יומא

עין יעקב

geulaquiz.com

פרק א

א **יומא פרק א** - [מַתְנִיתִין]. שִׁבְעַת יָמִים קֹדֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים מַפְרִישִׁין כֹּהֵן גָּדוֹל מִבֵּיתוֹ לְלִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין, וּמַתְקִינִין לוֹ כֹּהֵן אַחֵר תַּחְתָּיו, שֶׁמָּא יֵאָרַע בּוֹ פְּסוּל. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: אַף אִשָּׁה מַתְקִינִין לוֹ, שֶׁמָּא תָּמוּת אִשְׁתּוֹ. שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא ט״ז:ו׳) ״וְכִפֶּר בַּעֲדוֹ וּבְעַד בֵּיתוֹ״, זוֹ אִשְׁתּוֹ. אָמְרוּ לוֹ: אִם־כֵּן, אֵין לַדָּבָר סוֹף!

ב מַאי ׳בֵּירָה׳? אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מָקוֹם הָיָה בְּהַר הַבַּיִת, וּ׳בֵירָה׳ שְׁמוֹ, וְרֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: כָּל הַמְקֻדָּשׁ כֻּלּוֹ קָרוּי ׳בִּירָה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (דה״א כט) ״הַבִּירָה אֲשֶׁר הֲכִינוֹתִי״.

ג א תַּנְיָא (שמות ל׳:כ״ג) ״קַח לְךָ״, מִשֶּׁלְךָ. (במדבר י׳:ב׳) ״עֲשֵׂה לְךָ״, מִשֶּׁלְךָ. (שמות כ״ד:כ׳) ״וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ שֶׁמֶן זַיִת זָךְ״, מִשֶּׁל צִבּוּר, דִּבְרֵי רַבִּי יֹאשִׁיָּה. רַבִּי יוֹנָתָן אוֹמֵר: בֵּין ״קַח לְךָ״ בֵּין ״וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ״, מִשֶּׁל צִבּוּר. אִם כֵּן מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״קַח לְךָ״? כְּבֵיכוֹל, מִשֶּׁלְךָ אֲנִי רוֹצֶה (ואיני רוצה) [וּיוֹתֵר] מִשֶּׁלָּהֶם. אַבָּא חָנָן אוֹמֵר מִשּׁוּם רַבִּי (אֶלְיעֶזֶר) [אֶלְעָזָר]: כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (דברים י׳:א׳-ב׳) ״וְעָשִׂיתָ לְךָ אָרוֹן עֵץ״, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר: (שמות כ״ה:י׳) ״וְעָשׂוּ אָרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים״ הָא כֵּיצַד? כָּאן בִּזְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם.

ד ב תַּנְיָא: מֹשֶׁה עָלָה בֶּעָנָן וְנִתְכַּפָּה [בֶּעָנָן] וְנִתְקַדֵּשׁ בֶּעָנָן, [כְּדִי] לְקַבֵּל תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בִּקְדֻשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה׳ עַל הַר־סִינַי״, זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה אַחַר עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת, (שהוא) [שֶׁהָיוּ] תְּחִלָּה לְאַרְבָּעִים יוֹם, דִּבְרֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: ״וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה״, (על הר סיני) מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, ״וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן״, לָהָר. ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה״, (ביום השביעי) מֹשֶׁה וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים, וְלֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲלֹק כָּבוֹד לְמֹשֶׁה. רַבִּי נָתָן אוֹמֵר: לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְמָרֵךְ אֲכִילָה וּשְׁתִיָּה שֶׁבְּמַעֲיו, כְּדֵי לְשׁוֹמוֹ כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת. רַבִּי מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ אוֹמֵר: לֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לְאַיֵּם עָלָיו, כְּדֵי שֶׁתְּהֵא תּוֹרָה נְתוּנָה בְּאֵימָה, בְּיִרְאָה, (ברעד), בְּרֶתֶת וּבְזִיעַ. שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ב׳:י״א) ״עִבְדוּ אֶת ה׳ בְּיִרְאָה וְגִילוּ בִרְעָדָה״. מַאי ״וְגִילוּ בִרְעָדָה״? אָמַר רַב אַדָּא בַּר מַתְנָה, אָמַר רַב: בִּמְקוֹם גִּילָה שָׁם תְּהֵא רְעָדָה. בְּמַאי קָא מִפְלְגֵי רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי וְרַבִּי עֲקִיבָא? בִּפְלוּגְתָּא דְּהַנֵּי תַּנָּאֵי, (קא מיפלגי) דְּתַנְיָא: בְּשִׁשָּׁה לַחֹדֶשׁ נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: בְּשִׁבְעָה בּוֹ. מַאן דְּאָמַר: ״בְּשִׁשָּׁה״, בַּשִּׁשִּׁי נִתְּנָה, וּמַאן דְּאָמַר: ״בְּשִׁבְעָה״, בַּשְּׁבִיעִי עָלָה. (דכתיב: (שמות כ״ד:ט״ז) ויקרא אל משה ביום השביעי) וּמַאן דְּאָמַר: ״בְּשִׁבְעָה״, בַּשְּׁבִיעִי נִתְּנָה, וּבַשְּׁבִיעִי עָלָה, [דִּכְתִיב: ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי״]. רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי סָבַר לָהּ כְּתַנָּא קַמָּא דְּאָמַר: בַּשִּׁשִּׁי לַחֹדֶשׁ נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, הִלְכָךְ זֶה הָיָה מַעֲשֶׂה אַחַר עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת. ״וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה׳ עַל הַר־סִינַי, וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן שֵׁשֶׁת יָמִים״. (לְמֹשֶׁה) ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִתּוֹךְ הֶעָנָן״, לְקַבּוּלֵי [שְׂאָר] תּוֹרָה, (כולה) דְּאִי סַלְקָא דַּעְתָּךְ ״וַיִּשְׁכֹּן כְּבוֹד ה״, מֵרֹאשׁ חֹדֶשׁ, ״וַיְכַסֵּהוּ הֶעָנָן״, לָהָר, ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי״, לְקַבּוּלֵי (תורה) [עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת], (הוא,) הָא קַבִּילוּ לְהוּ מִשֶּׁשָּׁה! וְהָא אִסְתַּלַּק לֵיהּ עָנָן מִשֶּׁשָּׁה! וְרַבִּי עֲקִיבָא סָבַר לָהּ כְּרַבִּי יוֹסֵי דְּאָמַר: בְּשִׁבְעָה לַחֹדֶשׁ נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל. בִּשְׁלָמָא לְרַבִּי עֲקִיבָא, הֵינוּ דְּמַשְׁכַּחַת לָהּ בְּשִׁבְעָה עָשָׂר בְּתַמּוּז נִשְׁתַּבְּרוּ הַלּוּחוֹת; עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה דְּסִיוָן, וְשִׁהְיָסָר דְּתַמּוּז, מָלוּ לְהוּ אַרְבָּעִים יוֹם דַּהֲוָה בָּהָר, בְּשִׁבְעָה דְּתַמּוּז נָחִית וְאָתָא וְתַבְרִינְהוּ לַלּוּחוֹת. אֶלָּא רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי דְּאָמַר: שִׁשָּׁה דִּפְרִישָׁה, וְאַרְבָּעִים דְּהַר, עַד עֶשְׂרִים וּתְלָתָא בְּתַמּוּז לָא אַתְבּוּר לוּחוֹת?! אָמַר לָךְ רַבִּי יוֹסֵי הַגְּלִילִי: אַרְבָּעִים דְּהַר, בַּהֲדֵי שִׁשָּׁה דִּפְרִישָׁה. אָמַר מַר: ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה״, מֹשֶׁה וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִים. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה״, מֹשֶׁה וְכָל יִשְׂרָאֵל עוֹמְדִין, וְלֹא בָּא הַכָּתוּב אֶלָּא לַחֲלֹק לוֹ כָּבוֹד לְמֹשֶׁה.

ה ג מֵיתִיבִי: ״קוֹל לוֹ״, ״קוֹל אֵלָיו״, מֹשֶׁה שָׁמַע וְכָל יִשְׂרָאֵל לֹא שָׁמְעוּ. לָא קַשְׁיָא, הָא בְּסִינַי, הָא בְּאֹהֶל מוֹעֵד. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: הָא וְהָא בְּאֹהֶל מוֹעֵד, וְלָא קַשְׁיָא, הָא בְּקָרִיאָה, הָא בְּדִבּוּר. רַבִּי זְרִיקָא רָמֵי קָרָאֵי (אהדדי) [קַמֵּיהּ דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, וַאֲמָרִי לֵהּ, אָמַר רַבִּי זְרִיקָא, רַבִּי אֶלְעָזָר רָמֵי]: כְּתִיב: (שמות מ׳:ל״ה) ״וְלֹא יָכוֹל מֹשֶׁה לָבֹא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד, כִּי שָׁכַן עָלָיו הֶעָנָן״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם כד) ״וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן״ וְגוֹ׳? מְלַמֵּד שֶׁהִפְסוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמֹשֶׁה וְהֶבִיאוֹ בֶּעָנָן. דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל תָּנָא: נֶאֱמַר כָּאן: ׳בְּתוֹךְ׳, וּכְתִיב: ״וַיָּבֹא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הֶעָנָן״. וְנֶאֱמַר לְהַלָּן ׳בְּתוֹךְ׳, וּכְתִיב: (שמות י״ד:ט״ז) ״וַיָּבֹאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּתוֹךְ הַיָּם״. מַה לְּהַלָּן ׳שְׁבִיל׳, וּכְתִיב: (שם) ״וְהַמַּיִם לָהֶם חֹמָה״. אַף כָּאן ׳שְׁבִיל׳. (ויקרא א׳:א׳) ״וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וַיְדַבֵּר״, לָמָּה הִקְדִּים קְרִיאָה לְדִבּוּר? לְמִדָּה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאמַר אָדָם דָּבָר לַחֲבֵרוֹ, אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרֵאהוּ. מְסַיַּע לֵיהּ לְרַבִּי חֲנִינָא, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: לֹא יֹאמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ דָּבָר, אֶלָּא אִם כֵּן קוֹרֵאהוּ. ׳לֵאמֹר׳, אָמַר (רבי מנסיא בר בריה דרבי מנסיא משמיה דרבי מנסיא) רַבָּה: מְגִין לְאוֹמֵר דָּבָר לַחֲבֵרוֹ, שֶׁהוּא בְּ״בַל יֹאמַר״, עַד שֶׁיֹּאמַר לוֹ: ״לֵךְ אֱמֹר״! תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וַיְדַבֵּר ה׳ אֵלָיו מֵאֹהֶל מוֹעֵד לֵאמֹר״.

ו ד כֵּיצַד הִלְבִּישָׁן. ״כֵּיצַד הִלְבִּישָׁן״? מַאי דַּהֲוָה הֲוָה! אֶלָּא כֵּיצַד מַלְבִּישָׁן לֶעָתִיד לָבוֹא? לֶעָתִיד לָבוֹא נַמִּי, לִכְשֶׁיָּבֹאוּ אַהֲרֹן וּבָנָיו, מֹשֶׁה רַבֵּנוּ יָבֹא עִמָּהֶם וְיֹאמַר! אֶלָּא ״כֵּיצַד הִלְבִּישָׁן; לְמִסְבַּר קְרָאֵי? (ובמסכת זבחים פרק רביעי דף מד ע״ב נאמר כיוצא בזה) תַּנְיָא, רַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) [אֶלְעָזָר] אוֹמֵר, מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי: פִּגֵּל בְּדָבָר הַנַּעֲשֶׂה בַּחוּץ וְכוּ׳. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר רַבָּה בַּר אַבָּהוּ: הֲלָכָה כְּרַבִּי (אֶלִיעֶזֶר) [אֶלְעָזָר] שֶׁאָמַר מִשּׁוּם רַבִּי יוֹסֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף: הִלְכְתָא

לְמִשִׁיחָא? ! אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי: אֶלָּא מֵעַתָּה, כֻּלָּהּ שְׁחִיטַת קָדָשִׁים לָא נִיתְנִי, הִלְכָתָא לְמִשִׁיחָא? אֶלָּא דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר, הָכִי נַמִּי דְּרֹשׁ וְקַבֵּל שָׂכָר. הָכִי קָאֲמִינָא לָךְ: הִלְכָתָא לָמָּה לִי? (ע״כ)

ז אָמַר רָבָּה בַּר רַב הוּנָא: חַיָּב אָדָם לְמַשְׁמֵשׁ בִּתְפִלָּיו בְּכָל שָׁעָה וְשָׁעָה, קַל וָחֹמֶר מִ׳צִּיץ׳. וּמַה ׳צִּיץ׳ שֶׁאֵין בּוֹ אֶלָּא אַזְכָּרָה אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה: ״עַל מִצְחוֹ תָּמִיד״, שֶׁלֹּא יַסִּיחַ דַּעְתּוֹ מִמֶּנּוּ, תְּפִלִּין שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן אַזְכָּרוֹת הַרְבֵּה, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה] !

ח לִלְשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין וְכוּ׳. תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: וְכִי לִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין הָיְתָה? וַהֲלֹא לִשְׁכַּת בַּלְווֹטִי הָיְתָה? אֶלָּא בַּתְּחִלָּה הָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ ״לִשְׁכַּת בַּלְווֹטִי״, וּמִתּוֹךְ שֶׁנּוֹתְנִים עָלָיו מָמוֹן לַכֹּהֲנָה וּמַחֲלִיפִים אוֹתָהּ כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, כְּפַרְהֶדְרִין הַלָּלוּ שֶׁמַּחֲלִיפִים אוֹתָן כָּל שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ, לְפִיכָךְ הָיוּ קוֹרִין אוֹתָהּ ״לִשְׁכַּת פַּרְהֶדְרִין״.

ט ה אָמַר רָבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי דִּכְתִיב: (משלי י׳:כ״ז) ״יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים, וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה״, ״יִרְאַת ה׳ תּוֹסִיף יָמִים״, זֶה מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, שֶׁעָמַד אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנִים, וְלֹא שִׁמְּשׁוּ בּוֹ אֶלָּא שְׁמוֹנָה עָשָׂר כֹּהֲנִים [גְּדוֹלִים]. ״וּשְׁנוֹת רְשָׁעִים תִּקְצֹרְנָה״, זֶה מִקְדָּשׁ שֵׁנִי, שֶׁעָמַד אַרְבַּע מֵאוֹת וְעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְשִׁמְּשׁוּ בּוֹ יוֹתֵר מִשְּׁלֹשׁ מֵאוֹת כֹּהֲנִים. צֵא מֵהֶם אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, וּשְׁמוֹנִים שָׁנָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ יוֹחָנָן כֹּהֵן גָּדוֹל, וְעֶשֶׂר שֶׁשִּׁמֵּשׁ יִשְׁמָעֵאל בֶּן פִּיאבִי, וְאָמְרִי לָהּ: אַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁשִּׁמֵּשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, מִכָּאן וָאֵילָךְ, צֵא וַחֲשֹׁב! כָּל אֶחָד [וְאֶחָד] לֹא הוֹצִיא שְׁנָתוֹ. (אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא: וְכָל כָּךְ לָמָּה? לְפִי שֶׁהָיוּ לוֹקְחִים אוֹתָהּ בְּדָמִים, דְּאָמַר רַבִּי אַפָּא: תַּרְקְבָא דְּדִינְרֵי עַיְלָא לֵיהּ מַרְתָּא בַּת בַּיְתוֹס לְנַאי מַלְכָּא, עַד דְּאוּקְמֵיהּ לִיהוֹשֵׁעַ בֶּן גַּמְלָא בְּכַהֲנֵי רַבְרְבֵי). וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן תּוֹרְתָא: מִפְּנֵי מָה חָרְבָה שִׁילֹה? מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ שָׁם שְׁנֵי דְּבָרִים, גִּלּוּי עֲרָיוֹת וּבִזּוּי קָדָשִׁים. ״גִּלּוּי עֲרָיוֹת״ דִּכְתִיב: (שמואל א ב׳:כ״ב) ״וְעֵלִי זָקֵן מְאֹד, וְשָׁמַע אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בָּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל, וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבוּן אֶת הַנָּשִׁים הַצֹּבְאוֹת פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד״. וְאַף עַל גַּב דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כָּל הָאוֹמֵר: בְּנֵי עֵלִי חָטְאוּ״, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה, מִתּוֹךְ שֶׁשִּׁהוּ אֶת קְנִיָּתָם, [מִיכָּא] מַעֲלָה עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב כְּאִלּוּ שְׁכָבוּם. ״בִּזּוּי קָדָשִׁים״ דִּכְתִיב: (שמואל א ב׳:ט״ו) ״גַּם בְּטֶרֶם יַקְטִרוּן אֶת הַחֵלֶב, וּבָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לָאִישׁ הַזֹּבֵחַ וְגוֹ׳, וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאִישׁ: קַטֵּר יַקְטִרוּן כַּיּוֹם הַחֵלֶב וְגוֹ׳, (עַד) כִּי נְאַצוּ הָאֲנָשִׁים אֶת מִנְחַת ה׳״.

י ו מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן מִפְּנֵי מָה חָרַב? מִפְּנֵי שֶׁהָיוּ בּוֹ שִׁלְשָׁה דְּבָרִים: ״עֲבוֹדָה זָרָה״, ״גִּלּוּי עֲרָיוֹת״, וּ״שְׁפִיכוּת דָּמִים״. ״עֲבוֹדָה זָרָה״ דִּכְתִיב: (ישעיהו כ״ח:כ׳-כ״א) ״כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׂתָּרַעַ וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס״. מַאי ״כִּי קָצַר הַמַּצָּע מֵהִשְׂתָּרַעַ״? (אמר רבי שמואל בר נחמני אמר רבי יוחנן) [אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן]: קָצַר מַצָּע זֶה (מהשתרע) [מֵהִשְׂתָּרַע] עָלָיו שְׁנֵי רֵעִים כְּאֶחָד. ״וְהַמַּסֵּכָה צָרָה כְּהִתְכַּנֵּס״, אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: (אמר רבי יונתן:) כִּי מָטָא רַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן] לְהַאי פְּסוּקָא, בָּכִי, אָמַר: מַאן דִּכְתִיב בֵּיהּ: (תהילים ל״ג:ז׳) ״כֹּנֵס כַּנֹּד מֵי הַיָּם״, תֵּעָשֶׂה לוֹ מַסֵּכָה צָרָה?! ״גִּלּוּי עֲרָיוֹת״ דִּכְתִיב: (ישעיהו ג׳:ט״ז) ״וַיֹּאמֶר ה׳ יַעַן כִּי גָּבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן, וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן״ וְגוֹ׳, ״יַעַן כִּי גָבְהוּ בְנוֹת צִיּוֹן״, שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת אֲרֻכָּה בְּצַד קָצָרָה. ״וַתֵּלַכְנָה נְטוּיוֹת גָּרוֹן״, שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת בְּקוֹמָה זְקוּפָה. ״וּמְשַׂקְּרוֹת עֵינַיִם״, דַּהֲווּ מַלְיָין כּוּחְלָא עֵינֵיהוּ. ״הָלוֹךְ וְטָפוֹף תֵּלַכְנָה״, שֶׁהָיוּ מְהַלְּכוֹת עֶקֶב בְּצַד גּוּדָל. ״וּבְרַגְלֵיהֶן תְּעַכַּסְנָה״, אָמַר רַבִּי יִצְחָק: מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מְבִיאוֹת מוֹר וַאֲפַרְסְמוֹן, וּמַנִּיחוֹת בְּמִנְעָלֵיהֶן וּמְהַלְּכוֹת בְּשׁוּקֵי יְרוּשָׁלַיִם, וְכֵיוָן שֶׁמַּגִּיעוֹת אֵצֶל בַּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל, בּוֹעֲטוֹת בַּקַּרְקַע וּמַתִּיזוֹת עֲלֵיהֶם, וּמַכְנִיסוֹת בָּהֶם יֵצֶר הָרַע כְּאֶרֶס. (דעכנא) ״שְׁפִיכוּת דָּמִים״ דִּכְתִיב: (מלכים ב כ״א:ט״ז) ״וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד, עַד אֲשֶׁר מִלֵּא אֶת יְרוּשָׁלַם פֶּה לָפֶה, לְבַד מֵחַטָּאתוֹ אֲשֶׁר הֶחֱטִיא אֶת יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינֵי ה׳״. *)) רְשָׁעִים הֵם, אֶלָּא שֶׁתָּלוּ בִּטְחוֹנָם בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא. אָתָאן לְמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, דִּכְתִיב: (מיכה ג׳:י״א) ״רָאשֶׁיהָ בְּשֹׁחַד יִשְׁפֹּטוּ, וְכֹהֲנֶיהָ בְּמְחִיר יוֹרוּ, וּנְבִיאֶיהָ בְּכֶסֶף יְקַסֵּמוּ, וְעַל ה׳ יִשָּׁעֲנוּ״ וְגוֹ׳. לְפִיכָךְ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא הֵבִיא עֲלֵיהֶם שָׁלֹשׁ פּוּרְעָנִיּוֹת כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵרוֹת שֶׁבְּיָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״לָכֵן בִּגְלָלְכֶם צִיּוֹן שָׂדֶה תֵּחָרֵשׁ, וִירוּשָׁלַיִם עִיִּין תִּהְיֶה, וְהַר הַבַּיִת לְבָמוֹת יָעַר״. אֲבָל מִקְדָּשׁ שֵׁנִי (שאנו בקיאים בו) שֶׁהָיוּ עוֹסְקִים בַּתּוֹרָה וּבַמִּצְווֹת וּבִגְמִילוּת חֲסָדִים מִפְּנֵי מָה חָרַב? מִפְּנֵי שׂנְאַת חִנָּם שֶׁהָיְתָה בֵּינֵיהֶם. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁשִּׂקּוּלָה שִׂנְאַת חִנָּם כְּנֶגֶד שָׁלֹשׁ עֲבֵירוֹת: ״עֲבוֹדָה זָרָה״, וְ״גִּלּוּי עֲרָיוֹת״, וּ״שְׁפִיכוּת דָּמִים״. וּבְמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לָא הֲוָיָה שִׂנְאַת חִנָּם?! וְהָכְתִיב: (יחזקאל כ״א:י״ז) ״מְגוּרֵי אֶל חֶרֶב הָיוּ אֶת עַמִּי, לָכֵן סְפֹק אֶל יָרֵךְ״, וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵלּוּ בְּנֵי אָדָם שֶׁאוֹכְלִים וְשׁוֹתִין זֶה עִם זֶה, וְדוֹקְרִים זֶה אֶת זֶה בַּחֲרָבוֹת שֶׁבִּלְשׁוֹנָם! הַהוּא, בִּנְשִׁיאֵי יִשְׂרָאֵל הוּא דַּהֲוָאי, דִּכְתִיב: (שם) ״זַעַק וְהֵילֵל בֶּן אָדָם, כִּי הִיא הָיְתָה בְּעַמִּי״ וְגוֹ׳. וְתַנְיָא: ״זַעַק וְהֵילֵל״, יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״הִיא בְּכָל נְשִׂיאֵי יִשְׂרָאֵל״. (מגורי אל חרב היו את עמי לכן ספוק אל ירך) רַבִּי יוֹחָנָן וְרַבִּי אֶלְעָזָר קָאָמְרִי תַּרְוַיְיהוּ: רִאשׁוֹנִים שֶׁנִּתְגַּלָּה עֲוֹנָם, נִתְגַּלָּה קְצָם. אַחֲרוֹנִים שֶׁלֹּא נִתְגַּלָּה עֲוֹנָם, לֹא נִתְגַּלָּה קְצָם.

יא ז אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: טוֹבָה צְפָרְנָן שֶׁל רִאשׁוֹנִים מִכְּרֵסָן שֶׁל אַחֲרוֹנִים. אָמַר לֵיהּ רֵישׁ לָקִישׁ לְרַבִּי יוֹחָנָן: אַדְּרַבָּה! אַחֲרוֹנִים עַדִיפִי, דְּאַף עַל גַּב דְּאִיכָּא שִׁעְבּוּד מַלְכֻיּוֹת, קָא עָסְקֵי בַּתּוֹרָה! (אמר ליה: באר תוכיח שחזרה למשה ולא חזרה ליהושע. איכא דאמרי:) אָמַר לֵיהּ: בֵּירָה תּוֹכִיחַ, שֶׁחָזְרָה לָרִאשׁוֹנִים וְלֹא חָזְרָה לָאַחֲרוֹנִים! שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר: רִאשׁוֹנִים גְּדוֹלִים, אוֹ אַחֲרוֹנִים? אָמַר לָהֶם: תְּנוּ עֵינֵיכֶם בַּבֵּירָה. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר לָהֶם: עֵדֵיכֶם בִּירָה. רַבִּי

שִׁמְעוֹן בַּר לָקִישׁ חֲוָה קָא סָחִיבְמֵיָא דְיַרְדֵּן, אָתָא רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, יָהִיב לֵיהּ יָדָא, אָמַר לֵיהּ: אֶלָּהָא, סָנִינָאלְכוּ, דִּכְתִיב: (שיר ח) ״אִם חוֹמָה הִיא נִבְנֶה עָלֶיהָ טִירַת כָּסֶף״ וְגוֹ׳. ״אִם חוֹמָה״, אִם עֲשִׂיתֶם עַצְמְכֶם כַּחוֹמָה וַעֲלִיתֶם כֶּלְכֶם בִּימֵי עֶזְרָא, נִמְשַׁלְתֶּם כְּכֶסֶף שֶׁאֵין הָרָקָב שׁוֹלֵט בּוֹ, עַכְשָׁיו שֶׁעֲלִיתֶם מִדְּלָתוֹת, נִמְשַׁלְתֶּם כְּאֶרֶז שֶׁהָרָקָב שׁוֹלֵט בּוֹ. מַאי ׳אֶרֶז׳? אָמַר עוּלָא: סַסְמַגְּר. מַאי ׳סַסְמַגְּר׳? אָמַר רַבִּי אַבָּא: בַּת־קוֹל. כִּדְתַנְיָא: מִשֶּׁמֵּתוּ נְבִיאִים אַחֲרוֹנִים; חַגַּי זְכַרְיָה וּמַלְאָכִי, נִסְתַּלְּקָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, וַעֲדַיִן [הָיוּ] מִשְׁתַּמְּשִׁין בְּבַת־קוֹל. וְרַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר לָקִישׁ, מִי מִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵי רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה?! הַשְׁתָּא, וּמָה רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּמָרָא דְּאַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל הֲוָה, וְלָא הֲוָה מִשְׁתָּעֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר לָקִישׁ בַּהֲדֵיהּ, דְּכָל מַאן דַּהֲוָה מִשְׁתָּעֵי בַּהֲדֵי רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר לָקִישׁ בְּשׁוּקָא, יַהֲבֵי לֵיהּ עִסְקָא בְּלָא סַהֲדֵי, בַּהֲדֵי רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה מִשְׁתָּעֵי? ! אָמַר רַב פָּפָּא: שְׁדֵי גַּבְרָא בֵּינַיְיהוּ; אִי רֵישׁ לָקִישׁ [הֲוָה] וּזְעִירֵי, אִי רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה [הֲוָה] וְרַבִּי אֶלְעָזָר.

יב ח כִּי אָתָא לְקַמֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן, אָמַר לֵיהּ: לָאו הַיְנוּ טַעְמָא, דְּאִי נַמִּי סְלִיקוּ כּוּלְּהוּ בִּימֵי עֶזְרָא, לָא שַׁרְיָא שְׁכִינָה בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, (ולא הוה מידי) דִּכְתִיב: (בראשית ט׳:כ״ז) ״יַפְתְּ אֱלֹהִים לְיֶפֶת וְיִשְׁכֹּן בְּאָהֳלֵי שֵׁם״, (ויהי כנען עבד למו״) אַף עַל גַּב דְּ״יַפְתְּ אֱלֹהִים לְיֶפֶת״, אֵין הַשְׁכִינָה שׁוֹרָה אֶלָּא בְּאָהֳלֵי שֵׁם. וּפַרְסָאֵי, מְנָא לָן דְּמֵיֶּפֶת אַתּוּ? דִּכְתִיב: (שם י) ״בְּנֵי יֶפֶת גֹּמֶר, וּמָגוֹג, וּמָדַי, וְיָוָן, וְתֻבָל, וּמֶשֶׁךְ, וְתִירָס״. ׳גֹּמֶר׳ זוֹ (גמרמיא) [גֶּרְמַמְיָא]. ׳מָגוֹג׳ זוֹ (גומתא) [קַנְדְּיָא]. ׳וּמָדַי׳ (כמשמעו) [זוֹ מַקֶּדוֹנְיָא]. ׳יָוָן׳ (זו מקדוניא) [כְּמַשְׁמָעוֹ]. ׳תֻּבָל׳ זוֹ בֵּית אִינְקִי. ׳מֶשֶׁךְ׳ זוֹ מוֹסְקָיָא. ׳וְתִירָס׳, פְּלִיגִי בָּהּ רַבִּי סִימַאי וְרַבָּנָן, [וַאֲמְרֵי לָהּ רַבִּי סִימוֹן וְרַבָּנָן], חַד אָמַר: זוּ (תורקי) [בֵּית תַּרְיַיקִי], וְחַד אָמַר: זוֹ פָּרָס. (שם) ״וּבְנֵי כוּשׁ; סְבָא, וַחֲוִילָה, וְסַבְתָּה, וְרַעְמָה, וְסַבְתְּכָא״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף: [׳תִּירָס׳ זוֹ פָּרָס. ״סַבְתָּה, וְרַעְמָה, וְסַבְתְּכָא״. תָּנֵי רַב יוֹסֵף]: סַקִּיסְתָּן גָּוְיָתָא, וְסַקִּיסְתָּן בָּרְיָתָא, בֵּין חָדָא לְחָדָא מֵאָה פַּרְסֵי, וְהֶקֵּפָן אַלְפָּא פַּרְסֵי. (שם) ״וַתְּהִי רֵאשִׁית מַמְלַכְתּוֹ בָּבֶל וְאֶרֶךְ וְאַכַּד וְכַלְנֵה בְּאֶרֶץ שִׁנְעָר״. ׳בָּבֶל׳ כְּמַשְׁמָעָהּ. ׳אֶרֶךְ׳ זוֹ (ארכש) [אֲרִיכוּת]. וְ׳אַכַּד׳ זוֹ בַּשְׁכַּר. ׳וְכַלְנֵה׳ זוֹ (ניכר) [נוֹפָר נִינְפִי]. (שם) ״מִן הָאָרֶץ הַהִיא יָצָא אַשּׁוּר״ (ויבן את נינוה ואת רחובות עיר ואת כלח). תָּנֵי רַב יוֹסֵף: ׳אַשּׁוּר׳ זוֹ סִילַק, ״וַיִּבֶן אֶת נִינְוֵה״ כְּמַשְׁמָעָהּ. ״רְחוֹבוֹת עִיר״ זוֹ פְּרָת דְּמֵיְשָׁן. ״וְאֶת כָּלַח״ זוֹ פְּרָת דְּבוּרְסִיף. ״וְאֶת רֶסֶן, בֵּין נִינְוֵה וּבֵין כָּלַח הִיא הָעִיר הַגְּדוֹלָה״, ׳רֶסֶן׳ זוֹ (איקניספן) [אַקְטִיסְפוֹן]. ״הִיא הָעִיר הַגְּדוֹלָה״ אֵינִי יוֹדֵעַ אִם ׳נִינְוֵה׳ ״הָעִיר הַגְּדוֹלָה״, אוֹ ׳רֶסֶן׳ הִיא ״הָעִיר הַגְּדוֹלָה״? כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: (יונה ג׳:ג׳) ״וְנִינְוֵה הָיְתָה עִיר גְּדוֹלָה״ וְגוֹ, הֲוֵי אוֹמֵר ״נִינְוֵה״, הָעִיר הַגְּדוֹלָה. (במדבר י״ג:כ״ב) ״וְשָׁם אֲחִימַן שֵׁשַׁי וְתַלְמַי (וְגוֹ׳) [יְלִדֵי הָעֲנָק״, תָּנָא]: ׳אֲחִימָן׳, מְיַמָּן שֶׁבְּאֶחָיו. ׳שֵׁשַׁי׳, שֶׁמֵּשִׁים אֶת הָאָרֶץ כְּשִׁחִיתוּת. ׳תַּלְמַי׳ שֶׁמֵּשִׁים אֶת הָאָרֶץ תְּלָמִים תְּלָמִים. דָּבָר אַחֵר: ׳אֲחִימָן׳ בָּנָה עֲנָת. ׳שֵׁשַׁי׳ בָּנָה אֲלוּשׁ. ׳תַּלְמַי׳ בָּנָה תַּלְבּוּשׁ. ׳יִלְדֵי הָעֲנָק׳, שֶׁמַּעֲנִיקִין אֶת הַחַמָּה בְּקוֹמָתָן.

יג ט אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, אָמַר רַבִּי: עֲתִידָה רוֹמִי שֶׁתִּפֹּל בְּיַד פָּרַס, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו מ״ט:כ׳) ״לָכֵן שִׁמְעוּ עֲצַת ה׳ אֲשֶׁר יָעַץ אֶל אֱדוֹם וּמַחְשְׁבוֹתָיו אֲשֶׁר חָשַׁב אֶל יוֹשְׁבֵי תֵּימָן, אִם לוֹא יִסְחָבוּם צְעִירֵי הַצֹּאן״ וְגוֹ׳. מַתְקִיף לָהּ רַבָּה [רבא] בַּר עוּלָּא: וּמִמַּאי דְּהַאי ״צְעִירֵי הַצֹּאן״, פָּרַס הוּא, דִּכְתִיב: (דניאל ח׳:כ׳) ״הָאַיִל אֲשֶׁר רָאִיתָ בַּעַל הַקְּרָנַיִם מַלְכֵי מָדַי וּפָרָס״, וְאֵימָא: ׳יָוָן׳, דִּכְתִיב: (שם) ״וְהַצָּפִיר הַשָּׂעִיר מֶלֶךְ יָוָן״? כִּי סָלִיק (רב אבא) [רַב חֲבִיבָא בַּר סוּרְמָקִי], אָמְרָה קַמֵּיהּ דְּהַהוּא מַרְבָּנָן. אָמַר לֵיהּ: וּמַאן דְּלָא יָדַע פֵּרוּשֵׁי דְּקְרָאֵי, מוֹתִיב תִּיוּבְתָּא לְרַבִּי?! מַאי ״צְעִירֵי הַצֹּאן״? זוּטְרָא דַּאֲחוֹהִי, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: ׳תִּירָס׳ זוֹ פָּרָס. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי יְהוּדָה בַּר אִלְעַאי: עֲתִידָה רוֹמִי שֶׁתִּפֹּל בְּיַד פָּרַס, קַלְיָחֹמֶר מִמִּקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, וּמָה מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן שֶׁבְּנָאוּהוּ בְּנֵי שֵׁם וְהֶחֱרִיבוּהוּ כַּשְׂדִּיִּים, נָפְלוּ כַּשְׂדִּיִּים בְּיַד פָּרְסִיִּים, מִקְדָּשׁ שֵׁנִי שֶׁבְּנָאוּהוּ פָּרְסִיִּים וְהֶחֱרִיבוּהוּ רוֹמִיִּים, אֵינוֹ דִּין שֶׁיִּפְּלוּ רוֹמִיִּים בְּיַד פָּרְסִיִּים! אָמַר רַב: עֲתִידָה פָּרָס שֶׁתִּפֹּל בְּיַד רוֹמִי. אָמְרוּ לֵיהּ רַב כַּהֲנָא וְרַב אַסִי לְרַב: בַּנָּאֵי בְּיַד סְתוֹרָאֵי? אָמַר לְהוּ: אִין, גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא. אִיכָּא דְּאָמְרִי, אָמַר לְהוּ: אִינְהוּ נַמִּי קָא סָתְרֵי בֵּי כְּנִישְׁתָּא. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: עֲתִידָה פָּרָס שֶׁתִּפֹּל בְּיַד רוֹמִי. חָדָא, דִּסְתָרֵי בֵּי כְּנִישְׁתָּא, וְעוֹד, גְּזֵרַת מֶלֶךְ הִיא שֶׁיִּפְּלוּ בּוֹנִים בְּיַד סוֹתְרִים, (ואמר) [דְּאָמַר] רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: אֵין בֶּן דָּוִד בָּא, עַד שֶׁתִּפְּשֹׁט מַלְכוּת רוֹמִי תִּשְׁעָה חֳדָשִׁים בְּכָל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (מיכה ה׳:ב׳) ״לָכֵן יִתְּנֵם עַד עֵת יוֹלֵדָה יָלָדָה וְיֶתֶר אֶחָיו יְשׁוּבוּן עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל״. (וְגוֹ׳)

יד י תָּנוּ רַבָּנָן: ״בִּשְׁעָרֶיךָ״, אֶחָד שַׁעֲרֵי בָּתִּים וְאֶחָד שַׁעֲרֵי חֲצֵרוֹת וְאֶחָד שַׁעֲרֵי מְדִינוֹת וְאֶחָד שַׁעֲרֵי עֲיָרוֹת, יֵשׁ בָּהֶם חוֹבַת מִצְוָה לַמָּקוֹם, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ו׳:ט׳) ״וּכְתַבְתָּם עַל מְזוּזוֹת בֵּיתֶךָ וּבִשְׁעָרֶיךָ״.

טו אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: מַעֲשֶׂה בְּאַרְטְבִּין אֶחָד, שֶׁהָיָה בּוֹדֵק מְזוּזוֹת בַּשּׁוּק הָעֶלְיוֹן שֶׁל צִפּוֹרִי, וּמְצָאוֹ קַסְדּוֹר אֶחָד וְנָטַל הֵימֶנּוּ אֶלֶף זוּז. וְהָא אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: שְׁלוּחֵי מִצְוָה אֵינָן נִזּוֹקִין? הֵיכָא (דשכיחא) [דְּקָבְיָא] הֵיזֵקָא שַׁאנֵי, דִּכְתִיב: (שמואל א ט״ז:ב׳) ״וַיֹּאמֶר שְׁמוּאֵל: אֵיךְ אֵלֵךְ, וְשָׁמַע שָׁאוּל וַהֲרָגָנִי״? וְגוֹ׳.

טז תַּנְיָא אִידָךְ: בֵּית הַכְּנֶסֶת וּבֵית הַשַּׁתָּפִין וּבֵית הָאַשָּׁה מְטַמְּאִין בִּנְגָעִים. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: (ויקרא י״ד:ל״ה) ״וּבָא אֲשֶׁר לוֹ הַבַּיִת״, ׳לוֹ׳ וְלֹא ׳לָהּ׳; ׳לוֹ׳ וְלֹא ׳לָהֶן׳, קָא מַשְׁמַע לָן. וְאֵימָא הָכִי נַמִּי? אָמַר קְרָא: (שם) ״בְּבֵית אֶרֶץ אֲחֻזַּתְכֶם״. אֶלָּא ׳לוֹ׳, לָמָּה לִי? לְמִי שֶׁמִּיַּחֵד בֵּיתוֹ לוֹ, שֶׁאֵינוֹ רוֹצֶה לְהַשְׁאִיל כֵּלָיו, וְאוֹמֵר שֶׁאֵין לוֹ, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְפָרְסְמוֹ, כְּשֶׁמְּפַנֶּה אֶת בֵּיתוֹ, פָּרָט לְמַשְׁאִיל כֵּלָיו לַאֲחֵרִים.

יז תַּנְיָא: מֶה הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה? הַר הַבַּיִת, הַלִּשְׁכוֹת, וְהָעֲזָרוֹת. וּמֶה הָיָה בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין? אוּלָם, וְהֵיכָל, וּבֵית קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים. וּרְצוּעָה הָיְתָה יוֹצְאָה מֵחֶלְקוֹ שֶׁל יְהוּדָה וְנִכְנֶסֶת בְּחֶלְקוֹ שֶׁל בִּנְיָמִין, וּבָהּ הָיָה הַמִּזְבֵּחַ בָּנוּי. וּבִנְיָמִין הַצַּדִּיק הָיָה מִצְטַעֵר עָלֶיהָ לְבָלְעָהּ בְּכָל יוֹם, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״ג:י״ב) ״חוֹפֵף עָלָיו כָּל הַיּוֹם״. לְפִיכָךְ זָכָה בִּנְיָמִין הַצַּדִּיק וְנַעֲשָׂה אוּשְׁפִּיזְכָן לִגְבוּרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּבֵין כְּתֵפָיו שָׁכֵן״.

יח יא מִשְׁנָה, סָרְסוּ לוֹ זְקֵנִים מִזְקְנֵי בֵּית־דִּין, וְקוֹרִין לְפָנָיו בְּסֵדֶר הַיּוֹם, וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל קָרֵא אַתָּה בְּפִיךָ, שֶׁמָּא שָׁכַחְתָּ, אוֹ שֶׁמָּא לֹא לָמַדְתָּ. עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים בְּשַׁחֲרִית מַעֲמִידִין אוֹתוֹ בְּשַׁעַר הַמִּזְרָח וּמַעֲבִירִים לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים, כְּדֵי שֶׁיְּהֵא מַכִּיר וְרָגִיל בָּעֲבוֹדָה. כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים לֹא הָיוּ מוֹנְעִים מִמֶּנּוּ מַאֲכָל וּמִשְׁתֶּה, עֶרֶב יוֹם הַכִּפּוּרִים עִם חֲשֵׁכָה לֹא הָיוּ מַנִּיחִין אוֹתוֹ לֶאֱכֹל הַרְבֵּה, מִפְּנֵי שֶׁהַמַּאֲכָל מֵבִיא [אֶת] הַשֵּׁנָה. גְּמָרָא בִּשְׁלָמָא ׳שֶׁמָּא שָׁכַח׳, לְחַיֵּי. אֶלָּא ׳שֶׁלֹּא לָמַד׳, מִי מוּקְמִינַן כִּי הַאי גַּוְנָא? וְהָתַנְיָא: (ויקרא כ״א:י׳) ״וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו״, שֶׁיְּהֵא גָּדוֹל מֵאֶחָיו, בְּנוֹי, בְּכֹחַ, בְּעֹשֶׁר וּבְחָכְמָה. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: מִנַּיִן שֶׁאִם אֵין לוֹ, שֶׁאֶחָיו הַכֹּהֲנִים מְגַדְּלִין אוֹתוֹ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְהַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מֵאֶחָיו״, גַּדְּלֵהוּ מִשֶּׁל אֶחָיו! אָמַר רַב יוֹסֵף: לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן הָא, בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. דְּאָמַר רַבִּי (יוסי) [אַסִי]: תַּרְקָבָא דְּדִינְרֵי עַיְילָא לֵיהּ מַרְתָּא בַּת בִּיתוּס לְנַאי מַלְכָּא (עד) [עַל] דְּאוּקְמֵיהּ לִיהוֹשֻׁעַ בֶּן גַּמְלָא בְּכַהֲנֵי רַבְרְבֵי.

יט וּמַעֲבִירִין לְפָנָיו פָּרִים וְאֵילִים וּכְבָשִׂים. תָּנָא: אַף הַשְּׂעִירִים. וְתַנָּא דִּידָן, מַאי טַעְמָא לָא תָּנֵי ׳שְׂעִירִים׳? כֵּינָן דְּעַל חֵטְא הוּא דְּאָתֵי, חָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ. אִי הָכִי, פָּרִים נַמִּי, עַל חֵטְא הוּא דְּאָתֵי וְחָלְשָׁא דַּעְתֵּיהּ? פַּר, כֵּינָן דְּעָלָיו וְעַל אֶחָיו הַכֹּהֲנִים הוּא דְּאָתֵי, בְּאֶחָיו הַכֹּהֲנִים, אִי אִיכָּא אִינָשׁ דְּאִית בֵּיהּ מִלְּתָא, מְיַדַּע יָדַע בֵּיהּ וּמְהַדַּר לֵיהּ בִּתְשׁוּבָה, בְּכוּלְּהוּ יִשְׂרָאֵל לָא יָדַע. אָמַר רַבִינָא: הַיְנוּ דְּאָמְרֵי אִינְשֵׁי: אִי בַּר אַחְתִּיךְ דַּיְילָא (ניהו) [הֲוֵי], חָזֵי בְּשׁוּקָא, קַמֵּיהּ לָא תַּחֲלִיף.

כ תָּנוּ רַבָּנָן: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים מְבִיאִים אֶת הָאָדָם לִידֵי טֻמְאָה וְאֵלּוּ הֵם: הַשּׂוּם, וְהַשַּׁחֲלִים, וַחֲלַגְלוּגוֹת, וְהַגַּרְגִּיר, וְהַבֵּיצִים. (מ״ב ד) ״וַיֵּצֵא אֶחָד אֶל הַשָּׂדֶה לְלַקֵּט אֹרֹת״, תָּנָא מִשְּׁמֵיהּ דְּרַבִּי מֵאִיר: זֶה גַּרְגִּיר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָן ׳אֹרוֹת׳? שֶׁמְּאִירוֹת אֶת הָעֵינַיִם. אָמַר רַב הוּנָא: הַמּוֹצֵא גַּרְגִּיר, אִם יָכוֹל לְאָכְלוֹ אוֹכְלוֹ, וְאִם לָאו, מַצְבִּירוֹ עַל גַּבֵּי עֵינָיו. אָמַר רַב פָּפָּא: בְּגַרְגִּירָא מַצְרָנָאָה. אָמַר רַב גִּידֵל, אָמַר רַב: אַכְסָנַאי, לֹא יֹאכַל בֵּיצִים, וְלֹא יִישַׁן בְּטַלִּיתוֹ שֶׁל בַּעַל הַבַּיִת.

כא רַב, כִּי מִקְלַע לְדַרְשִׁישׁ, מַכְרִיז: מַאן הַוָּיָא לְיוֹמָא? רַב נַחְמָן כִּי מִקְלַע לִשְׁכֶנְצִיב, מַכְרִיז: מַאן הַוָּיָא לְיוֹמָא? וְהָתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: לֹא יִשָּׂא אָדָם אִשָּׁה בִּמְדִינָה זוֹ וְיֵלֵךְ וְיִשָּׂא אִשָּׁה בִּמְדִינָה אַחֶרֶת, שֶׁמָּא יִזְדַּוְּגוּ זֶה (וזה) [אֶצֶל זוֹ] וְנִמְצָא אָח נוֹשֵׂא אֶת אֲחוֹתוֹ, (ואב נושא בתו) וּמְמַלֵּא כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ מַמְזֵרוּת, וְעַל זֶה נֶאֱמַר: (ויקרא יט) ״וּמְלְאָה הָאָרֶץ זִמָּה״. אַמְרֵי: רַבָּנָן, קָלָא אִית לְהוּ. וְהָאָמַר רָבָא: תְּבָעוּהָ לְהִנָּשֵׂא וְנִתְפַּיְּסָה, צְרִיכָה לֵישֵׁב שִׁבְעָה נְקִיִּים. רַבָּנָן, אוֹדוּעֵי הַוּוּ מוֹדְעֵי לְהוּ, מִקְדַּם הַוּוּ מְקַדְּמֵי (להו) וּמְשַׁדְּרֵי שְׁלוּחֵי. וְאִי בָּעֵית אֵימָא: יִיחוּדֵי הַוּוּ מְיַחְדֵי לְהוּ, לְפִי שֶׁאֵין דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ לְמִי שֶׁאֵין לוֹ.

כב יב מִשְׁנָה. מְסָרוּהוּ זְקֵנֵי בֵּית־דִּין לִזְקֵנֵי כְּהֻנָּה (והוליכוהו) [וְהֶעֱלוּהוּ] לַעֲלִיַּת בֵּית אַבְטִינַס, וְהִשְׁבִּיעוּהוּ, וְנִפְטְרוּ וְהָלְכוּ לָהֶם. וְאָמְרוּ לוֹ: ״אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, אָנוּ שְׁלוּחֵי בֵּית־דִּין, וְאַתָּה שְׁלוּחֵנוּ וּשְׁלִיחַ בֵּית־דִּין, מַשְׁבִּיעִין אָנוּ עָלֶיךָ בְּמִי שֶׁשִּׁכֵּן שְׁמוֹ בַּבַּיִת הַזֶּה, שֶׁלֹּא תְּשַׁנֶּה דָּבָר מִכָּל מַה שֶּׁאָמַרְנוּ לְךָ״. הוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכֶה, וְהֵם פּוֹרְשִׁין וּבוֹכִין. [אִם הוּא הָיָה חָכָם, דּוֹרֵשׁ. וְאִם לָאו, תַּלְמִידֵי חֲכָמִים דּוֹרְשִׁים לְפָנָיו. וְאִם רָגִיל לִקְרוֹת, קוֹרֵא. וְאִם לָאו, קוֹרִין לְפָנָיו. וּבַמֶּה קוֹרִין לְפָנָיו? בְּאִיּוֹב, וּבְעֶזְרָא, וּבְדִבְרֵי הַיָּמִים. זְכַרְיָה בֶּן קְבוּטַל אוֹמֵר: פְּעָמִים הַרְבֵּה קָרִיתִי לְפָנָיו בְּדָנִיֵּאל].

כג גְּמָרָא. הוּא פּוֹרֵשׁ וּבוֹכֶה, שֶׁחֲשָׁדוּהוּ בְּצָדוֹקִי, וְהֵן פּוֹרְשִׁין וּבוֹכִין, דְּאָמַר (ריש לקיש) [רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי]: כָּל הַחוֹשֵׁד בְּכְשָׁרִים לוֹקֶה בְּגוּפוֹ, וְכָל כָּךְ לָמָּה? שֶׁלֹּא יִתְקַן מִבַּחוּץ וְיִכָּנֵס מִבִּפְנִים, כְּדֶרֶךְ שֶׁהַצְּדוֹקִין עוֹשִׂין. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּצָדוֹקִי אֶחָד, שֶׁתִּקֵּן מִבַּחוּץ וְהִכְנִיס לִפְנִים. בִּיצִיאָתוֹ הָיָה שָׂמֵחַ שִׂמְחָה גְּדוֹלָה, פָּגַע בּוֹ אֲבִיו, אָמַר לוֹ: בְּנִי, אַף עַל פִּי שֶׁצְּדוֹקִין אָנוּ, מִתְיָרְאִין אָנוּ מִן הַפְּרוּשִׁים. אָמַר לוֹ: כָּל יָמַי הָיִיתִי מִצְטַעֵר עַל הַמִּקְרָא הַזֶּה: (ויקרא טז) ״כִּי בֶעָנָן אֵרָאֶה עַל הַכַּפֹּרֶת״, אָמַרְתִּי: אֵימָתַי יָבוֹא לְיָדִי וַאֲקַיְּמֶנּוּ, עַכְשָׁיו שֶׁבָּא לְיָדִי, לֹא אֲקַיְּמֶנּוּ?! אָמְרוּ: לֹא הָיוּ יָמִים מְעָטִים עַד שֶׁמֵּת, וְהַטַּל בָּאַשְׁפָּה וְהָיוּ תּוֹלְעִים יוֹצְאוֹת מֵחָטְמוֹ. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בִּיצִיאָתוֹ נִגַּף, דְּתָנֵי רַבִּי חִיָּא: כְּמִין קוֹל נִשְׁמַע בָּעֲזָרָה, שֶׁבָּא מַלְאָךְ וַחֲבָטוֹ עַל פָּנָיו, וְנִכְנְסוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים, וּמָצְאוּ כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל בֵּין כְּתֵפָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל י) ״וְרַגְלֵיהֶם רֶגֶל יְשָׁרָה, וְכַף רַגְלֵיהֶם כְּכַף רֶגֶל עֵגֶל״.

כד יג מִשְׁנָה. בִּקֵּשׁ לְהִתְנַמְנֵם, פִּרְחֵי כְהֻנָּה מַכִּין לְפָנָיו בְּאֶצְבַּע צְרֻדָה [וְאוֹמְרִים לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל עֲמֹד וְהַפְגֵּאחַת עַל הָרִצְפָּה]. וּמַעֲסִיקִין אוֹתוֹ עַד שֶׁמַּגִּיעַ זְמַן הַשְּׁחִיטָה. גְּמָרָא. [וְאוֹמְרִים לוֹ וְכוּ׳. אָמַר רַב יִצְחָק: עַל חֲדַת. מַאי הִיא? אָמְרֵי לֵיהּ: אַחְוֵי קִירְדָּה]. מִיקְּרֵי יְרוּשָׁלַיִם לֹא הָיוּ יְשֵׁנִים כָּל הַלַּיְלָה, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע כֹּהֵן גָּדוֹל קוֹל הַבָּרָה וְלֹא תְּהֵא שֵׁנָה חוֹטַפְתּוֹ. תָּנָא: אֵין מַעֲסִיקִין אוֹתוֹ, לֹא בְּנֶבֶל, וְלֹא בְּכִנּוֹר, אֶלָּא בַּפֶּה, וְהָיוּ אוֹמְרִים: (תהלים קכז) ״אִם ה׳ לֹא יִבְנֶה בַּיִת שָׁוְא עָמְלוּ בוֹנָיו בּוֹ״. תַּנְיָא, אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: אַף בִּגְבוּלִין עוֹשִׂין כֵּן, זֵכֶר לַמִּקְדָּשׁ, אֶלָּא שֶׁחוֹטְאִין. אָמַר אַבַּיֵי, וְאִיתֵּימָא רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק:

תַּרְגּוּמָא, אַנְהַרְדְּעָא. אָמַר לֵיהּ אֱלִיָּהוּ לְרַב יְהוּדָה אֲחוּךְ דְּרַב סַלָּא חֲסִידָא: אַמַּאי לָא אַתְּי מְשִׁיחָא? וְהָאֵידָנָא יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי הוּא, וְאִיבָּעוֹל כַּמָּה בְּתוּלוֹת בְּנַהַרְדְּעָא! אָמַר לֵיהּ: הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מַאי אָמַר: אָמַר לֵיהּ: (בראשית ד) ״לַפֶּתַח חַטָּאת רוֹבֵץ״. אָמַר לֵיהּ: וְשָׁטָן מַאי אָמַר? אָמַר לֵיהּ: שָׂטָן בְּיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי לֵית לֵיהּ רְשׁוּתָא לְאִיסְטוּנֵי, מַמַּאי? דְּאָמַר רָמֵי בַּר חָמָא: ״הַשָּׂטָן״ בְּגִימַטְרִיָּא שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְאַרְבָּעָה חֲוֵי, בְּהַנֵּי, אִית לֵיהּ רְשׁוּתָא לְאִסְטוּנֵי, בְּיוֹמָא דְּכִפּוּרֵי לֵית לֵיהּ רְשׁוּתָא [לְאִסְטוּנֵי].

כה וְלֹא הָיְתָה קְרִיאַת הַגֶּבֶר מַגַּעַת עַד שֶׁהָיְתָה הָעֲזָרָה מְלֵאָה מִישְׁרָאֵל. מַאי ״קְרִיאַת הַגֶּבֶר״? רַב אָמַר: קָרָא גַּבְרָא. רַבִּי שִׁילָא אָמַר: קָרָא תַּרְנְגוֹלָא. רַב אִיקְּלַע לְאַתְרֵיהּ דְּרַבִּי שִׁילָא, לָא הֲוָה אָמוֹרָא לְמֵיקָם עֲלֵיהּ דְּרַבִּי שִׁילָא, קָם רַב עֲלֵיהּ, וְקָא מְפָרֵשׁ: מַאי ״קְרִיאַת הַגֶּבֶר״? קָרָא גַּבְרָא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי שִׁילָא: וְלֵימָא מַר: קָרָא תַּרְנְגוֹלָא? אָמַר לֵיהּ: אַבּוּב לְחָרֵי, זָמֵר, לְגַרְדָּאֵי, לָא מְקַבְּלוּהָ מִינֵיהּ? כִּי הֲוָה קָאֵימְנָא עֲלֵיהּ דְּרַבִּי חִיָּא וּמְפָרְשִׁינָא: מַאי קְרִיאַת הַגֶּבֶר, קָרָא גַּבְרָא, וְלָא אָמַר לִי וְלָא מִידִי, וְאַתְּ אָמַרְתְּ לִי: אֵימָא קָרָא תַּרְנְגוֹלָא? אָמַר לֵיהּ: מַר נִיהוּ רַב? ! נֵינַח מַר. אָמַר לֵיהּ: אָמְרִי אִינְשֵׁי: אִיתַּגַּרְתְּ לֵיהּ, פּוֹק עַמְּרֵיהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: [הָכִי] אָמַר לֵיהּ: מַעֲלִין בַּקֹּדֶשׁ וְלֹא מוֹרִידִין.

כו יד תַּנְיָא [כְּוָותֵיהּ דְּרַב]: גְּבִינִי כָּרוּז מַהוּ אוֹמֵר: עִמְדוּ כֹּהֲנִים לַעֲבוֹדַתְכֶם, וּלְוִיִּם לְדוּכַנְכֶם, וְיִשְׂרָאֵל לְמַעֲמָדָם. וְהָיָה קוֹלוֹ נִשְׁמָע בְּשָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת. מַעֲשֶׂה בְּאַגְרִיפַּס הַמֶּלֶךְ שֶׁהָיָה (מהלך בלילה) [שֶׁבָּא בַּדֶּרֶךְ], וְשָׁמַע קוֹלוֹ בְּשָׁלֹשׁ פַּרְסָאוֹת, וּכְשֶׁבָּא לְבֵיתוֹ שִׁגֵּר לוֹ מַתָּנוֹת הַרְבֵּה. וְאַף עַל פִּי כֵן, (של) כֹּהֵן גָּדוֹל מְשֻׁבָּח מִמֶּנּוּ, דְּאָמַר מַר: (כשהיה אומר) [וּכְבָר אָמַר]: ״אָנָּא הַשֵּׁם חָטָאתִי״, וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בִּירִיחוֹ. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מִירוּשָׁלַיִם לִירִיחוֹ עֶשֶׂר פַּרְסָאוֹת הֲווּ, וְאַף עַל גַּב דְּהָכָא אִיכָּא חוּלְשָׁא, וְהָכָא לֵיכָּא חוּלְשָׁא, וְהָכָא יְמָמָא, וְהָכָא לֵילְיָא, דְּאָמַר רַבִּי לֵוִי: מִפְּנֵי מָה אֵין קוֹלוֹ שֶׁל אָדָם נִשְׁמָע בַּיּוֹם כְּדֶרֶךְ שֶׁנִּשְׁמָע בַּלַּיְלָה? מִפְּנֵי גַּלְגַּל חַמָּה, הַמְנַסֵּרְבָּרְקִיעַ כְּחָרֶשׁ שֶׁמְּנַסֵּר בָּאֲרָזִים. וְהַאי חִירְגָא דְּיוֹמָא, ׳לָא׳ שְׁמִיהּ, וְהַיְנוּ דְּקָאָמַר נְבוּכַדְנֶצַּר: (דניאל ד) ״וְכָל דָּיְרֵי אַרְעָא (כלא) [כְּלָה] חֲשִׁיבִין״. תָּנוּ רַבָּנָן: אִלְמָלֵא קוֹל גַּלְגַּל חַמָּה, נִשְׁמַע קוֹל הֲמוֹנָהּ שֶׁל רוֹמִי, וְאִלְמָלֵא קוֹל הֲמוֹנָהּ שֶׁל רוֹמִי, נִשְׁמַע קוֹל גַּלְגַּל חַמָּה.

כז תָּנוּ רַבָּנָן: שְׁלֹשָׁה, קוֹלָן הוֹלֵךְ מִסּוֹף הָעוֹלָם וְעַד סוֹפוֹ, וְאֵלּוּ הֵן: קוֹל גַּלְגַּל חַמָּה, וְקוֹל הֲמוֹנָהּ שֶׁל רוֹמִי, וְקוֹל נְשָׁמָה בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצְאָה מִן הַגּוּף. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף לְדָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף רִידְיָא, וּבָעוּ רַבָּנָן רַחֲמֵי אַנְשָׁמָה בְּשָׁעָה שֶׁיּוֹצְאָה מִן הַגּוּף וּבִטְלוּהָ.

כח תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דְּרַבִּי שִׁילָא: הַיּוֹצֵא לְדֶרֶךְ לִקְרַאת הַגֶּבֶר, דָּמוֹ בְּרֹאשׁוֹ. רַבִּי יְאשִׁיָּה אוֹמֵר: עַד שֶׁיִּשְׁנֶה, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַד שֶׁיִּשְׁלֹשׁ, וּבְאֵיזֶה תַּרְנְגוֹל אָמְרוּ? בְּתַרְנְגוֹל בֵּינוֹנִי.

כט טו אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר (שמואל) [רַב]: כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹלִין לָרֶגֶל, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים, וְנִמְשָׁכִים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה אֲחוֹרֵי בֵּית הַבַּפָּרֶת. (תניא נמי הכי: כשהיו וכו׳) מַאי קָאָמַר? הָכִי קָאָמַר: אַף עַל גַּב שֶׁנִּמְשָׁכִים אַחַת עֶשְׂרֵה אַמָּה אֲחוֹרֵי בֵּית הַבַּפָּרֶת וְעוֹמְדִים צְפוּפִים, כְּשֶׁהֵם מִשְׁתַּחֲוִים הָיוּ רְוָחִים. וְזֶה אֶחָד מֵעֲשָׂרָה נִסִּים שֶׁהָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, דְּתָנָן: עֲשָׂרָה נִסִּים נַעֲשׂוּ בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ: לֹא הִפִּילָה אִשָּׁה מֵרֵיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא הִסְרִיחַ בְּשַׂר הַקֹּדֶשׁ מֵעוֹלָם. וְלֹא נִרְאָה זְבוּב בְּבֵית הַמִּטְבָּחַיִם, וְלֹא אֵרַע קֶרִי לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, וְלֹא נִמְצָא פְּסוּל בָּעֹמֶר וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּבְלֶחֶם הַפָּנִים, עוֹמְדִים צְפוּפִים וּמִשְׁתַּחֲוִים רְוָחִים, וְלֹא הִזִּיק נָחָשׁ וְעַקְרָב בִּירוּשָׁלַיִם, וְלֹא אָמַר אָדָם לַחֲבֵרוֹ: צַר לִי הַמָּקוֹם שֶׁאָלִין בִּירוּשָׁלַיִם. פָּתַח בַּמִּקְדָּשׁ, וְסִיֵּם בִּירוּשָׁלַיִם? אִיכָּא תַּרְתֵּי אַחֲרָנֵיתָא בַּמִּקְדָּשׁ, דְּתַנְיָא: מֵעוֹלָם לֹא כִּבּוּ גְּשָׁמִים אֵשׁ [שֶׁל עֲצֵי] הַמַּעֲרָכָה. וְעֵשֶׂן הַמַּעֲרָכָה, אֲפִלּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם בָּאוֹת וְנוֹשְׁבוֹת בּוֹ, אֵין מְזִיזִין אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְתוּ לֵיכָּא? הָא תָּנֵי (רבי) [רַב] שְׁמַעְיָה מִקַּלְנְבוֹ: שִׁבְרֵי כְּלֵי חֶרֶס נִבְלָעִין בְּמִקּוֹמָן. וְאָמַר אַבַּיֵי: מוּרְאָה, וְנוֹצָה, וְדִשּׁוּן מִזְבֵּחַ הַפְּנִימִי, וְהַמְּנוֹרָה, נִבְלָעִין בְּמִקּוֹמָן! פְּסוּלִי, תְּלָתָא הֲווּ, חַשְׁבִינְהוּ כְּחַד, אַפֵּיק תְּרֵי וְעַיֵּיל תְּרֵי. אִי הָכִי ׳בְּלוּעִין׳ נַמִּי, תְּרֵי הֲווּ, חַשְׁבִינְהוּ כְּחַד, חָסְרוּ לְהוּ! אִיכָּא נַמִּי אַחֲרִיתִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: נֵס גָּדוֹל נַעֲשָׂה בְּלֶחֶם הַפָּנִים, סִלּוּקוֹ כְּסִדּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״א כא) ״לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ״. וְתוּ לֵיכָּא? ! וְהָא אָמַר רַבִּי לֵוִי: דָּבָר זֶה מָסֹרֶת בְּיָדֵינוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ: מָקוֹם אָרוֹן אֵינוֹ מִן הַמִּדָּה. וְאָמַר רַבְנַאי, אָמַר שְׁמוּאֵל: כְּרוּבִים, בְּנֵס הֵם עוֹמְדִים! נֵסִי דִּבְרַאי קָחָשִׁיב, נֵסִי דְּגַוְּאֵי, לָא קָא חָשִׁיב. וְהָא לֶחֶם הַפָּנִים נַמִּי, נֵסִי דְּגַוְּאֵי הוּא! לֶחֶם הַפָּנִים (נמי) נֵסִי דִּבְרַאי הוּא, דְּאָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ: מַאי דִּכְתִיב: (ויקרא כד) ״עַל הַשֻּׁלְחָן הַטָּהוֹר״, ׳טָהוֹר׳ מִכְּלַל שֶׁהוּא טָמֵא? כְּלִי־עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת הוּא, וְכָל כְּלִי־עֵץ הֶעָשׂוּי לְנַחַת אֵינוֹ מְקַבֵּל טֻמְאָה, [וְחוֹצֵץ בִּפְנֵי טֻמְאָה]! אֶלָּא מְלַמֵּד, שֶׁמַּגְבִּיהִין אוֹתוֹ (ומראין לחם הפנים) לְעוֹלֵי רְגָלִים, וְאוֹמְרִין לָהֶם: רְאוּ חִבָּתְכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם שֶׁסִּלּוּקוֹ כְּסִדּוּרוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״לָשׂוּם לֶחֶם חֹם בְּיוֹם הִלָּקְחוֹ״.

ל אָמַר רַב אוֹשַׁעְיָא: בְּשָׁעָה שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נָטַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְגָדִים שֶׁל זָהָב, וְהָיוּ מוֹצִיאִין פֵּרוֹתֵיהֶם בִּזְמַנָּן, וּכְשֶׁהֲרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בָּהֶן, נוֹשְׁרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״ב:ט״ז) ״יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ״. וּכְשֶׁנִּכְנְסוּ הָאוֹיְבִים לָהֵיכָל, יָבֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחום א׳:ד׳) ״וּפֶרַח לְבָנוֹן אֻמְלָל״. וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירָן, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל״ה:א׳-ב׳) ״פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל, אַף גִּילַת וְרַנֵּן, כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ״.

לא טז אָמַר מַר: וְעַשָׂן הַמַּעֲרָכָה. וּמִי הֲוָה עָשָׁן בַּמַּעֲרָכָה? ! וְהָתַנְיָא: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּאֵשׁ שֶׁל מַעֲרָכָה: וְרִבּוּצָה כַּאֲרִי, וּבָרָה כַּחַמָּה, וְיֵשׁ בָּהּ מַמָּשׁ, וְאוֹכֶלֶת לַחִין כְּיִבֵּשִׁין, וְאֵינָהּ מַעֲלָה עָשָׁן. כִּי קָא אַמְרִינַן בְּדֶהֱדְיוֹט, דְּתַנְיָא: (ויקרא א׳:ז׳) ״וְנָתְנוּ בְּנֵי אַהֲרֹן הַכֹּהֵן אֵשׁ״. אַף עַל פִּי שֶׁאֵשׁ יוֹרֶדֶת מִן הַשָּׁמַיִם, מִצְוָה לְהָבִיא מִן הֶדְיוֹט. וְרִבּוּצָה כַּאֲרִי, וְהָתַנְיָא: אָמַר רַבִּי חֲנִינָא סְגַן הַכֹּהֲנִים: אֲנִי רְאִיתִיהָ וּרְבוּצָה כְּכֶלֶב! לָא קַשְׁיָא, הָא, בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, הָא, בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי. וּבְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי מִי הֲוֵי? וְהָא אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר אוּנְיָא: (אמר רב אחא) מַאי דִּכְתִיב: (חגי א׳:ח׳) (עלו ההר והבאתם עץ ובנו הבית) ״וְאֶרְצֶה בּוֹ וְאֶכָּבֵד״. (אמר ה״) וְקָרִינַן ״וְאֶכָּבְדָה״, מַאי שְׁנָא דִּמְחֶסֶר הֵ״א? אֶלּוּ חֲמִשָּׁה דְּבָרִים שֶׁיֵּשׁ בֵּין מִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן לְמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, וְאֵלּוּ הֵן: אָרוֹן, כַּפֹּרֶת וּכְרוּבִים, אֵשׁ, וּשְׁכִינָה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, אוּרִים וְתֻמִּים. אַמְרֵי: [אִין], מִהֲוָה הֲווּ, סִיּוּעֵי הוּא דְּלָא מְסַיְּעָא.

לב יז תָּנוּ רַבָּנָן: שֵׁשׁ אִשּׁוֹת הֵן, יֵשׁ (אש) אוֹכֶלֶת וְאֵינָהּ שׂוֹתָה, וְיֵשׁ שׂוֹתָה וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת. וְיֵשׁ אוֹכֶלֶת וְשׂוֹתָה. וְיֵשׁ (שותה) [אוֹכֶלֶת] לַחִין כְּיִבֵּשִׁין. וְיֵשׁ אֵשׁ דּוֹחָה אֵשׁ. וְיֵשׁ אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ. יֵשׁ [אֵשׁ] אוֹכֶלֶת וְאֵינָהּ שׂוֹתָה, הָא דִּידָן. שׂוֹתָה וְאֵינָהּ אוֹכֶלֶת, דְּחוֹלִין. אוֹכֶלֶת וְשׂוֹתָה, דְּאֶלְיָהוּ, דִּכְתִיב: (מלכים א י״ח:ל״ח) (ותפול אש ה׳ ותאכל את העולה ואת העצים ואת האבנים ואת העפר) ״וְאֶת הַמַּיִם אֲשֶׁר בַּתְּעָלָה לִחֵכָה״. אוֹכֶלֶת לַחִין כְּיִבֵּשִׁין, דְּמַעֲרָכָה. [יֵשׁ] אֵשׁ דּוֹחָה אֵשׁ, דְּגַבְרִיאֵל. [וְיֵשׁ] אֵשׁ אוֹכֶלֶת אֵשׁ, דִּשְׁכִינָה, דְּאָמַר מַר: הוֹשִׁיט אֶצְבָּעוֹ בֵּינֵיהֶם וּשְׁרָפָן. וַעֲשַׂן הַמַּעֲרָכָה, אֲפִלּוּ כָּל הָרוּחוֹת שֶׁבָּעוֹלָם (באות ונושבות בו) אֵין מְזִיזוֹת אוֹתוֹ מִמְּקוֹמוֹ. וְהָא אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר אַבְדִּימִי: מוֹצָאֵי יוֹם טוֹב אַחֲרוֹן שֶׁל חַג הַכֹּל צוֹפִין בַּעֲשַׁן הַמַּעֲרָכָה, נוֹטֶה כְּלַפֵּי צָפוֹן, עֲנִיִּים שְׂמֵחִין, בַּעֲלֵי בָּתִּים עֲצֵבִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מְרֻבִּין, וּפֵרוֹתֵיהֶם מַרְקִיבִין. נוֹטֶה כְּלַפֵּי דָּרוֹם, עֲנִיִּים עֲצֵבִים. וַעֲשִׁירִים שְׂמֵחִין, מִפְּנֵי שֶׁגִּשְׁמֵי שָׁנָה מוּעָטִין וּפֵרוֹתֵיהֶם מְשֻׁתָּמְרִין. נוֹטֶה כְּלַפֵּי מִזְרָח, הַכֹּל שְׂמֵחִים. נוֹטֶה כְּלַפֵּי מַעֲרָב, הַכֹּל עֲצֵבִים! (דכייף ופשיט) [דְּאָזִיל וְאָתֵי] כְּדִיקְלָא. וְאִיבְּדוּרִילָא הֲוָה מִיבְּדַר. אָמַר מַר: כְּלַפֵּי מִזְרָח, הַכֹּל שְׂמֵחִים, נוֹטֶה כְּלַפֵּי מַעֲרָב, הַכֹּל עֲצֵבִים. וּרְמִינְהוּ: מִזְרָחִית, לְעוֹלָם יָפָה, מַעֲרָבִית, לְעוֹלָם קָשָׁה, רוּחַ צְפוֹנִית יָפָה לַחִטִּים, בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ, וְקָשָׁה לַזֵּיתִים, בְּשָׁעָה שֶׁהֵן חוֹנְטִין. רוּחַ דְּרוֹמִית יָפָה לַזֵּיתִים, [בְּשָׁעָה שֶׁהֵן חוֹנְטִין], וְקָשָׁה לַחִטִּים, [בְּשָׁעָה שֶׁהֵבִיאוּ שְׁלִישׁ]. וְאָמַר רַב יוֹסֵף, וְאִיתֵימָא מַר זוּטְרָא: (ואיתימא רב נחמן בר יצחק:) וְסִימָנִיךְ: שֻׁלְחָן בַּצָּפוֹן וּמְנוֹרָה בַּדָּרוֹם, הָא, מַרְבִּיָּה דִּידֵיהּ, וְהָא, מַרְבִּיָּה דִּידֵיהּ! לָא קַשְׁיָא, הָא לָן וְהָא לְהוּ.

פרק ב

א **יומא פרק ב** - יח אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אָסוּר לִמְנוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל אֲפִלּוּ לִדְבַר מִצְוָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א י״א:ח׳) ״וַיִּפְקְדֵם בְּבָזֶק״. מַתְקִיף לָהּ רַב אַשִׁי: מִמַּאי דְּהַאי ׳בֶּזֶק׳ לִישְׁנָא דְּבִיזְקָא הוּא, דִּלְמָא שְׁמָא דְּמָתָא הוּא? כְּדִכְתִיב: (שופטים א׳:ה׳) ״וַיִּמְצְאוּ אֶת אֲדֹנִי בֶזֶק בְּבָזֶק״, אֶלָּא מֵהָכָא: (שמואל א ט״ו:ד׳) ״וַיִּשְׁמַע שָׁאוּל אֶת הָעָם, וַיִּפְקְדֵם בַּטְּלָאִים״. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַמּוֹנֶה אֶת יִשְׂרָאֵל, עוֹבֵר בְּלָאו, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ב׳:א׳) ״וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִמַּד״. רַב נַחְמָן [בַּר יִצְחָק] אָמַר: עוֹבֵר בִּשְׁנֵי לָאוִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״אֲשֶׁר לֹא יִמַּד וְלֹא יִסָּפֵר״. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, רַבִּי יוֹנָתָן רָמֵי, כְּתִיב: ״וְהָיָה מִסְפַּר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל כְּחוֹל הַיָּם״. וּכְתִיב: ״אֲשֶׁר לֹא יִמַּד, וְלֹא יִסָּפֵר״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן בִּזְמַן שֶׁעוֹשִׂין יִשְׂרָאֵל רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם, כָּאן בִּזְמַן שֶׁאֵין יִשְׂרָאֵל עוֹשִׂין רְצוֹנוֹ שֶׁל מָקוֹם. (רבי אסי אומר:) [רַבִּי אוֹמֵר מְשׁוּם אַבָּא יוֹסֵי בֶּן דּוֹסְתָּאִי]: לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בִּידֵי אָדָם, כָּאן, בִּידֵי שָׁמַיִם. אָמַר (רבי חנינא) [רַב נְהוֹלַאי] בַּר אִידִי אָמַר שְׁמוּאֵל: כֵּינָן שֶׁנִּתְמַנָּה אָדָם פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר, (מיד) מִתְעַשֵּׁר. מֵעִיקָּרָא כְּתִיב: [״וַיִּפְקְדֵם] בְּבָזֶק״, וּלְבַסּוֹף כְּתִיב: [״וַיִּפְקְדֵם] בַּטְּלָאִים״. וְדִלְמָא טְלָאִים דִּידְהוּ? אִם כֵּן מַאי רְבוּתָא דְּמִלְּתָא.

ב יט ״וַיֵּרֶד בַּנַּחַל״ וְגוֹ׳ (שמואל א ט״ו:ה׳). אָמַר רַבִּי מָנִי: עַל עִסְקֵי נַחַל. בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ הַקָּבָ״ה לְשָׁאוּל: (שמואל א ט״ו:ג׳) ״לֵךְ וְהִכִּיתָ אֶת עֲמָלֵק״, אָמַר: וּמָה אִם בִּשְׁבִיל נֶפֶשׁ אַחַת, אָמְרָה תּוֹרָה: הָבִיאוּ עֶגְלָה עֲרוּפָה בַּנַּחַל, כָּל (הנשמות) [הַנְּפָשׁוֹת] הַלָּלוּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! אִם אָדָם חָטָא, בְּהֵמָה מָה חָטְאָה! אִם גְּדוֹלִים חָטְאוּ, קְטַנִּים מֶה חָטְאוּ! מִיָּד יָצְאַת בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: (קהלת ז׳:ט״ז) ״אַל תְּהִי צַדִּיק הַרְבֵּה״. וּבְשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ שָׁאוּל לְדוֹאֵג: (שמואל א כ״ב:י״ח) ״סֹב אַתָּה וּפְגַע בַּכֹּהֲנִים וְהֻמַּתָּה מֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה״, יָצְאַת בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: (קהלת ז׳:י״ז) ״אַל תִּרְשַׁע הַרְבֵּה״. אָמַר רַב הוּנָא: כַּמָּה לָא חָלֵי וְלָא מַרְגִּישׁ גַּבְרָא, דְּמָרֵיהּ סַיְּעֵיהּ, שָׁאוּל בְּאַחַת וְעָלְתָה לוֹ. דָּוִד בִּשְׁתַּיִם וְלֹא עָלְתָה לוֹ. ״שָׁאוּל בְּאַחַת״ מַאי נִינְהוּ? מַעֲשֶׂה דַּאֲגָג. וְהָא אִיכָּא נַמִּי מַעֲשֶׂה דְּנוֹב עִיר הַכֹּהֲנִים? בְּמַעֲשֶׂה דַּאֲגָג כְּתִיב: (שמואל א ט״ו:י״א) ״נִחַמְתִּי כִּי הִמְלַכְתִּי אֶת שָׁאוּל [לְמֶלֶךְ]״. ״דָּוִד בִּשְׁתַּיִם״ מַאי נִינְהוּ? מַעֲשֶׂה דְּאוּרְיָה וּדְהַסְתָּה. וְהָא אִיכָּא נַמִּי מַעֲשֶׂה דְּבַת שֶׁבַע? (הא) [הָתָם] אִפְּרְעוּ מִינֵיהּ, דִּכְתִיב: (שמואל ב י״ב:ו׳) ״וְאֶת הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם״; יֶלֶד, אַמְנוֹן, תָּמָר, וְאַבְשָׁלוֹם. אִי הָכִי, הַסְּתָה נַמִּי אִפְּרְעוּ מִינֵיהּ! דִּכְתִיב: (שמואל ב כ״ד:ט״ו) ״וַיִּתֵּן ה׳ דֶּבֶר (בעם) [בְּיִשְׂרָאֵל] מֵהַבֹּקֶר וְעַד (הערב) [עֵת מוֹעֵד]״, הָתָם לָא אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ, (הכא) [הָתָם נַמִּי לָא אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ? לַאי], אִפְּרְעוּ מִגּוּפֵיהּ, דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: שִׁשָּׁה חֲדָשִׁים נִצְטָרַע דָּוִד, וּפֵרְשׁוּ מִמֶּנּוּ סַנְהֶדְרִין, וְנִסְתַּלְּקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים קי״ט:ע״ט) ״יָשׁוּבוּ לִי יְרֵאֶיךָ וְיֹדְעֵי עֵדֹתֶיךָ״. וּכְתִיב: (שם נא) ״הָשִׁיבָה לִי שְׂשׂוֹן יִשְׁעֶךָ״. (ורוח נדיבה תסמכני)

וְהָא אָמַר רַב: קִבֵּל דָּוִד לָשׁוֹן הָרַע! כִּדְשְׁמוּאֵל, דְּאָמַר: לֹא קִבֵּל, וּלְרַב דְּאָמַר: קִבֵּל, הָא אִפְּרְעוּ מִינֵיהּ! דְּאָמַר רַב יְהוּדָה אָמַר רַב: בְּשָׁעָה שֶׁאָמַר לוֹ דָּוִד לְמְפִיבֹשֶׁת: (שמואל ב י״ט:ל׳) ״אַתָּה וְצִיבָא תַּחְלְקוּ אֶת הַשָּׂדֶה״, יָצָאת בַּת־קוֹל וְאָמְרָה לוֹ: רְחַבְעָם וְיָרָבְעָם יַחְלְקוּ בְּמַלְכוּתְךָ.

ג כ ״בֶּן שָׁנָה שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ״ (שמואל א י״ג:א׳). אָמַר רַב הוּנָא: כְּבֶן שָׁנָה שֶׁלֹּא טָעַם טַעַם חֵטְא. מַתְקִיף לָהּ רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אִימָא, ׳כְּבֶן שָׁנָה׳ שֶׁמְּלֵכְלֵךְ בְּטִיט וּבְצוֹאָה? חָזָא רַב נַחְמָן סִיּוּטָא בְּחֶלְמֵיהּ, אָמַר: נַעֲנֵיתִי לָכֶם עַצְמוֹת שָׁאוּל [בֶּן קִישׁ]. הֲדַר חָזָא סִיּוּטָא בְּחֶלְמֵיהּ, אָמַר: נַעֲנֵיתִי (לָךְ) [לָכֶם עַצְמוֹת] שָׁאוּל בֶּן קִישׁ מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר שְׁמוּאֵל: מִפְּנֵי מָה לֹא נִמְשְׁכָה מַלְכוּת בֵּית שָׁאוּל? מִפְּנֵי שֶׁלֹּא הָיָה בָּהּ שׁוּם דִּפְי, דְּאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק: אֵין מַעֲמִידִין פַּרְנָס עַל הַצִּבּוּר אֶלָּא אִם כֵּן קַפָּה שֶׁל שְׁרָצִים תְּלוּיָה לוֹ מֵאֲחוֹרָיו, שֶׁאִם תָּזוּחַ דַּעְתּוֹ עָלָיו, אוֹמְרִים לוֹ: חֲזוֹר לַאֲחוֹרֶיךָ.

ד אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: מִפְּנֵי מַה נֶּעֱנַשׁ שָׁאוּל? מִפְּנֵי שֶׁמָּחַל עַל כְּבוֹדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א י׳:כ״ז) ״וּבְנֵי בְלִיַּעַל אָמְרוּ: מַה יֹּשִׁעֵנוּ זֶה? וַיִּבְזֻהוּ, וְלֹא הֵבִיאוּ לוֹ מִנְחָה, [וַיְהִי כְּמַחֲרִישׁ״]. וּכְתִיב: (שם) ״וַיַּעַל נָחָשׁ הָעַמּוֹנִי״ וְגוֹ׳. וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוּם (רבי שמעון בן יוחאי) [רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יְהוֹצָדָק]: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵינוֹ נוֹקֵם וְנוֹטֵר כְּנָחָשׁ, אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם. וְהָא כְּתִיב: (ויקרא י״ט:ח״) ״לֹא תִקֹּם וְלֹא תִטֹּר״? הַהוּא, בְּמָמוֹן הוּא דִּכְתִיב, דְּתַנְיָא: אֵיזוֹ הִיא נְקִימָה, וְאֵיזוֹ הִיא נְטִירָה? ׳נְקִימָה׳, אָמַר לוֹ: ״הַשְׁאִילֵנִי (קרדומך) [מַגַּלְךָ״], אוֹמֵר לוֹ: ״לָאו״. לְמָחָר אוֹמֵר לוֹ הוּא: ״הַשְׁאִילֵנִי קַרְדֻּמְךָ״, אוֹמֵר לוֹ: ״אֵינִי רוֹצֶה לְהַשְׁאִילְךָ, כְּדֶרֶךְ שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי״, זוֹ הִיא ׳נְקִימָה׳. וְאֵיזוֹ הִיא ׳נְטִירָה׳? אָמַר לוֹ: ״הַשְׁאִילֵנִי (מגלך) [קַרְדֻּמְךָ״], אָמַר לוֹ: ״לָאו״. לְמָחָר אָמַר לוֹ: ״הַשְׁאִילֵנִי (קרדומך) [חֲלוּקְךָ״], וְאָמַר לוֹ: ״הֵילָךְ, וְאֵינִי עוֹשֶׂה כְּמוֹתְךָ, שֶׁלֹּא הִשְׁאַלְתַּנִי״, זוֹ הִיא ׳נְטִירָה׳. וְצַעֲרָא דְּגוּפָא לָא? וְהָא תַּנְיָא: הַגֵּעֱלָבִין וְאֵינָן עוֹלְבִין, שׁוֹמְעִין חֶרְפָּתָן וְאֵינָן מְשִׁיבִין, עוֹשִׂין מֵאַהֲבָה וּשְׂמֵחִים בְּיִסּוּרִין, עֲלֵיהֶם הַכָּתוּב אוֹמֵר: (שופטים ה׳:ל״א) ״וְאֹהֲבָיו כְּצֵאת הַשֶּׁמֶשׁ בִּגְבֻרָתוֹ״. לְעוֹלָם, דְּנָקִיט לֵיהּ בְּלִבֵּיהּ. וְהָא אָמַר רָבָא: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו? דְּמַפֵּיסוּ לֵיהּ וּמְפַיֵּס.

ה לָמָּה מְפִיסִין? (וכוּ׳) לָמָּה מְפִיסִין? כְּדַאֲמָרָן! אֶלָּא: לָמָּה מְפִיסִין וְחוֹזְרִין וּמְפִיסִין? אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כְּדֵי לְהַרְגִּישׁ כָּל הָעֲזָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים נ״ה:ט״ו) ״אֲשֶׁר יַחְדָּו נַמְתִּיק סוֹד, בְּבֵית אֱלֹהִים נְהַלֵּךְ בְּרָגֶשׁ״.

ו מַתְנִיתִין. פַּיִס הַשְּׁלִישִׁי: חֲדָשִׁים לַקְּטֹרֶת, בּוֹאוּ וְהָפִיסוּ, וְהָרְבִיעִי: חֲדָשִׁים עִם יְשָׁנִים, מִי מַעֲלֶה אֲבָרִים מִן הַכֶּבֶשׂ לַמִּזְבֵּחַ?

ז תָּנָא: מֵעוֹלָם לֹא שָׁנָה אָדָם בָּהּ, מַאי טַעְמָא? אָמַר רַבִּי: מִפְּנֵי שֶׁמַּעֲשֶׂרֶת. אָמַר לֵיהּ רַב פָּפָּא לְאַבַּיֵי: מַאי טַעְמָא? אֵילֵימָא מִשּׁוּם דִּכְתִיב: (דברים ל״ג:י״א) ״יְשֵׂימוּ קְטֹרָה בְּאַפֶּךָ״, וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ: ״בָּרֵךְ ה׳ חֵילוֹ״, אִי הָכִי, עוֹלָה נַמִּי, דִּכְתִיב: ״וְכָלִיל עַל מִזְבְּחֶךָ״? אָמַר לֵיהּ: הָא שְׁכִיחָא וְהָא לָא שְׁכִיחָא.

ח כא אָמַר רָבָא: לָא מַשְׁכַּחַת צוּרְבָא מֵרַבָּנָן דְּמוֹרֶה, אֶלָּא דְּאָתֵי מִשֵּׁבֶט לֵוִי אוֹ מִשֵּׁבֶט יִשָּׂשכָר. לֵוִי דִּכְתִיב: (דברים ל״ג:י׳) ״יוֹרוּ מִשְׁפָּטֶיךָ לְיַעֲקֹב״. יִשָּׂשכָר דִּכְתִיב: (דה״א יב) ״וּמִבְּנֵי יִשָּׂשכָר יוֹדְעֵי בִינָה לָעִתִּים, לָדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל״. וְאֵימָא נַמִּי יְהוּדָה דִּכְתִיב: (תהילים ס׳:ט׳ וקח) ״יְהוּדָה מְחֹקְקִי״! אַסּוּקֵישְׁמַעְתָּא אַלִיבָּא דְּהִלְכְתָא קָאַמְרִינַן.

ט אָמַר רַב אַשִׁי: אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא: וְלַמְנַסֵּךְ אוֹמֵר לוֹ: ״הַגְבַּהּ יָדֶיךָ״, שֶׁפַּעַם אַחַת נִסֵּךְ צְדוֹקִי אֶחָד עַל גַּבֵּי רַגְלָיו, וּרְגָמוּהוּ כָּל הָעָם בְּאֶתְרוֹגֵיהֶן.

י כב תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בִּשְׁנֵי כֹּהֲנִים, שֶׁהָיוּ שְׁנֵיהֶם שָׁוִים וְרָצִים, וְעוֹלִים בַּכֶּבֶשׂ, קָדַם אֶחָד מֵהֶם לְתוֹךְ אַרְבַּע אַמּוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹ, נָטַל סַכִּין וְתָקַע לוֹ בְּלִבּוֹ. עָמַד רַבִּי צָדוֹק עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם (בהר הבית) וְאָמַר: אַחֵינוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל, שְׁמָעוּ. הֲרֵי הוּא אוֹמֵר: (דברים כ״א:א׳) ״כִּי יִמָּצֵא חָלָל בָּאֲדָמָה, וְיָצְאוּ זְקֵנֶיךָ וְשֹׁפְטֶיךָ״. אָנוּ, עַל מִי לְהָבִיא עֶגְלָה [עֲרוּפָה]? עַל הָעִיר? אוֹ עַל הָעֲזָרוֹת? גָּעוּ כָּל הָעָם בִּבְכִיָּה. בָּא אָבִיו שֶׁל תִּינוֹק, וּמְצָאוֹ כְּשֶׁהוּא מְפַרְפֵּר, וְאָמַר לָהֶם: הֲרֵי הוּא כַּפָּרַתְכֶם, וַעֲדַיִן בְּנִי מְפַרְפֵּר, וְלֹא נִטְמָא הַסַּכִּין. לְלַמֶּדְךָ, שֶׁקָּשָׁה עֲלֵיהֶם טֻהֳרַת כֵּלִים יוֹתֵר מִשְּׁפִיכוּת דָּמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (מלכים ב כ״א:ט״ז) ״וְגַם דָּם נָקִי שָׁפַךְ מְנַשֶּׁה הַרְבֵּה מְאֹד״ וְגוֹ׳. עָמַד רַבִּי צָדוֹק עַל מַעֲלוֹת הָאוּלָם בְּהַר הַבַּיִת וְכוּ׳. וּירוּשָׁלַיִם בַּת אַתּוּיֵי עֶגְלָה עֲרוּפָה הִיא? וְהָתַנְיָא: עֲשָׂרָה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בִּירוּשָׁלַיִם, וְזוֹ (היא) אַחַת מֵהֶם: אֵינָהּ מְבִיאָה עֶגְלָה עֲרוּפָה, [וְעוֹד: (דברים כ״א:א׳) ״לֹא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ״ כְּתִיב! וְהָכָא נוֹדַע מִי הִכָּהוּ]. [אֶלָּא], כְּדֵי לְהַרְבּוֹת בְּכִיָּה בְּיִשְׂרָאֵל.

פרק ג

א **יומא פרק ג** - אָמַר רַב סַפְרָא: צְלוֹתֵיהּ דְּאַבְרָהָם, מִכִּי מְשַׁחְרֵי כְּתָלֵי. אָמַר רַב יוֹסֵף: אַנַן, מֵאַבְרָהָם נֵיקוּם וְנִגְמַר? אָמַר רָבָא: תַּנָּא גְּמַר מֵאַבְרָהָם, וַאֲנַן לָא גַּמְרִינַן מִינֵיהּ? דְּתַנְיָא: (ויקרא י״ב:ג׳) ״וּבַיּוֹם הַשְּׁמִינִי יִמּוֹל בְּשַׂר עָרְלָתוֹ״, מְלַמֵּד שֶׁכָּל הַיּוֹם כָּשֵׁר לְמִילָה, אֶלָּא שֶׁהַזְּרִיזִין מַקְדִּימִין לַמִּצְוֹות, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית י״ט:כ״ז) ״וַיַּשְׁכֵּם אַבְרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר עָמַד שָׁם אֶת פְּנֵי ה׳״. אֶלָּא אָמַר רָבָא: רַב יוֹסֵף, הָא קָא קַשְׁיָא לֵיהּ, וכו׳.

ב כג (אמר רבי) חָמָא בַּר חֲנִינָא: מִימֵיהֶם שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ, לֹא פָּסְקָה יְשִׁיבָה מֵהֶם. הָיוּ בְּמִצְרַיִם, יְשִׁיבָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ג׳:ט״ז) ״לֵךְ וְאָסַפְתָּ אֶת זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל״. הָיוּ בַּמִּדְבָּר, יְשִׁיבָה עִמָּהֶם, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר י״א:ט״ז) ״אֶסְפָה לִּי שִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי יִשְׂרָאֵל״. אַבְרָהָם אָבִינוּ, זָקֵן וְיוֹשֵׁב הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כ״ד:א׳) ״וְאַבְרָהָם זָקֵן בָּא בַּיָּמִים״. יִצְחָק אָבִינוּ, זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כז) ״וַיְהִי כִּי זָקֵן יִצְחָק״. יַעֲקֹב אָבִינוּ, זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הָיָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם מח) ״וְעֵינֵי יִשְׂרָאֵל כָּבְדוּ מִזֹּקֶן״. אֶלִיעֶזֶר עֶבֶד אַבְרָהָם, זָקֵן וְיוֹשֵׁב בִּישִׁיבָה הָיָה שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כד) ״וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֶל עַבְדּוֹ זְקַן בֵּיתוֹ הַמֹּשֵׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ״. אָמַר רַבִּי (יצחק) [אֶלְעָזָר]: שְׁמוֹשֶׁל בְּתוֹרַת רַבּוֹ. (שם טו) ״הוּא דַּמֶּשֶׂק אֱלִיעֶזֶר״. [אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר]: שֶׁהוֹלָה וּמַשְׁקָה מִתּוֹרַת רַבּוֹ לַאֲחֵרִים.

ג אָמַר רַב: קַיִּם אַבְרָהָם אָבִינוּ אֶת כָּל הַתּוֹרָה כֻּלָּהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית כ״ו:ה׳) ״עֵקֶב אֲשֶׁר שָׁמַע אַבְרָהָם בְּקֹלִי״ [וְגוֹ׳]. אָמַר לֵיהּ: רַב שִׁימִי בַּר חִיָּא לְרַב: וְאֵימָא שָׁבַע מִצְוֹות? (ותו לא?) הָא חֲוָאי נַמֵּי מִילָה. (אלא) וְאֵימָא שָׁבַע מִצְוֹות וּמִילָה? אָמַר לֵיהּ: אִם כֵּן ״מִצְוֹתַי וְתוֹרֹתַי״ לָמָּה לִי? אָמַר (רב) [רָבָא], וְאִיתֵּימָא רַב (אסי) [אַשִׁי]: קַיִּם אַבְרָהָם אָבִינוּ אֲפִלּוּ עֵרוּבֵי תַּבְשִׁילִין, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וְתוֹרֹתַי״, אֶחָד דִּבְרֵי תוֹרָה וְאֶחָד דִּבְרֵי סוֹפְרִים.

ד תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: אֵינוֹ דּוֹמֶה תִּמּוּר שֶׁל לְבָנָה לְתִמּוּר שֶׁל חַמָּה; תִּמּוּר שֶׁל לְבָנָה מִתַּמֵּר וְעוֹלֶה [כְּמַקֵּל], תִּמּוּר שֶׁל חַמָּה מַפְצִיעַלְכָאן וּלְכָאן.

ה כד אָמַר (רפרם) [רַב נַחְמָן]: [זוּהֲמָא] דְּשִׁמְשָׁא (כשמשא) [קָשָׁה מִשִּׁמְשָׁא], וְסִימָנִיךְ: דַּנָּא דְּחַלָּא. שַׁבְרִירֵי דְּשִׁמְשָׁא קָשִׁין מִשִּׁמְשָׁא, וְסִימָנִיךְ: דִּילְפָא. הִרְהוּרֵי עֲבֵרָה קָשִׁין מֵעֲבֵרָה,*) וְסִימָנִיךְ: רֵיחָא דְּבִשְׂרָא. שִׁלְהֵי דְּקִיטָא קָשֶׁה מִדְּקִיטָא, וְסִימָנִיךְ, תַּנּוּרָא שְׁגִירָא. אֶשְׁתָּא דְּסִיתְוָא קָשֶׁה מִדְּקִיטָא, וְסִימָנִיךְ, תַּנּוּרָא קְרִירָא. מִגְּמַר בְּעַתִּיקָא קָשֶׁה מֵחַדְתָּא, וְסִימָנִיךְ, טִינָא בַּר טִינָא.

ו כה ״לַמְנַצֵּחַ עַל אַיֶּלֶת הַשַּׁחַר״ (תהילים כ״ב:א׳). מָה אַיָּלָה זוֹ קַרְנֶיהָ מְפֻצָּלוֹת לְכָאן וּלְכָאן, אַף שַׁחַר זֶה (מפציל) [מַפְצִיעַ] לְכָאן וּלְכָאן. אָמַר רַבִּי זֵירָא: לָמָּה נִמְשְׁלָה אֶסְתֵּר לְאַיָּלָה? לוֹמַר לְךָ: מָה אַיָּלָה זוֹ, רַחְמָהּ צַר וַחֲבִיבָה עַל בַּעְלָהּ כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה כְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה, אַף אֶסְתֵּר הָיְתָה חֲבִיבָה עַל אֲחַשְׁוֵרוֹשׁ כָּל שָׁעָה וְשָׁעָה כְּשָׁעָה רִאשׁוֹנָה. אָמַר רַבִּי אַסִי: לָמָּה נִמְשְׁלָה אֶסְתֵּר לְשַׁחַר? לוֹמַר לְךָ: מַה שַּׁחַר סוֹף כָּל הַלַּיְלָה, אַף אֶסְתֵּר סוֹף כָּל הַנְּסִים (כולם). וְהָא אִיכָּא חֲנֻכָּה? נִתְּנָה לִכָּתֵב קָא אָמִינָא.

ז הָא נִיחָא לְמַאן דְּאָמַר: ״מְגִילַת אֶסְתֵּר נִתְּנָה לִכָּתֵב״. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: ״לֹא נִתְּנָה לִכָּתֵב״, מַאי אִיכָּא לְמֵימַר? מוֹקֵי לָהּ כְּרַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, דְּאָמַר רַבִּי בִּנְיָמִין בַּר יֶפֶת, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: לָמָּה נִמְשְׁלָה תְּפִלָּתָן שֶׁל צַדִּיקִים לְאַיָּלָה? לוֹמַר לְךָ: מָה אַיָּלָה זוֹ, כָּל זְמַן שֶׁמַּרְבִּים בִּתְפִלָּתָן, תְּפִלָּתָן נִשְׁמַעַת.

ח כו אַבַּיֵי הֲוָה מְסַדֵּר סֵדֶר הַמַּעֲרָכָה מִשְׁמָא דִּגְמָרָא וְאַלִּיבָּא דְּאַבָּא שָׁאוּל: מַעֲרָכָה גְּדוֹלָה קוֹדֶמֶת לְמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת. וּמַעֲרָכָה שְׁנִיָּה שֶׁל קְטֹרֶת, קוֹדֶמֶת לְסִדּוּר שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים, וְסִדּוּר שְׁנֵי גִּזְרֵי עֵצִים קוֹדֵם לְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי, וְדִשּׁוּן מִזְבַּח הַפְּנִימִי קוֹדֵם לַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת, וַהֲטָבַת חָמֵשׁ נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לְדַם הַתָּמִיד, וְדַם הַתָּמִיד קוֹדֵם לַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת, וַהֲטָבַת שְׁתֵּי נֵרוֹת קוֹדֶמֶת לִקְטֹרֶת, וּקְטֹרֶת קוֹדֶמֶת לְאֵבָרִים, וְאֵבָרִים קוֹדְמִין לְמִנְחָה, וּמִנְחָה קוֹדֶמֶת לַחֲבִתִּים, וַחֲבִתִּים קוֹדְמִין לַנְּסָכִים, וּנְסָכִים קוֹדְמִין לְמוּסָפִין, וּמוּסָפִין קוֹדְמִין לְבָזִיכִין, וּבָזִיכִין קוֹדְמִין לְתָמִיד שֶׁל בֵּין הָעַרְבַּיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא ו׳:ה׳) ״וְעָרַךְ עָלֶיהָ הָעוֹלָה, וְהִקְטִיר עָלֶיהָ חֶלְבֵי הַשְּׁלָמִים״. עָלֶיהָ הַשְּׁלֵם כָּל הַקָּרְבָּנוֹת כֻּלָּם.

ט תָּנֵי רַב הוּנָא בַּר יְהוּדָה, וְאָמְרֵי לָהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר יְהוּדָה: אַחַר שֶׁכָּלְתָה עֲבוֹדַת צִבּוּר, כֹּהֵן שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כַּתֹּנֶת, לוֹבְשָׁהּ וְעוֹבֵד בָּהּ עֲבוֹדַת יָחִיד, וּבִלְבַד שֶׁיִּמְסְרֶנָּה לַצִּבּוּר. פְּשִׁיטָא! מַהוּ דְּתֵימָא: נֵיחוּשׁ (שלא) [שֶׁמָּא לֹא] יִמְסְרֶנָּה יָפָה יָפָה, קָא מַשְׁמַע לָן. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן פַּאבִי, שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כַּתֹּנֶת שֶׁל מֵאָה מָנֶה, וּלְבָשָׁהּ וְעָבַד בָּהּ עֲבוֹדַת יָחִיד, וּמְסָרָהּ לַצִּבּוּר. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, שֶׁעָשְׂתָה לוֹ אִמּוֹ כַּתֹּנֶת שֶׁל שְׁתֵּי רבוא, וְלֹא הִנִּיחוּהוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לִלְבָשָׁהּ, מִפְּנֵי שֶׁנִּרְאֶה כְּעָרוֹם (ומתחזי). [וּמִי מִתְחַזֵּי?] וְהָא אָמַר מַר: חוּטָן כָּפוּל שִׁשָּׁה? אָמַר אַבַּיֵי: כְּחַמְרָא בְּמִזְגָּא.

י כז תָּנוּ רַבָּנָן: עָנִי, וְעָשִׁיר, וְרָשָׁע, בָּאִין לַדִּין. לָעָנִי אוֹמְרִים לוֹ: מִפְּנֵי מַה לֹּא עָסַקְתָּ בַּתּוֹרָה? אִם אָמַר: עָנִי הָיָה, וְטָרוּד בְּמְזוֹנוֹתָיו הָיָה, אוֹמְרִים לוֹ: כְּלוּם אַתָּה עָנִי יוֹתֵר מֵהִלֵּל? ! אָמְרוּ עָלָיו עַל הִלֵּל הַזָּקֵן, שֶׁבְּכָל יוֹם וָיוֹם הָיָה עוֹשֶׂה וּמִשְׁתַּכֵּר בְּטַרְפָּעִיק, חֶצְיוֹ [הָיָה] נוֹתֵן לְשׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ, וְחֶצְיוֹ לְפַרְנָסָתוֹ וּפַרְנָסַת אַנְשֵׁי בֵּיתוֹ. פַּעַם אַחַת לֹא מָצָא לְהִשְׁתַּכֵּר, וְלֹא הִנִּיחוּ שׁוֹמֵר בֵּית הַמִּדְרָשׁ לִכָּנֵס. עָלָה וְנִתְלָה, וְיָשַׁב עַל פִּי אֲרֻבָּה, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמַע דִּבְרֵי אֱלֹהִים חַיִּים מִפִּי שְׁמַעְיָה וַאֲבַטַלְיוֹן. אָמְרוּ: אוֹתוֹ הַיּוֹם עֶרֶב שַׁבָּת הָיָה, וּתְקוּפַת טֵבֵת הָיָה, וְיָרַד עָלָיו שֶׁלֶג מִן הַשָּׁמַיִם, (וכסהו) כִּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אָמַר לוֹ שְׁמַעְיָה לַאֲבַטַלְיוֹן: [אַבְטַלְיוֹן] אָחִי, בְּכָל יוֹם הַבַּיִת מֵאִיר, וְהַיּוֹם אָפֵל, שֶׁמָּא יוֹם מְעֻנָּן הוּא? הֵצִיצוּ עֵינֵיהֶם וְרָאוּ דְּמוּת אָדָם בָּאֲרֻבָּה, עָלוּ וּמָצְאוּ עָלָיו רוּם שָׁלֹשׁ אַמּוֹת שֶׁלֶג, פֵּרְקוּהוּ, וְהִרְחִיצוּהוּ, וְסָכוּהוּ, וְהוֹשִׁיבוּהוּ כְּנֶגֶד הַמְּדוּרָה. אָמְרוּ: רָאוּי זֶה לְחַלֵּל עָלָיו אֶת הַשַּׁבָּת. לֶעָשִׁיר אוֹמְרִים לוֹ: מִפְּנֵי מַה לֹּא עָסַקְתָּ בַּתּוֹרָה? אִם אוֹמֵר: עָשִׁיר הָיָה, וְטָרוּד בְּמָמוֹן הָיָה, אוֹמְרִים לוֹ: כְּלוּם הָיָה עָשִׁיר יוֹתֵר מֵרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם? ! אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם,

שֶׁהִנִּיחַ לוֹ אָבִיו אֶלֶף עֲיָרוֹת בַּיַּבָּשָׁה, וּכְנֶגְדָּן אֶלֶף סְפִינוֹת בַּיָּם. וְכָל יוֹם וָיוֹם הָיָה נוֹטֵל (משאוי) [נוֹד שֶׁל קֻמָּח] עַל כְּתֵפָיו, וּמְהַלֵּךְ מֵעִיר לְעִיר, וּמִמְּדִינָה לִמְדִינָה לִלְמֹד תּוֹרָה. פַּעַם אַחַת מְצָאוּהוּ עֲבָדָיו, וְעָשׂוּ בּוֹ אַנְגַּרְיָא, אָמַר לָהֶם: בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, הַנִּיחוּנִי, שֶׁאֵלֵךְ וְאֶלְמֹד תּוֹרָה. אָמְרוּ לוֹ: חַיֵּי רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם, שֶׁאֵין (אנו) מַנִּיחִים לְךָ. (הלך נתן להם ממון הרבה כדי שיניחו אותו). וּמִיָּמָיו לֹא [הָלַךְ וְרָאָה] אוֹתָם, אֶלָּא יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה כָּל הַיּוֹם וְכָל הַלַּיְלָה. רָשָׁע, אוֹמְרִים לוֹ: מִפְּנֵי מַה לֹא עָסַקְתָּ בַּתּוֹרָה? אִם אוֹמֵר: נָאֶה הָיָה, וְטָרוּד בְּיִצְרוֹ הָיָה, אוֹמְרִים לוֹ: כְּלוּם (היה טרוד ביצרו יותר) [נָאֶה הָיִיתָ] מִיּוֹסֵף הַצַּדִּיק? ! אָמְרוּ עָלָיו עַל יוֹסֵף הַצַּדִּיק: בְּכָל יוֹם [וָיוֹם], הָיְתָה אֵשֶׁת פּוֹטִיפַר מְשַׁדֶּלַתּוּ בִּדְבָרִים. בְּגָדִים שֶׁלָּבְשָׁה לוֹ שַׁחֲרִית, לֹא לָבְשָׁה [לוֹ] עַרְבִית. עַרְבִית, לֹא לָבְשָׁה [לוֹ] שַׁחֲרִית, אָמְרָה לוֹ: הִשָּׁמַע לִי. אָמַר לָהּ: לֹא ! אָמְרָה לוֹ: הֲרֵינִי חוֹבַשְׁתְּךָ בְּבֵית הָאֲסוּרִין ! אָמַר לָהּ: (תהילים קמ״ו:ז׳) ״ה׳ מַתִּיר אֲסוּרִים״. (אמרה לו) הֲרֵינִי כּוֹפָפַת אֶת קוֹמָתֵךְ ! (שם) ״ה׳ זוֹקֵף כְּפוּפִים״. הֲרֵינִי מְסַמֵּאת [אֶת] עֵינֶיךָ ! (שם) ״ה׳ פּוֹקֵחַ עִוְרִים״. נָתְנָה לוֹ אֶלֶף כִּכַּר כֶּסֶף, וְלֹא בָא אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ, הַיְנוּ דִכְתִיב: (בראשית ל״ט:י׳) ״וְלֹא שָׁמַע אֵלֶיהָ לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ לִהְיוֹת עִמָּהּ״. ״לִשְׁכַּב אֶצְלָהּ״, בָּעוֹלָם הַזֶּה, ״לִהְיוֹת עִמָּהּ״, בָּעוֹלָם הַבָּא. נִמְצָא הֹלֵל מְחַיֵּב אֶת הָעֲנִיִּים. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן חַרְסוֹם מְחַיֵּב אֶת הָעֲשִׁירִים. יוֹסֵף הַצַּדִּיק מְחַיֵּב אֶת הָרְשָׁעִים.

יא כח תָּנוּ רַבָּנָן: כֵּיצַד מִתְוַדֶּה? (אומר) עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי, חָטָאתִי. וְכֵן בְּשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ הוּא אוֹמֵר: (ויקרא ט״ז:כ״א) ״וְהִתְוַדָּה עָלָיו אֶת כָּל עֲוֹנֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֶת כָּל פִּשְׁעֵיהֶם לְכָל חַטֹּאתָם״. וְכֵן בְּמֹשֶׁה הוּא אוֹמֵר: (שמות ל״ד:ז׳) ״נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה״. (ונקה) דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ״עֲוֹנוֹת״ אֵלּוּ זְדוֹנוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (במדבר ט״ו:ל״א) ״הַכָּרֵת תִּכָּרֵת הַנֶּפֶשׁ הַהִיא עֲוֹנָהּ בָּהּ״. ״פְּשָׁעִים״ אֵלּוּ הַמְּרָדִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (מלכים ב ג׳:ז׳) ״מֶלֶךְ מוֹאָב פָּשַׁע בִּי״. וְאוֹמֵר: (שם ח) ״אָז תִּפְשַׁע לִבְנָה בָּעֵת הַהִיא״. [״לְכָל] חַטֹּאתָם״ אֵלּוּ שְׁגָגוֹת, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (ויקרא ד׳:ב׳) ״נֶפֶשׁ כִּי תֶחֱטָא בִּשְׁגָגָה״. וּמֵאַחַר שֶׁהִתְוַדָּה עַל הַזְּדוֹנוֹת וְעַל הַמְּרָדִים, חוֹזֵר וּמִתְוַדֶּה עַל הַשְּׁגָגוֹת? אֶלָּא (אומר) [כָּךְ הָיָה מִתְוַדֶּה]: חָטָאתִי, עָוִיתִי, פָּשַׁעְתִּי [לְפָנֶיךָ אֲנִי וּבֵיתִי וְכוּ׳]. וְכֵן בְּדָוִד הוּא אוֹמֵר: (תהילים ק״ו:ו׳) ״חָטָאנוּ עִם אֲבוֹתֵינוּ, הֶעֱוִינוּ וְהִרְשָׁעְנוּ״. וְכֵן בִּשְׁלֹמֹה הוּא אוֹמֵר: (מלכים א ח׳:מ״ז ודברי הימים ב ו׳:ל״ז) ״חָטָאנוּ וְהֶעֱוִינוּ, רָשָׁעְנוּ״. וְכֵן בְּדָנִיֵּאל הוּא אוֹמֵר: (דניאל ט׳:ה׳) ״חָטָאנוּ, וְעָוִינוּ, וְהִרְשַׁעְנוּ, וּמָרַדְנוּ״. אֶלָּא מַהוּ שֶׁאָמַר מֹשֶׁה: (שמות ל״ד:ז׳) ״נֹשֵׂא עָוֹן וָפֶשַׁע וְחַטָּאָה״? (ונקה?) אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַמָּקוֹם: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּשָׁעָה שֶׁחוֹטְאִין יִשְׂרָאֵל, וְעוֹשִׂין תְּשׁוּבָה, עֲשֵׂה לָהֶם זְדוֹנוֹת כִּשְׁגָגוֹת.

יב כט תַּנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר: (דברים ל״ב:ג׳) ״כִּי שֵׁם ה׳ אֶקְרָא, הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ״. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה לְיִשְׂרָאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַזְכִּיר שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, אַתֶּם ״הָבוּ גֹדֶל לֵאלֹהֵינוּ״. חֲנַנְיָה בֶּן אָחִי רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: (משלי י׳:ז׳) ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״. אָמַר לָהֶם (משה) [נָבִיא] לְיִשְׂרָאֵל: בְּשָׁעָה שֶׁאֲנִי מַזְכִּיר (זכר) צַדִּיק עוֹלָמִים, אַתֶּם תְּנוּ בְּרָכָה.

יג ל מִשְׁנָה. מוֹנְבַז הַמֶּלֶךְ עָשָׂה כָּל יְדוֹת הַכֵּלִים שֶׁל יוֹם הַכִּפּוּרִים שֶׁל זָהָב. הֵילֵנִי אִמּוֹ עָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל. אַף הִיא עָשְׂתָה טַבְלָאשֶׁל זָהָב שֶׁפָּרְשַׁת סוֹטָה כְּתוּבָה עָלֶיהָ. נִיקָנוֹר, נַעֲשׂוּ נִסִּים לְדַלְתוֹתָיו, וּמַזְכִּירִין (אותו) [אוֹתָן] לְשֶׁבַח.

יד אָמַר רַב יְהוּדָה: הַמְהַלֵּךְ לִימִין רַבּוֹ חֲרֵי זֶה בּוֹר. תְּנָן: הַסְּגָן בִּימִינוֹ, וְרֹאשׁ בֵּית אָב בִּשְׂמֹאלוֹ, וְעוֹד תַּנְיָא: שְׁלֹשָׁה שֶׁהָיוּ מְהַלְכִין בַּדֶּרֶךְ, הָרַב בָּאֶמְצַע, גָּדוֹל מִימִינוֹ, וְקָטָן בִּשְׂמֹאלוֹ. וְכֵן מָצִינוּ בִּשְׁלֹשָׁה מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת שֶׁבָּאוּ אֶצֶל אַבְרָהָם, מִיכָאֵל בָּאֶמְצַע, גַּבְרִיאֵל בִּימִינוֹ, רָפָאֵל בִּשְׂמֹאלוֹ. תִּרְגְּמָהּ רַב שְׁמוּאֵל בַּר פָּפָּא קַמֵּיהּ דְּרַב אַדָּא: כְּדֵי שֶׁיִּתְכַּפֶּה בּוֹ רַבּוֹ. וְהָתַנְיָא: הַמְהַלֵּךְ כְּנֶגֶד רַבּוֹ, חֲרֵי זֶה בּוֹר, אֲחוֹרֵי רַבּוֹ, חֲרֵי זֶה מִגְּסֵי הָרוּחַ? דְּמִצַּדַּד אַצַּדּוֹדֵי.

טו לא מִשְׁנָה. וְאֵלּוּ לְגָנַאי: [שֶׁל] בֵּית גַּרְמוֹ לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים. [שֶׁל] בֵּית אַבְטִינַס לֹא רָצוּ לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת, הוּגְרַס בֶּן לֵוִי הָיָה יוֹדֵעַ פֶּרֶק בַּשִּׁיר וְלֹא רָצָה לְלַמֵּד. בֶּן־קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַכְּתָב. עַל הָרֹאשׁוֹנִים נֶאֱמַר: (משלי י׳:ז׳) ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״, וְעַל אֵלּוּ נֶאֱמַר: (שם) ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״. גְּמָרָא. [פִּסְקָא. הֵילֵנִי אִמּוֹ עָשְׂתָה נִבְרֶשֶׁת שֶׁל זָהָב וְכוּ׳], תָּנָא: בְּשָׁעָה שֶׁהַחַמָּה זוֹרַחַת, נִיצוֹצוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה, (ויודעים) [וְהַכֹּל יוֹדְעִין] שֶׁהִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. מֵיתִיבִי: הַקּוֹרֵא קְרִיאַת שְׁמַע שַׁחֲרִית עִם אַנְשֵׁי מִשְׁמָר וַאֲנָשֵׁי מַעֲמָד, לֹא יָצָא, מִפְּנֵי שֶׁאַנְשֵׁי מִשְׁמָר מַשְׁכִּימִין, וַאֲנָשֵׁי מַעֲמָד מְאַחֲרִין. אָמַר אַבַּיֵי: לִשְׁאָר עַמָּא דְּבִירוּשָׁלַיִם.

טז לב תָּנוּ רַבָּנָן: מַה נִּסִּים נַעֲשׂוּ לְדַלְתוֹתָיו? אָמְרוּ: כְּשֶׁהָלַךְ נִיקָנוֹר לְהָבִיא דְּלָתוֹת מֵאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, בַּחֲזָרָתוֹ עָמַד עָלָיו נַחְשׁוֹלְשֶׁבֶּת לְטַבְּעוֹ, וְנָטְלוּ אַחַת מֵהֶן וְהִטִּילוּהָ לַיָּם, וַעֲדַיִן לֹא נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ, בִּקְּשׁוּ לְהַטִּיל אֶת חֲבֶרְתָּהּ, עָמַד הוּא וּבֵרְכָהּ, אָמַר לָהֶם: הַטִּילוּנִי עִמָּהּ ! מִיָּד נָח הַיָּם מִזַּעְפּוֹ. הָיָה מִצְטַעֵר עַל חֲבֶרְתָּהּ. כֵּינָן שֶׁהִגִּיעַ לִנְמַלְהִשֶׁל עַכּוֹ, הָיְתָה מְבַצְבֶּצֶת וְיוֹצֵאת מִתַּחַת דָּפְנֵי הַסְּפִינָה. וְיֵשׁ אוֹמְרִים: בְּרֵיָה שֶׁבַּיָּם בִּלַּעְתָּהּ וְהִקִּיאַתָּהּ לַיַּבָּשָׁה, וְעָלֶיהָ אָמַר שְׁלֹמֹה: (ש״ה א) ״קְרוֹת בָּתֵּינוּ אֲרָזִים, רָהִיטֵנוּ בְּרוֹתִים״. אַל תִּקְרֵי ׳בְּרוֹתִים׳ אֶלָּא: (בְּרִיתִים. בְּרִית־יָם) [׳בְּרִיתִים. לְפִיכָךְ, כָּל הַשָּׁעָרִים שֶׁבַּמִּקְדָּשׁ נִשְׁתַּנּוּ לִהְיוֹת שֶׁל זָהָב, חוּץ מִשַּׁעֲרֵי נִיקָנוֹר, מִפְּנֵי שֶׁנַּעֲשׂוּ בָּהֶם נִסִּים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: מִפְּנֵי שֶׁנִּחְשְׁתָּן מַצְהֶבֶת [הָיְתָה]. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: נְחֹשֶׁת קְלוֹנִיתָא הָיְתָה, וְהָיְתָה מְאִירָה כְּשֶׁל זָהָב.

יז לג תָּנוּ רַבָּנָן: בֵּית גַּרְמוּ הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה לֶחֶם הַפָּנִים, וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד. שָׂלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֻמָּנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִין לֶאֱפוֹת כְּמוֹתָן, וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לְרַהוֹתְכְּמוֹתָן. שֶׁהַלָּלוּ מַסִּיקִין מִבַּחוּץ וְאוֹפִין מִבַּחוּץ, וְהַלָּלוּ מַסִּיקִין מִבִּפְנִים וְאוֹפִין מִבִּפְנִים. הַלָּלוּ פִּתָּן מִתְעַפֶּשֶׁת, וְהַלָּלוּ אֵין פִּתָּן מִתְעַפֶּשֶׁת. כְּשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָמוֹ, לְכְבוֹדוֹ בָּרָאוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו מ״ג:ז׳) ״כֹּל הַנִּקְרָא בִּשְׁמִי וְלִכְבוֹדִי בְּרָאתִיו״. וְחָזְרוּ בֵּית גַּרְמוּ לִמְקוֹמָן. שָׂלְחוּ לָהֶם חֲכָמִים, וְלֹא בָּאוּ, כָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָם, וּבָאוּ. בְּכָל יוֹם הָיוּ נוֹטְלִין שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה, וְהַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה. (דברי רבי מאיר) רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מָה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמְרוּ לָהֶם: יוֹדְעִים הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָתִיד לֶחֱרֹב, וְשָׁמְא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וְיֵלֵךְ וְיַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּכָךְ. וְעַל דָּבָר זֶה מַזְכִּירִין אוֹתָם לְשֶׁבַח, שֶׁמַּעוֹלָם לֹא נִמְצֵאת פִּי נְקֵיָּה בְּיַד בְּנֵיהֶם, שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: מִלֶּחֶם הַפָּנִים הֵם נֶהֱנִים, לְקֵיִם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (במדבר ל״ב:כ״ב) ״וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל״.

יח לד תָּנוּ רַבָּנָן: בֵּית אַבְטִינַס הָיוּ בְּקִיאִין בְּמַעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת, וְלֹא רָצוּ לְלַמֵּד. שָׂלְחוּ חֲכָמִים וְהֵבִיאוּ אֻמָּנִין מֵאֲלֶכְסַנְדְּרִיָא שֶׁל מִצְרַיִם, וְהָיוּ יוֹדְעִים לְפַטֵּם כְּמוֹתָם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִין לְהַעֲלוֹת עָשָׁן כְּמוֹתָן; שֶׁל הַלָּלוּ מִתַּמֵּר וְעוֹלֶה כְּמַקֵּל, וְשֶׁל הַלָּלוּ מַפְצִיעַ לְכָאן וּלְכָאן. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: כָּל מַה שֶּׁבָּרָא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, (למענהו) [לִכְבוֹדוֹ] בָּרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ט״ז:ד׳) ״כֹּל פָּעַל ה׳ לַמַּעֲנֵהוּ״. וְחָזְרוּ בֵּית אַבְטִינַס לִמְקוֹמָן. שָׂלְחוּ לָהֶם חֲכָמִים, וְלֹא בָּאוּ, כָּפְלוּ לָהֶם שְׂכָרָם וּבָאוּ. בְּכָל יוֹם הָיוּ נוֹטְלִין שְׁנֵים עָשָׂר מָנֶה, וְהַיּוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה (מנה, דברי רבי מאיר). רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: בְּכָל יוֹם עֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה, וְהַיּוֹם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה. אָמְרוּ לָהֶם חֲכָמִים: מָה רְאִיתֶם שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? אָמְרוּ לָהֶם: יוֹדְעִים הָיוּ בֵּית אַבָּא שֶׁבֵּית הַמִּקְדָּשׁ עָתִיד לֶחֱרֹב, וְשָׁמְא יִלְמֹד אָדָם שֶׁאֵינוֹ הָגוּן, וְיֵלֵךְ וְיַעֲבֹד עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת בְּכָךְ. וְעַל דָּבָר זֶה מַזְכִּירִין אוֹתָם לְשֶׁבַח, שֶׁמַּעוֹלָם לֹא יָצְאת כַּלָּה מִבֵּית שַׁמַּאי כַּלָּה מְכֻשֶּׁמֶת מִבְּתֵיהֶן, וּכְשֶׁנּוֹשְׂאִין נָשִׁים מִמָּקוֹם אַחֵר, מַתְנִין עִמָּהֶן שֶׁלֹּא תִּתְבַּשֵּׂם, שֶׁמָּא יֹאמְרוּ: מִמַּעֲשֵׂה הַקְּטֹרֶת הֵם מִתְבַּשְּׂמִין, לְקֵיִם מַה שֶּׁנֶּאֱמַר: (במדבר ל״ב:כ״ב) ״וִהְיִיתֶם נְקִיִּם מֵה׳ וּמִיִּשְׂרָאֵל״. תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: פַּעַם אַחַת מָצָאתִי אֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם, אָמַרְתִּי לוֹ: אֲבוֹתֶיךָ בִּקְּשׁוּ לְהַרְבּוֹת כְּבוֹדָם, [וְרָצוּ] לְמַעֵט כְּבוֹד הַמָּקוֹם, עַכְשָׁיו כְּבוֹד מָקוֹם בִּמְקוֹמוֹ, וְהַמָּקוֹם מְעַט כְּבוֹדָם. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: סָח לִי (ר״ש בן גולה) [רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן לוֹנָא]: פַּעַם אַחַת יָצָאתִי אֲנִי וְאֶחָד מִבְּנֵי בְּנֵיהֶם לַשָּׁדֶה לְלַקֵּט עֲשָׂבִים, רְאִיתִיו שֶׁבָּכָה וְשָׂחַק, אָמַרְתִּי לוֹ: מִפְּנֵי מַה בָּכִיתָ? אָמַר לִי: כְּבוֹד אֲבוֹתַי נִזְכַּרְתִּי. וּמִפְּנֵי מַה שָׂחַקְתָּ? אָמַר לִי: שֶׁעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירוֹ לָנוּ. וּמָה רָאִיתָ? אָמַר לִי: ׳מַעֲלָה עָשָׁן׳ כְּנֶגְדִּי. הַרְאֵהוּ לִי. אָמַר לִי: שִׁבּוּעָה הִיא בְּיָדֵינוּ, שֶׁאֵין מַרְאִין אוֹתוֹ לְכָל אָדָם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן בֶּן נוּרִי: [פַּעַם אַחַת] מָצָאתִי זָקֵן אֶחָד, וּמִגִּלַּת סְמָנִין בְּיָדוֹ, אָמַרְתִּי לוֹ: מֵאַיִן אַתָּה? אָמַר לִי: מִבֵּית אַבְטִינַס אֲנִי. וּמַה בְּיָדְךָ? אָמַר לִי: מְגִלַּת סַמְּנִין. הַרְאֵהוּ לִי. אָמַר לִי: כָּל זְמַן שֶׁבֵּית אַבָּא הָיוּ (צנועין) [קַיְמִין], לֹא הָיוּ מוֹסְרִין אוֹתָהּ לְכָל אָדָם, עַכְשָׁיו הֲרֵי הִיא לְךָ וְהִזָּהֵר בָּהּ. וּכְשֶׁבָּאתִי וְסַחְתִּי דְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי עֲקִיבָא, אָמַר לִי: מֵעַתָּה אָסוּר לְסַפֵּר בִּגְנוּתָן שֶׁל אֵלּוּ. מִכָּאן אָמַר בֶּן עַזַּאי: בְּשִׁמְךָ יִקְרָאוּךָ, וּבְמִקּוֹמְךָ יוֹשִׁיבוּךָ, וּמִשֶּׁלְךָ יִתְּנוּ לְךָ, וְאֵין אָדָם נוֹגֵעַ בַּמּוּכָן לַחֲבֵרוֹ, וְאֵין מַלְכוּת נוֹגַעַת בַּחֲבֶרְתָּהּ, אֲפִלּוּ כְּמִלְא נִימָא. בֶּן קַמְצָר לֹא רָצָה לְלַמֵּד עַל מַעֲשֵׂה הַכְּתָב, אָמְרוּ [עָלָיו]: שֶׁהָיָה נוֹטֵל אַרְבָּעָה קוּלְמוֹסִין בֵּין (חמש) אֶצְבְּעוֹתָיו, וְאִם הָיְתָה תֵּבָה שֶׁל אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, הָיָה כּוֹתְבָהּ בְּבַת־אַחַת. אָמְרוּ לוֹ: מָה רָאִיתָ שֶׁלֹּא לְלַמֵּד? כֻּלָּם מָצְאוּ תְּשׁוּבָה לִדְבָרֵיהֶם, בֶּן קַמְצָר לֹא מָצָא תְּשׁוּבָה לִדְבָרָיו. עַל הָרִאשׁוֹנִים אוֹמְרִים: (משלי י׳:ז׳) ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״. וְעַל בֶּן קַמְצָר וַחֲבֵרָיו נֶאֱמַר: (שם) ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״. מַאי ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: רַקָּבוּבִית תַּעֲלֶה בִּשְׁמוֹתֵיהֶם. מַאי הִיא? אָמַר רַבִּינָא: דְּלָא מַסְקִינָן בִּשְׁמַיְהוּ.

יט הוּגְרַס בֶּן לֵוִי וְכוּ׳. תַּנְיָא: כְּשֶׁהָיָה נוֹתֵן קוֹלוֹ בִּנְעִימָה, מַכְנִיס גּוּדָלוֹ לְתוֹךְ פִּיו, וּמַנִּיחַ אֶצְבָּעוֹ בֵּין הַנִּימִין, עַד שֶׁהָיוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים נִזְקָרִים בְּבַת־רֹאשׁ לַאֲחוֹרֵיהֶם.

כ לה מֵתִיב רַבִּינָא: מַעֲשֶׂה בְּדוֹאֵג בֶּן יוֹסֵף שֶׁהִנִּיחוֹ אָבִיו בֶּן קָטָן, וְאִמּוֹ בְּכָל יוֹם מוֹדַדְתּוֹ בְּטִפָּחִים, וְנוֹתֶנֶת מִשְׁקָלוֹ זָהָב לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ. כֵּיוָן שֶׁגָּבַר אוֹיֵב, טָבְחָתּוּ וַאֲכָלָתּוּ. וְעָלֶיהָ קוֹנֵן יִרְמְיָה: (איכה ב כ) ״אִם תֹּאכַלְנָה נָשִׁים פִּרְיָם עֹלְלֵי טִפָּחִים״. מְשִׁיבָתּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וְאָמְרָה לוֹ: (שם) ״אִם יֵהָרֵג בְּמִקְדַּשׁ ה׳ כֹּהֵן וְנָבִיא״. חָזֵי מַאי סָלִיק בֵּיהּ.

כא לו אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: צַדִּיק מֵעַצְמוֹ וְרָשָׁע מֵחֲבֵרוֹ. צַדִּיק מֵעַצְמוֹ, דִּכְתִיב: (משלי י׳:ז׳) ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״. רָשָׁע מֵחֲבֵרוֹ, דִּכְתִיב: (שם) ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״. אָמַר לֵיהּ רַב הַמְנוּנָא לְהַהוּא מֵרַבָּנַן דַּהֲוָה מְסַדֵּר אַגַּדְתָּא קַמֵּיהּ: מְנָא הָא מִלְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנַן: ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״? אָמַר לֵיהּ: הָא כְּתִיב: ״זֵכֶר צַדִּיק לִבְרָכָה״! מִדְּאוֹרַיְתָא, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (בראשית י״ח:י״ז) ״וַה׳ אָמָר: הַמְכַסֶּה אֲנִי מֵאַבְרָהָם״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: ״וְאַבְרָהָם הָיוֹ יִהְיֶה״ וְגוֹ׳. מְנָא הָא מִלְּתָא דְּאָמוּר רַבָּנַן: ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״? אָמַר לֵיהּ: הָא כְּתִיב: ״וְשֵׁם רְשָׁעִים יִרְקָב״! מִדְּאוֹרַיְתָא, מְנָא לָן? דִּכְתִיב: (שם יג) ״וַיֶּאֱהַל עַד סְדֹם״. וּכְתִיב: (שם) ״וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: צַדִּיק דָּר בֵּין שְׁנֵי רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. רָשָׁע דָּר בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם. צַדִּיק דָּר [בֵּין שְׁנֵי רְשָׁעִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם], עוֹבַדְיָה. רָשָׁע דָּר [בֵּין שְׁנֵי צַדִּיקִים וְלֹא לָמַד מִמַּעֲשֵׂיהֶם], עֲשָׂו. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: מִבִּרְכָתָן שֶׁל צַדִּיקִים

אַתָּה לָמֵד קְלָלָה שֶׁל רְשָׁעִים. מִקְּלָלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים אַתָּה לָמֵד בְּרָכָה שֶׁל צַדִּיקִים. מִבִּרְכָתָן שֶׁל צַדִּיקִים [אַתָּה לָמֵד קְלָלָה לָרְשָׁעִים], דִּכְתִיב: (שם יח) ״כִּי יְדַעְתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֶת בָּנָיו״ וְגוֹ׳. [וּכְתִיב בַּתְרֵיהּ]: ״וַיֹּאמֶר ה׳, זַעֲקַת סְדֹם וַעֲמֹרָה״ וְגוֹ׳. וּמִקְּלָלָתָן שֶׁל רְשָׁעִים אַתָּה לָמֵד בְּרָכָה שֶׁל צַדִּיקִים, דִּכְתִיב: (שם יג) ״וְאַנְשֵׁי סְדֹם רָעִים וְחַטָּאִים״ וְגוֹ׳. ״וַה׳ אָמַר אֶל אַבְרָם אַחֲרֵי הִפָּרֶד לוֹט מֵעִמּוֹ״ וְגוֹ׳.

כב וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד עוֹלָם נִבְרָא, דִּכְתִיב: (בראשית א׳:ד׳) ״וַיַּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאוֹר כִּי טוֹב״. וְאֵין ׳טוֹב׳ אֶלָּא צַדִּיק, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ג׳:י׳) ״אִמְרוּ צַדִּיק כִּי טוֹב״. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: כָּל הַמְשַׂכֵּחַ דָּבָר אֶחָד מִתַּלְמוּדוֹ, גּוֹרֵם גָּלוּת לְבָנָיו, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע ד׳:ו׳) ״וַתִּשְׁכַּח תּוֹרַת אֱלֹהֶיךָ, אֶשְׁכַּח בָּנֶיךָ גַּם אָנִי״. רַבִּי אַבָּהוּ אָמַר: מוֹרִידִין אוֹתוֹ מִגְּדֻלָּתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) (״נדמו עמי מבלי הדעת״) ״כִּי אַתָּה הַדַּעַת מָאַסְתָּה וָאֶמְאָסְךָ מִכַּהֵן לִי״. אָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֵין צַדִּיק נִפְטָר מִן הָעוֹלָם, עַד שֶׁנִּבְרָא צַדִּיק כְּמוֹתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (קהלת א׳:ה׳) ״וְזָרַח הַשֶּׁמֶשׁ וּבָא הַשֶּׁמֶשׁ״. עַד שֶׁלֹּא כָּבְתָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל עֵלִי, זָרְחָה שִׁמְשׁוֹ שֶׁל שְׁמוּאֵל הָרָמָתִי. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: רָאָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁצַּדִּיקִים מוּעָטִים, עָמַד וּשְׁתָלָן בְּכָל דּוֹר וָדוֹר, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א ב׳:ח׳) ״כִּי לַה׳ מְצֻקֵי אֶרֶץ, וַיָּשֶׁת עֲלֵיהֶם תֵּבֵל״. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: אֲפִלּוּ בִּשְׁבִיל צַדִּיק אֶחָד, עוֹלָם מִתְקַיֵּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי י׳:כ״ה) ״וְצַדִּיק יְסוֹד עוֹלָם״. רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא דְּיָדֵיהּ אָמַר: מֵהָכָא: (שמואל א ב׳:ט׳) ״רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר״. ״חֲסִידָיו״ (תרתי) [טוּבָא] מַשְׁמַע! אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: ״חֲסִידָיו״ כְּתִיב. וְאָמַר רַבִּי חִיָּא בַּר אַבָּא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: כֵּיוָן שֶׁיָּצְאוּ רֹב שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם וְלֹא חָטָא, שׁוּב אֵינוֹ חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר״. דְּבֵי רַבִּי שִׁילָא אַמְרֵי: כֵּיוָן שֶׁבָּא (לחכם) [לְאָדָם] דְּבַר עֲבֵרָה לְיָדוֹ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה וְלֹא חָטָא, שׁוּב אֵינוֹ חוֹטֵא, שֶׁנֶּאֱמַר: ״רַגְלֵי חֲסִידָיו יִשְׁמֹר״.

כג לח אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן (לקיש) [לֵוִי]: מַאי דִּכְתִיב: (משלי ג) ״אִם לַלֵּצִים הוּא יָלִיץ, וְלַעֲנָוִים יִתֵּן חֵן״. בָּא לְטַמֵּא פּוֹתְחִין לוֹ, בָּא לְטָהֵר מְסַיְּעִין אוֹתוֹ. תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: מָשָׁל לְאָדָם שֶׁהָיָה מוֹכֵר נִפְט (למכור) [לְמִדִּד] נִפְט, וְאַפַּרְסְמוֹן בָּא (למכור) [לְמִדִּד] אַפַּרְסְמוֹן, אוֹמֵר לוֹ: מִדֹּד אַתָּה לְעַצְמְךָ. בָּא (למכור) [לְמִדִּד] אַפַּרְסְמוֹן, אוֹמֵר לוֹ: הַמְתֵּן עַד שֶׁאֶמְדֹּד (לך אנא) [עִמְּךָ], כְּדֵי שֶׁאֶתְבַּשֵּׂם (גם) אֲנִי וְאַתָּה. תָּנֵי דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: עֲבֵרָה מְטַמְטֶמֶת לִבּוֹ שֶׁל אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא יא) ״וְלֹא תְטַמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם״. אַל תִּקְרֵי: ׳וְנִטְמֵתֶם׳, אֶלָּא: ׳וְנִטְמְתֶם׳. תָּנוּ רַבָּנָן: ״וְלֹא תְטַמְּאוּ בָהֶם וְנִטְמֵתֶם בָּם״. אָדָם מְטַמֵּא עַצְמוֹ מְעַט, מְטַמְּאִין אוֹתוֹ הַרְבֵּה. מִלְמַטָּה, מְטַמְּאִין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה. בָּעוֹלָם הַזֶּה, מְטַמְּאִין אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא. תָּנוּ רַבָּנָן: (שם) ״וְהִתְקַדִּשְׁתֶּם וִהְיִיתֶם קְדֹשִׁים״. אָדָם מְקַדֵּשׁ עַצְמוֹ מְעַט, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ הַרְבֵּה. מִלְמַטָּה, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ מִלְמַעְלָה. בָּעוֹלָם הַזֶּה, מְקַדְּשִׁין אוֹתוֹ לָעוֹלָם הַבָּא.

פרק ד

א **יומא פרק ד** - טָרַף בַּקַּלְפִּי וְהֶעֱלָה שְׁנֵי גּוֹרָלוֹת. אֶחָד, כָּתוּב עָלָיו לַה׳ וְכוּ׳]. גְּמָרָא. לָמָּה לִי ״טָרַף בַּקַּלְפִּי״? כִּי הֵיכִי דְּלָא נִיכַּוֵּין וְלִישְׁקוֹל. אָמַר רָבָא: קַלְפֵּי שֶׁל עֵץ הָיְתָה, וְשֶׁל חֹל הָיְתָה, וְאֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אֶלָּא שְׁתֵּי יָדִים. מַתְקִיף לָהּ רַבִינָא: בִּשְׁלָמָא ״אֵינָהּ מַחֲזֶקֶת אֶלָּא שְׁתֵּי יָדִים״, כִּי הֵיכִי דְּלָא לִיכַּוֵּין וְלִישְׁקוֹל, אֶלָּא ״שֶׁל חוֹל״, נִיקַּדְּשׁוּהָ! אִם כֵּן הֲוָה לֵיהּ כְּלִי שָׁרֵת שֶׁל עֵץ, וּכְלִי שָׁרֵת שֶׁל עֵץ לָא עַבְדִינַן. וְנַעְבְּדֵיהּ דְּכֶסֶף! וְנַעְבְּדֵיהּ דְּזָהָב! הַתּוֹרָה חָסָה עַל מָמוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

ב לט תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעִים שָׁנָה שֶׁשִּׁמֵּשׁ שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק הָיָה גּוֹרָל עוֹלֶה בְּיָמִין, מִכָּאן וְאֵילָךְ, פְּעָמִים עוֹלֶה בְּיָמִין, פְּעָמִים עוֹלֶה בִּשְׂמֹאל. וְהָיָה לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית מַלְבִּין. מִכָּאן וְאֵילָךְ, פְּעָמִים מַלְבִּין, פְּעָמִים אֵינוֹ מַלְבִּין. וְהָיָה נֵר מַעֲרָבִי דּוֹלֵק, מִכָּאן וְאֵילָךְ, פְּעָמִים דּוֹלֵק, פְּעָמִים כָּבֶה. וְהָיְתָה אֵשׁ שֶׁל מַעֲרָכָה מִתְגַּבֶּרֶת, וְלֹא הָיוּ כֹּהֲנִים צְרִיכִין לְהָבִיא עֵצִים לַמַּעֲרָכָה, חוּץ מִשְּׁנֵי גְזִירֵי עֵצִים, כְּדֵי לְקַיֵּם מִצְוַת עֵצִים. מִכָּאן וְאֵילָךְ, תֵּשַׁע כַּתּוֹת שֶׁל מַעֲרָכָה, פְּעָמִים מִתְגַּבֶּרֶת, פְּעָמִים אֵינָהּ מִתְגַּבֶּרֶת. וְלֹא הָיוּ כֹּהֲנִים נִמְנָעִים לְהָבִיא עֵצִים לַמַּעֲרָכָה כָּל הַיּוֹם כֻּלּוֹ. וְנִשְׁתַּלְחָה בְּרָכָה בְּעֹמֶר, וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּבְלֶחֶם הַפָּנִים. וְכָל כֹּהֵן שֶׁמַּגִּיעוֹ כְּזַיִת, יֵשׁ אוֹכֵל וְשָׂבֵעַ, יֵשׁ שָׂבֵעַ וּמוֹתִיר. מִכָּאן וְאֵילָךְ, נִשְׁתַּלְחָה מְאֵרָה בְּעֹמֶר, וּבִשְׁתֵּי הַלֶּחֶם, וּבְלֶחֶם הַפָּנִים. וְכָל כֹּהֵן שֶׁמַּגִּיעוֹ כְּפוֹל מִצָּרִי, הַצְּנוּעִין מוֹשְׁכִין [אֶת] יְדֵיהֶם, וְהַגַּרְגְּרָנִין נוֹטְלִין וְאוֹכְלִין. וּמַעֲשֶׂה בְּאֶחָד שֶׁנָּטַל חֶלְקוֹ וְחֶלֶק חֲבֵרוֹ וְהָיוּ קוֹרְאִין אוֹתוֹ ״בֶּן חַמְצָן״ עַד יוֹם מוֹתוֹ. אָמַר (רבא) [רַבָּה] בַּר רַב שִׁילָא: מַאי קְרָא: (תהילים ע״א:ד׳) ״אֱלֹהַי, פַּלְּטֵנִי מִיַּד רָשָׁע, מִכַּף מְעַוֵּל וְחוֹמֵץ״. רָבָא אָמַר, מֵהָכָא: (ישעיהו א׳:י״ז) ״לִמְדוּ הֵיטֵב, דִּרְשׁוּ מִשְׁפָּט, אַשְּׁרוּ חָמוֹץ״. אַשְּׁרוּ ׳חָמוֹץ׳, וְאַל תְּאַשְּׁרוּ ׳חוֹמֵץ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: אוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, אָמַר לָהֶם: בְּשָׁנָה זוֹ הוּא מֵת. אָמְרוּ לוֹ: מִנַּיִן אַתָּה יוֹדֵעַ? אָמַר לָהֶם: בְּכָל יוֹם הַכִּפּוּרִים הָיָה מְזַדְּמֵן לִי זָקֵן אֶחָד לְבוּשׁ לְבָנִים וְעָטוּף לְבָנִים, וְנִכְנַס עִמִּי וְיוֹצֵא עִמִּי, (שנה זו) [וְהַיּוֹם] נִזְדַּמֵּן לִי זָקֵן אֶחָד לָבוּשׁ שְׁחוֹרִים וְעָטוּף שְׁחוֹרִים, וְנִכְנַס עִמִּי וְלֹא יָצָא עִמִּי. אַחַר הֶרֶגֶל חָלָה שִׁבְעַת יָמִים וָמֵת, וְנִמְנְעוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים מִלְּבָרֵךְ בַּשֵּׁם. (זאת הברייתא הביאוה בגמ׳ מס׳ מנחות פ׳ י״ג (דף קט). והיא יותר ארוכה, מזכרת ענין חדש שלא נזכר פה, וראוי לחברה כאן להיות כל הענין במקום אחד וז״ל:) מִכְּלָל, דְּבֵית חוֹנְיוֹ לָאו בֵּית עֲבוֹדָה זָרָה הוּא, דְּתַנְיָא: אוֹתָהּ שָׁנָה שֶׁמֵּת בָּהּ שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. (כו׳ עד מלברך בשם) בִּשְׁעַת פְּטִירָתוֹ, אָמַר לָהֶם: חוֹנְיוֹ בְּנִי יְשַׁמֵּשׁ

תַּחְתַּי. נִתְקַנֵּא בּוֹ שִׁמְעִי אָחִיו, שֶׁהָיָה גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים וּמֻחֲצָה. אָמַר לוֹ: בּוֹא וַאֲלַמְּדְךָ סֵדֶר עֲבוֹדָה. הִלְבִּישׁוֹ בְּאוּנְקְלִי, וַחֲגָרוֹ בְּצִלְצוּל, וְהֶעֱמִידוֹ אֵצֶל מִזְבֵּחַ. אָמַר לָהֶם לְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים: רְאוּ מַה נָּדַר וְקִיֵּם זֶה לַאֲהוּבָתוֹ: ״אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאֲשַׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה אַלְבִּישׁ בְּאוּנְקְלִי שֶׁלִּיכִי, וְאֶחְגֹּר בְּצִלְצוּל שֶׁלִּיכִי״. בִּקְּשׁוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לְהָרְגוֹ (רץ מפניהם) [וְרָצוּ אַחֲרָיו], וְהָלַךְ לְאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, וּבָנָה [שָׁם] מִזְבֵּחַ, וְהֶעֱלָה עָלָיו לְשׁוּם עֲבוֹדָה זָרָה. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים, אָמְרוּ: מַה זֶּה, שֶׁלֹּא יָרַד לָהּ, כָּךְ! הַיּוֹרֵד לָהּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה! דִּבְרֵי רַבִּי מֵאִיר. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: לֹא כָךְ הָיָה מַעֲשֶׂה, אֶלָּא לֹא קִבֵּל עָלָיו חוֹנְיוֹ, שֶׁהָיָה שִׁמְעִי אָחִיו גָּדוֹל מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שָׁנִים וּמֻחֲצָה, וְאַף עַל פִּי כֵן נִתְקַנֵּא בּוֹ חוֹנְיוֹ בְּשִׁמְעִי אָחִיו, אָמַר: בּוֹא וַאֲלַמְּדְךָ סֵדֶר עֲבוֹדָה. הִלְבִּישׁוֹ בְּאוּנְקְלִי וַחֲגָרוֹ בְּצִלְצוּל, וְהֶעֱמִידוֹ אֵצֶל מִזְבֵּחַ. אָמַר לָהֶם לְאֶחָיו הַכֹּהֲנִים: רְאוּ מַה נָּדַר זֶה וְקִיֵּם לַאֲהוּבָתוֹ: ״אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁאֲשַׁמֵּשׁ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה, אַלְבִּשׁ בְּאוּנְקְלִי שֶׁלִּיכִי, וְאֶחְגֹּר בְּצִלְצוּל שֶׁלִּיכִי״. בִּקְּשׁוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לְהָרְגוֹ, סָח לָהֶם כָּל הַמְּאֹרָע. בִּקְּשׁוּ לַהֲרֹג אֶת חוֹנְיוֹ. רָץ מִפְּנֵיהֶם, וְרָצוּ אַחֲרָיו. רָץ לְבֵית הַמֶּלֶךְ, וְרָצוּ אַחֲרָיו. כָּל הָרוֹאֶה אוֹתוֹ, אוֹמֵר: זֶה הוּא. הָלַךְ לְאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, וּבָנָה מִזְבֵּחַ, וְהֶעֱלָה עָלָיו לְשׁוּם שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו י״ט:י״ט) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לַה׳ בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם״. וּכְשֶׁשָּׁמְעוּ חֲכָמִים בַּדָּבָר, אָמְרוּ: וּמַה זֶּה שֶׁבָּרַח מִמֶּנָּה, כָּךְ! הַמְבַקֵּשׁ לִירֵד לָהּ, עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה!

ג מ אָמַר לֵיהּ מַר קְשִׁישָׁא בְּרֵיהּ דְּרַב חִסְדָּא (לרב אשי) [לְאַבַּיֵי]: רַבִּי מֵאִיר, הַאי קְרָא דִּרַבִּי יְהוּדָה, מַאי עָבִיד לֵיהּ? לְכִדְתַנְיָא: לְאַחַר מַפַּלְתּוֹ שֶׁל סַנְחֵרִיב, יָצָא חִזְקִיָּה, וּמָצָא בְּנֵי מְלָכִים שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִין בִּקְרוֹנוֹתשֶׁל זָהָב. הִדִּירָן שֶׁלֹּא לַעֲבֹד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיוּ חָמֵשׁ עָרִים בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם מְדַבְּרוֹת שְׂפַת כְּנַעַן [וְנִשְׁבָּעוֹת לַה׳ צְבָאוֹת״]. הָלְכוּ לְאַלֶכְסַנְדְּרִיָּא שֶׁל מִצְרַיִם, וּבָנוּ מִזְבֵּחַ, וְהֶעֱלוּ עָלָיו לְשֵׁם שָׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מִזְבֵּחַ לַה׳ בְּתוֹךְ אֶרֶץ מִצְרָיִם״. (שם) [״עִיר הַהֶרֶס יֵאָמֵר לְאֶחָת״]. מַאי ״עִיר הַהֶרֶס יֵאָמֵר לְאֶחָת״? כְּדִתְנַיָּא רַב יוֹסֵף: ״קַרְתָּא דְּבֵית שֶׁמֶשׁ דַּעֲתִידָא לְמֶחְרַב יִתְאֲמַר, דְּהִיא חֲדָא מִנְּהוֹן״. וּמַאי מַשְׁמַע, דְּהַאי ׳חֶרֶס׳ לִישָׁנָא דִּשְׁמְשָׁא הוּא? שֶׁנֶּאֱמַר (איוב ט׳:ז׳): ״הָאֹמֵר לַחֶרֶס וְלֹא יִזְרָח, וּבְעַד כּוֹכָבִים יַחְתֹּם״. (עד כאן במנחות) תָּנוּ רַבָּנָן: אַרְבָּעִים שָׁנָה קֹדֶם חָרְבַּן הַבַּיִת, לֹא הָיָה גּוֹרָל עוֹלֶה בְּיָמִין, וְלֹא הָיָה לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית מַלְבִּין, וְלֹא הָיָה נֵר מַעֲרָבִי דּוֹלֵק, וְהָיוּ דַּלְתוֹת הַהֵיכָל נִפְתָּחוֹת מֵאֲלֵיהֶן, עַד שֶׁגָּעַר בָּהֶן רַבָּן יוֹחָנָן בֶּן זַכַּאי, וְאָמַר [לוֹ]: הֵיכָל, הֵיכָל, מִפְּנֵי מָה אַתָּה מַבְעִיתֵנוּ עַצְמְךָ? יוֹדֵעַ אֲנִי בְּךָ שֶׁסּוֹפְךָ [עָתִיד] לְחָרֵב, וּכְבָר נִתְנַבֵּא עָלֶיךָ זְכַרְיָה בֶּן עִדּוֹ: (זכריה י״א:א׳) ״פְּתַח לְבָנוֹן דְּלָתֶיךָ וְתֹאכַל אֵשׁ בַּאַרְזֶיךָ״.

ד אָמַר רַבִּי יִצְחָק בַּר טַבְלַאי: לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳לְבָנוֹן׳? שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה: (אמר רב) לָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ ׳יַעַר׳, דִּכְתִיב: (מלכים א ז׳:ב׳) ״בֵּית יַעַר הַלְּבָנוֹן״? לוֹמַר לְךָ: מַה יַּעַר מְלַבְלֵב, אַף בֵּית הַמִּקְדָּשׁ מְלַבְלֵב. דְּאָמַר רַבִּי אוֹשַׁעְיָא: בְּשָׁעָה שֶׁבָּנָה שְׁלֹמֹה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, נָטַע בּוֹ כָּל מִינֵי מְגָדִים שֶׁל זָהָב, וְהָיוּ מוֹצִיאִין פֵּרוֹתֵיהֶן בִּזְמַנֵּיהֶן, וְכֵיוָן שֶׁהֲרוּחַ מְנַשֶּׁבֶת בָּהֶן, מַשִּׁירִים אֶת פֵּרוֹתֵיהֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״ב:ט״ז) ״יִרְעַשׁ כַּלְּבָנוֹן פִּרְיוֹ״. וּמֵהֶם הָיְתָה פַּרְנָסָה לַכְּהֻנָּה. וְכֵיוָן שֶׁנִּכְנְסוּ גּוֹיִם לַהֵיכָל, יָבֵשׁ, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחום א׳:ד׳) ״וּפָרַח לְבָנוֹן אָמְלַל״. וְעָתִיד הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְהַחֲזִירוֹ לָנוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו ל״ה:א׳-ב׳) ״פָּרֹחַ תִּפְרַח וְתָגֵל, אַף גִּילַת וְרַנֵּן כְּבוֹד הַלְּבָנוֹן נִתַּן לָהּ״. תָּנוּ רַבָּנָן: עֶשֶׂר פְּעָמִים מַזְכִּיר כֹּהֵן גָּדוֹל אֶת הַשֵּׁם בּוֹ בַּיּוֹם, שִׁלְשָׁה בְּוִדּוּי רִאשׁוֹן, וּשְׁלשָׁה בְּוִדּוּי שֵׁנִי, וּשְׁלשָׁה בְּשָׁעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, וְאֶחָד בַּגּוֹרָלוֹת. וּכְבָר אָמַר: ״[אֲנָא] הַשֵּׁם״, וְנִשְׁמַע קוֹלוֹ בִּירִיחוֹ. אָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה: מִירוּשָׁלַיִם לִירִיחוֹ עֶשֶׂר פַּרְסָאוֹת. צִיר דַּלְתוֹת הֵיכָל (היה) נִשְׁמַע בִּשְׁמוֹנָה תְּחוּמֵי שַׁבָּת. עִזִּים שֶׁבִּירִיחוֹ הָיוּ מִתְעַטְּשׁוֹת מֵרֵיחַ קְטֹרֶת. נָשִׁים שֶׁבִּירִיחוֹ אֵינָן צְרִיכוֹת לְהִתְבַּשֵּׁם מֵרֵיחַ קְטֹרֶת. כַּלָּה שֶׁבִּירוּשָׁלַיִם אֵינָהּ צְרִיכָה (להתבשם) [לְהִתְקַשֵּׁט] מֵרֵיחַ הַקְּטֹרֶת.

ה בָּא לוֹ אֵצֶל פָּרוּ שְׁנֵיָה וְכוּ׳. מַאי שְׁנָא בְּוִדּוּי רִאשׁוֹן דְּלָא אָמַר: ״וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁךָ״, וּמַאי שְׁנָא בְּוִדּוּי שֵׁנִי דְּאָמַר: ״וּבְנֵי אַהֲרֹן עַם קְדוֹשֶׁךָ״? תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: כָּךְ הִיא מִדַּת הַדִּין נוֹתֶנֶת: מוּטָב יָבוֹא זַכַּאי וִיכַפֵּר עַל חַיָּב, וְאַל יָבוֹא חַיָּב וִיכַפֵּר עַל הַחַיָּב.

ו אָמַר רַב חִסְדָּא: שִׁבְעָה זְהָבִים הֵם: זָהָב, וְזָהָב טוֹב, וּזְהַב אוֹפִיר, וְזָהָב מוּפָז, וְזָהָב שָׁחוּט, וְזָהָב סָגוּר, וּזְהַב פָּרְוִים. ״זָהָב״ וְ״זָהָב טוֹב״, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ב׳:י״א-י״ב) ״הַזָּהָב הָאָרֶץ הַהִיא טוֹב״. ״זְהַב אוֹפִיר״, דְּאָתֵי מֵאוֹפִיר. ״זָהָב מוּפָז״, שֶׁהוּמָה לְפָז. ״זָהָב שָׁחוּט״, שֶׁנִּטְוָה כַּחוּט. ״זָהָב סָגוּר״, בְּשָׁעָה שֶׁנִּפְתָּח, כָּל הַחַיָּוֹת נִסְגָּרוֹת. ״זְהַב פָּרְוִים״, שֶׁהוּמָה לְדַם הַפָּרִים. רַב אַשִׁי אָמַר: חֲמִשָּׁה הֵן, וְכָל חַד וְחַד אִית בֵּיהּ ״זָהָב״ וְ״זָהָב טוֹב״. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: בְּכָל יוֹם הָיָה זְהָבָהּ יָרוֹק, וְהַיּוֹם אָדֹם. וְהֵינוּ: ״זְהַב פָּרְוִים״, שֶׁהוּמָה לְדַם הַפָּרִים.

פרק ה

א **יומא פרק ה** - מא [אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן קָמְחִית, שֶׁהָיָה חוֹפֵן אַרְבַּעַת קַבִּין בְּמִלּוֹא חָפְנָיו, וְאוֹמֵר: כָּל הַנָּשִׁים זָרְדוּ, וְזָרַד אִמָּא עָלָה לַגֹּג. אֵיכָא דְּאָמְרִי: בְּעַרְסָן, וְכִדְרָבָה בַּר יוֹנָתָן, דְּאָמַר רָבָה בַּר יוֹנָתָן, אָמַר רַבִּי יְחִיאֵל: עַרְסָן, יָפֶה לַחוֹלֶה, וְאֵיכָא דְּאָמְרִי: בְּשִׁכְבַת זֶרַע, וְכִדְרַבִּי אַבָּהוּ, דְּרַבִּי אַבָּהוּ רָמֵי, כְּתִיב (שמואל כ כב): ״וַתַּזְרֵנִי [חַיִל] לַמִּלְחָמָה״, וּכְתִיב: (תהילים י״ח:מ׳) ״וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה״. אָמַר דָּוִד לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, זֶרִיתָנִי, וְזַרְזְתָנִי]. אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן קָמְחִית: פַּעַם אַחַת יָצָא וְסִפֵּר עִם עֲרָבִי אֶחָד בַּשּׁוּק, וְנִתְּנָה צִנּוֹרָא מִפִּיו עַל בִּגְדוֹ, וְנִכְנַס יִשְׂבָּב אֶחָיו

וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, וְרָאֲתָה אִמָּן שְׁנֵי בָּנֶיהָ כִּהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיוֹם אֶחָד. [וְשׁוּב אָמְרוּ עָלָיו עַל רַבִּי יִשְׁמָעֵאל בֶּן קִמְחִית: פַּעַם אַחַת יָצָא וְסִפֵּר עִם אָדוֹן אֶחָד בַּשּׁוּק, וְנִתְּנָה צְנוֹרָא מִפְּיו עַל בְּגָדָיו, וְנִכְנַס יוֹסֵף (עם) אֶחָיו, וְשִׁמֵּשׁ תַּחְתָּיו, וְרָאֲתָה אִמָּן שְׁנֵי כֹּהֲנִים גְּדוֹלִים בְּיוֹם אֶחָד]. תָּנוּ רַבָּנָן: שִׁבְעָה בָּנִים הָיוּ לָהּ לְקִמְחִית, וְכֻלָּן שִׁמְּשׁוּ בִּכְהֻנָּה גְּדוֹלָה. אָמְרוּ לָהּ חֲכָמִים: מֶה עָשִׂית, שֶׁזָּכִית לְכָךְ? אָמְרָה לָהֶם: מִימֵי לֹא רָאוּ קוֹרוֹת בֵּיתִי קַלְעֵי שְׂעָרִי.אָמְרוּ לָהּ: הַרְבֵּה נָשִׁים עָשׂוּ כֵּן וְלֹא הוֹעִילוּ.

ב [קודם קאמר בגמרא שרבי חנינא מתיר לשתות שחלים בשבת לרפואה ועל זה קאי.] מַאי שְׁנָא רַבִּי חֲנִינָא? מִשּׁוּם דְּבָקֵי בִּרְפוּאוֹת הֲוָה, דְּאָמַר רַבִּי חֲנִינָא: מֵעוֹלָם לֹא שָׁאֲלַנִי אָדָם עַל מַכַּת פִּרְדָּה לְבָנָה וְחָיָה. וְהָא קָא חָזֵינָן דְּחַיֵּי! אִימָא: רְחַיֵּית. וְהָא קָא חָזֵינָא דְּמִתְסֵי! בְּסוּמְקָן אִינְהוּ וְחִיוְרָן רֵישׁ כַּרְעֵיהוּ קָאָמְרִינַן.

ג מב מִשְׁנָה. נָטַל אֶת הַמַּחְתָּה בִּימִינוֹ וְאֶת הַכַּף בִּשְׂמֹאלוֹ, הָיָה מְהַלֵּךְ בַּהֵיכָל עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְבֵין שְׁתֵּי הַפָּרוֹכוֹת הַמַּבְדִּילוֹת בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין קֹדֶשׁ הַקָּדָשִׁים, וּבֵינֵיהֶם אַמָּה. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: לֹא הָיְתָה אֶלָּא פָּרֹכֶת אַחַת בִּלְבַד, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות כ״ו:ל״ג) ״וְהִבְדִּילָה הַפָּרֹכֶת״ וְגוֹ׳. הַחִיצוֹנָה [הָיְתָה] פְּרוּפָה מִן הַדָּרוֹם, וְהַפְּנִימִית מִן הַצָּפוֹן. מְהַלֵּךְ בֵּינֵיהֶן עַד שֶׁמַּגִּיעַ לַצָּפוֹן. הִגִּיעַ לַצָּפוֹן, הוֹפֵךְ פָּנָיו לַדָּרוֹם, מְהַלֵּךְ לִשְׂמֹאלוֹ עִם הַפָּרֹכֶת, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לָאָרוֹן. הִגִּיעַ לָאָרוֹן, נָתַן אֶת הַמַּחְתָּה בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים. צָבַר אֶת הַקְּטֹרֶת עַל גַּבֵּי הַגֶּחָלִים וְנִתְמַלֵּא כָּל הַבַּיִת [כֻּלּוֹ] עָשָׁן, וְיָצָא [וּבָא] לוֹ דֶּרֶךְ בֵּית כְּנִיסָתוֹ, וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בַּבַּיִת הַחִיצוֹן, וְלֹא הָיָה מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל. מִשֶּׁנִּסְתַּלֵּק אָרוֹן, אֶבֶן הָיְתָה שָׁם מִימוֹת הַנְּבִיאִים הָרִאשׁוֹנִים, וּ׳שְׁתִיָּה׳ הָיְתָה נִקְרֵאת, וְגָבוֹהַּ מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשׁ אֶצְבָּעוֹת, וְעָלֶיהָ הָיָה נוֹתֵן אֶת הַמַּחְתָּה. גְּמָרָא. [אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: בָּעֵי יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל: (מלכים א ו׳:י״ט) ״וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לָתֵת שָׁם אֶת אֲרוֹן בְּרִית ה״״.

ד אִיבָּעְיָא לְהוּ: הֵיכִי קָאָמַר קְרָא: ״וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה הֵכִין לָתֵת שָׁם״, אוֹ דִלְמָא הָכִי קָאָמַר: ״וּדְבִיר בְּתוֹךְ הַבַּיִת מִפְּנִימָה״? וּמִי מְסַפְּקָא לֵיהּ, וְהָתַנְיָא, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: חָמֵשׁ מִקְרָאוֹת בַּתּוֹרָה אֵין לָהֶם הֶכְרֵעַ: ״שְׁאֵת״, ״מְשֻׁקָּדִים״, ״מָחָר״, ״אָרוּר״, ״וְקָם״. וְהָתַנְיָא: הוּא יוֹסֵף אִישׁ הוּצָל, הוּא יוֹסֵף הַצַּדִּיק, הוּא אִיסִי בֶּן יְהוּדָה, הוּא אִיסִי בֶּן גּוּר אַרְיֵה, הוּא אִיסִי בֶּן גַּמְלִיאֵל, הוּא אִיסִי בֶּן מַהֲלַלְאֵל, וּמַה שְׁמוֹ? אִיסִי בֶּן עֲקִיבָא שְׁמוֹ. בִּדְאוֹרַיְתָא לֵיכָּא, בְּדִנְבִיאֵי אִיכָּא! וּבְדָאוֹרַיְתָא לֵיכָּא?! וְהָא אִיכָּא! דְּכָעֵי רַב חִסְדָּא: (שמות כ״ד:ה׳) ״וַיִּשְׁלַח אֶת נַעֲרֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲלוּ עֹלֹת, (כבשים) וַיִּזְבְּחוּ זְבָחִים שְׁלָמִים [לַה׳] פָּרִים״. אוֹ דִלְמָא אִידֵי וְאִידֵי פָּרִים? לְרַב חִסְדָּא מְסַפְּקָא לֵיהּ, לְאִיסִי בֶּן יְהוּדָה פְּשִׁיטָא לֵיהּ]. בְּמַאי עַסְקִינַן, אִילֵימָא בְּמִקְדָּשׁ רִאשׁוֹן, מִי הֲווּ פָּרוֹכוֹת? וְאֶלָּא בְּמִקְדָּשׁ שֵׁנִי, מִי הֲוָה אָרוֹן? וְהָתַנְיָא: מִשֶּׁנִּגְנַז אָרוֹן, נִגְנְזָה עִמּוֹ צְנִצֶנֶת הַמָּן, וּצְלוֹחִית שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, וּמַקְלוֹ שֶׁל אַהֲרֹן, בִּשְׁקֻדֶּיהָ וּפְרָחֶיהָ, וַאֲרוֹן שֶׁשָּׁלְחוּ פְּלִשְׁתִּים דּוֹרוֹן לַה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א ו׳:ח׳) ״וּלְקַחְתֶּם אֶת אֲרוֹן ה׳ וּנְתַתֶּם אֹתוֹ אֶל הָעֲגָלָה, וְאֶת (כל) כְּלֵי הַזָּהָב אֲשֶׁר הֲשֵׁבֹתֶם לוֹ אָשָׁם, תְּשִׂימוּ בָּאַרְגָּז מִצִּדּוֹ, וְשִׁלַּחְתֶּם אֹתוֹ וְהָלָךְ״. וּמִי גְּנָזוּ? יֹאשִׁיָּהוּ מֶלֶךְ יְהוּדָה גְּנָזוֹ. מֶה רָאָה שֶׁגְּנָזוֹ? מָצָא כָּתוּב בּוֹ: (דברים כ״ח:ל״ו) ״יוֹלֵךְ ה׳ אֹתְךָ וְאֶת מַלְכְּךָ אֲשֶׁר תָּקִים עָלֶיךָ אֶל גּוֹי אֲשֶׁר לֹא יָדַעְתָּ״ וְגוֹ׳. עָמַד וּגְנָזוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברי הימים ב ל״ה:ג׳) ״וַיֹּאמֶר לַלְוִיִּים הַמְבִינִים לְכָל יִשְׂרָאֵל הַקְּדוֹשִׁים לַה׳, תְּנוּ אֶת אֲרוֹן הַקֹּדֶשׁ בַּבַּיִת אֲשֶׁר בָּנָה שְׁלֹמֹה בֶּן דָּוִד מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל, (כי) אֵין לָכֶם מַשָּׂא בַכָּתֵף, עַתָּה עִבְדוּ אֶת ה׳ אֱלֹהֵיכֶם וְאֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל״. וְאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אַתְיָא ׳שָׁמָּה׳, ׳שָׁמָּה׳, וְאַתְיָא ׳דּוֹרוֹת׳ ׳דּוֹרוֹת׳, וְאַתְיָא ׳מִשְׁמֶרֶת׳ ׳מִשְׁמֶרֶת׳! לְעוֹלָם בִּמְקֻדָּשׁ שֵׁנִי, וּמַאי: ״הִגִּיעַ לָאָרוֹן״? מְקוֹם אָרוֹן. וְהָא קָתָנֵי: ״נָתַן אֶת הַמַּחְתָּה בֵּין שְׁנֵי הַבַּדִּים״? אֵימָא: ״כְּבֵין שְׁנֵי הַבַּדִּים״.

ה מג רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: חֲבִיבִין יִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא הִצְרִיכָן הַכָּתוּב לְשָׁלִיחַ.

ו אָמַר רַבִּי אֲלֶכְסַנְדְּרִי, אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: הַמִּתְפַּלֵּל, צָרִיךְ שֶׁיַּפְסִיעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן שָׁלוֹם. אָמַר לוֹ רַב מָרְדֳּכַי: כֵּיוָן שֶׁפָּסַע שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, הָתֵם אִיבָּעֵי לֵיהּ לְמֵיקָם! מָשָׁל לְתַלְמִיד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ, אִם חוֹזֵר לְאַלְתַּר דּוֹמֶה לְכֶלֶב שֶׁשָּׁב עַל קִיאוֹ. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: הַמִּתְפַּלֵּל, צָרִיךְ שֶׁיַּפְסִיעַ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת לַאֲחוֹרָיו, וְאַחַר כָּךְ יִתֵּן שָׁלוֹם. וְאִם לֹא עָשָׂה כֵּן, רָאוּי לוֹ שֶׁלֹּא הִתְפַּלֵּל. וּמִשּׁוּם רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמְרוּ: שְׁנוֹתֵן שָׁלוֹם לְיָמִין, וְאַחַר כָּךְ לִשְׂמֹאל, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים לג) ״מִימִינוֹ אֵשׁ דָּת לָמוֹ״, וְאוֹמֵר: (תהילים צ״א:ז׳) ״יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף, וּרְבָבָה מִימִינֶךָ״. מַאי ׳וְאוֹמֵר׳? וְכִי תֵּימָא: אוֹרְחָא דְּמִלְתָא הִיא לְמֵיתַב בְּיָמִין, תָּא שְׁמַע: ״יִפֹּל מִצִּדְּךָ אֶלֶף וּרְבָבָה מִימִינֶךָ״. רָבָא חַזְיֵיהּ לְאַבֵּיי דְּיָהִיב שְׂלָמָא לִימִינֵיהּ בְּרֵישָׁא, אָמַר לֵיהּ: מִי סָבַרְתְּ: לְיָמִין דִּידָךְ וְלִשְׂמֹאל דִּידָךְ [קָא אָמִינָא]? לִשְׂמֹאל דִּידָךְ, שֶׁהוּא יְמִינוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא! אָמַר רַבִּי חִיָּא בְּרֵיהּ דְּרַב הוּנָא: אשתשר חַזְינָא לְהוּ לְאַבֵּיי וְרָבָא דְּסָפְסֵי לְהוּ שָׁלֹשׁ פְּסִיעוֹת בִּכְרִיעָה אַחַת.

ז מד רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא חֲוָה קָאָזִיל בְּאוֹרְחָא, שָׁדָא מִטְרָא אַטְרָחֵיהּ. אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹן הָעוֹלָם, כָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ בְּנַחַת, וַחֲנִינָא בְּצַעַר? פָּתָא מִטְרָא! אָמַר רַב יוֹסֵף: מַאי אַהֲנָיָא לֵיהּ צְלוֹתֵיהּ דְּכַהֲנָא רָבָא לְגַבֵּי רַבִּי חֲנִינָא בֶּן דּוֹסָא?

ח מה תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד שֶׁהֶאֱרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, וְנִמְנוּ אֶחָיו הַכֹּהֲנִים לִכָּנֵס אַחֲרָיו. הִתְחִילוּ הֵן נִכְנָסִין וְהוּא יוֹצֵא. אָמְרוּ לוֹ: מִפְּנֵי מָה הֶאֱרַכְתָּ בִּתְפִלָּתְךָ? אָמַר לָהֶם: קָשֶׁה בְּעֵינֵיכֶם שֶׁהִתְפַּלַּלְתִּי עֲלֵיכֶם וְעַל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלֹּא יֵחָרֵב? אָמְרוּ לוֹ: אַל תְּהִי רָגִיל לַעֲשׂוֹת כֵּן, שֶׁהֲרֵי שָׁנִינוּ: "לֹא הָיָה מַאֲרִיךְ בִּתְפִלָּתוֹ, כְּדֵי שֶׁלֹּא לְהַבְעִית אֶת יִשְׂרָאֵל".

ט יָצָא וּבָא לוֹ דֶּרֶךְ כְּנִיסָתוֹ. מְנָא הַנֵּי מִילֵּי? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן, אָמַר קְרָא: (ד"ה ב׳ א) "וַיָּבֹא שְׁלֹמֹה לַבָּמָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן יְרוּשָׁלַיִם". וְכִי מָה עִנְיַן ׳גִּבְעוֹן׳ אֵצֶל ׳יְרוּשָׁלַיִם׳? אֶלָּא מַקִּישׁ יְצִיאָתוֹ מִגִּבְעוֹן לִירוּשָׁלַיִם, לְבִיאָתוֹ מִירוּשָׁלַיִם לְגִבְעוֹן, מַה בִּיאָתוֹ מִירוּשָׁלַיִם לְגִבְעוֹן, פָּנָיו כְּלַפֵּי בָּמָה, [כְּדֶרֶךְ בִּיאָתוֹ], אַף יְצִיאָתוֹ מִגִּבְעוֹן לִירוּשָׁלַיִם, פָּנָיו כְּלַפֵּי בָּמָה [כְּדֶרֶךְ בִּיאָתוֹ]. וְכֵן כֹּהֲנִים בַּעֲבוֹדָתָם וּלְוִיִּם בְּדוּכָנָם וְיִשְׂרָאֵל בְּמַעֲמָדָם. כְּשֶׁהֵם נִפְטָרִים, לֹא הָיוּ מַחֲזִירִין פְּנֵיהֶם וְהוֹלְכִים, אֶלָּא מְצַדְּדִין פְּנֵיהֶם וְהוֹלְכִים. וְכֵן תַּלְמִיד הַנִּפְטָר מֵרַבּוֹ, לֹא יַחֲזִיר פָּנָיו וְיֵצֵא, אֶלָּא יְצַדֵּד פָּנָיו וְיֵצֵא. כִּי הָא דְּרַבִּי אֶלְעָזָר, כִּי הֲוָה מִיפְּטַר מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן כִּי הֲוָה בָּעֵי רַבִּי יוֹחָנָן לְסַגּוּיֵי, הֲוָה גָּחִין וְקָאֵים רַבִּי אֶלְעָזָר אַדּוּכְתֵּיהּ, עַד דַּהֲוָה מְכַסֵּי רַבִּי יוֹחָנָן מִינֵּיהּ, וְכִי הֲוָה בָּעֵי רַבִּי אֶלְעָזָר לְסַגּוּיֵי, הֲוָה אָזִיל לַאֲחוֹרֵיהּ, עַד דַּהֲוָה מְכַסֵּי מִינֵּיהּ דְּרַבִּי יוֹחָנָן. רָבָא, כִּי הֲוָה מִיפְּטַר מִינֵּיהּ דְּרַב יוֹסֵף, הֲוָה אָזִיל לַאֲחוֹרֵיהּ עַד דַּהֲווּ מְנַגְּפָן כַּרְעֵיהּ, וּמִתְוַסָּאן אִסְקוּפְּתָּאדְבֵי רַב יוֹסֵף, דָּמָא. אָמְרוּ לֵיהּ לְרַב יוֹסֵף: הָכִי קָא עָבִיד רָבָא, אָמַר לְהוּ: יְהֵא רַעֲוָא דְּתָרוּם רֵישָׁיךְ אַכּוּלָּהּ כְּרַכָּא.

י וּמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה קְצָרָה בַּבַּיִת הַחִיצוֹן. מַאי מְצַלֵּי? רָבָא בַּר רַב אַדָּא וְרָבִין בַּר רַב אַדָּא, תַּרְוַיְהוּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב אַמְרֵי: יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ ה׳ אֱלֹהֵינוּ שֶׁתְּהֵא שָׁנָה זוֹ גְּשׁוּמָה וּשְׁחוּנָה. ׳שְׁחוּנָה׳ מַעַלְיוּתָא הִיא? אֶלָּא אֵימָא: אִם שְׁחוּנָה תְּהֵא גְּשׁוּמָה. רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרָבָא מְסַיֵּם בָּהּ מִשְּׁמֵיהּ דְּרַב יְהוּדָה: לָא יַעֲדֵי עָבִיד שׁוּלְטָן מִדְּבֵית יְהוּדָה, וְלֹא יִהְיוּ עַמְּךָ יִשְׂרָאֵל צְרִיכִין לְפַרְנֵס זֶה מִזֶּה, וְלֹא תִּכָּנֵס לְפָנֶיךָ תְּפִלַּת עוֹבְרֵי דְּרָכִים].

יא מו פִּסְקָא. מִשֶּׁנִּטַּל הָאָרוֹן וְכוּ׳. ׳מִשֶּׁנִּגְנַז׳ לֹא קָתָנֵי, אֶלָּא ׳מִשֶּׁנִּטַּל׳. תְּנַן כְּמַאן דְּאָמַר: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, דְּתַנְיָא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר (דברי הימים ב ל"ו:י׳): "וְלִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה, שָׁלַח הַמֶּלֶךְ נְבוּכַדְנֶאצַּר, וַיְבִאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה׳, וַיַּמְלֵךְ אֶת צִדְקִיָּהוּ אָחִיו עַל יְהוּדָה וִירוּשָׁלָיִם". רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי אוֹמֵר: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים ב׳ כ) ("אשר) "לֹא יִוָּתֵר דָּבָר, אָמַר ה׳", אֵלּוּ עֲשֶׂרֶת הַדִּבְּרוֹת שֶׁבּוֹ. רַבִּי יְהוּדָה (בן לקיש) אוֹמֵר: אָרוֹן, בִּמְקוֹמוֹ נִגְנַז, שֶׁנֶּאֱמַר(שם א׳ ח): "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר, וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה". וּפְלִיגָא דְּעוּלָּא, דְּאָמַר עוּלָּא: שָׁאַל רַבִּי מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ לְרַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן יוֹחַאי בְּרוֹמִי: וְכִי מֵאַחַר שֶׁרַבִּי אֱלִיעֶזֶר מְלַמְּדֵנוּ פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה: אָרוֹן גָּלָה לְבָבֶל, רִאשׁוֹנָה, הָא דַּאֲמָרָן: ["וַיְבִאֵהוּ בָבֶלָה עִם כְּלֵי חֶמְדַּת בֵּית ה׳"], שְׁנִיָּה מַאי הִיא? דִּכְתִיב (איכה א׳:ו׳): "וַיֵּצֵא מִן בַּת צִיּוֹן כָּל הֲדָרָהּ". מַאי "כָּל הֲדָרָהּ"? חֲדָרָהּ! אַתָּה, מָה אַתָּה אוֹמֵר? אָמַר לוֹ: שֶׁאֲנִי אוֹמֵר: אָרוֹן בִּמְקוֹמוֹ הוּא נִגְנַז, שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים מִן הַקֹּדֶשׁ עַל פְּנֵי הַדְּבִיר, וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה, וַיִּהְיוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה". (ירושלמי. ורבנין אמרי: בלשכת דיר העצים נגנז)

יב מז אָמַר רַב נַחְמָן: תָּנָא, וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אָרוֹן בְּלִשְׁכַּת דִּיר הָעֵצִים הוּא נִגְנַז. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: אַף אֲנַן נַמִּי תְּנִינָא: מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן אֶחָד שֶׁהָיָה מִתְעַסֵּק, וְרָאָה אֶת הָרִצְפָּה שֶׁהִיא מְשֻׁנָּה מֵחַבְרוֹתֶיהָ, בָּא לְהוֹדִיעַ אֶת חֲבֵרָיו, וְלֹא הִסְפִּיק לִגְמֹר אֶת הַדָּבָר עַד שֶׁיָּצְאָה נִשְׁמָתוֹ, וְיָדְעוּ בְּיִחוּד שֶׁשָּׁם הָאָרוֹן נִגְנַז. (שמע מינה) מַאי הֲוָה קָא עָבִיד? אָמַר רַבִּי חֶלְבּוֹ: מִתְעַסֵּק בְּקַרְדֻּמּוֹ הָיָה. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: שְׁנֵי כֹּהֲנִים בַּעֲלֵי־מוּמִין, הָיוּ שֶׁהָיוּ מַתְלִיעִין בָּעֵצִים, וְנִשְׁמְטָה קַרְדֻּמּוֹ שֶׁל אֶחָד מֵהֶן וְנָפְלָה שָׁם, (ונצתה אור) [וְיָצְתָה אֵשׁ] וַאֲכָלַתּוּ.

יג מח כְּתִיב: (מלכים א ח׳:ח׳) "וַיַּאֲרִכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים" וְגוֹ׳. מִכָּאן שֶׁאָרוֹן בִּמְקוֹמוֹ נִגְנַז. אָמַר לֵיהּ (רבא) [רַבָּה] לְעוּלָּא: מַאי מַשְׁמַע? (א"ל) דִּכְתִיב: "עַד הַיּוֹם הַזֶּה". וְכָל הֵיכָא דִּכְתִיב: "עַד הַיּוֹם הַזֶּה" לְעוֹלָם הוּא? וְהָא כְּתִיב: (שופטים א׳:כ"א) "וְאֶת הַיְבוּסִי יוֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם לֹא הוֹרִישׁוּ בְּנֵי בִנְיָמִין וַיֵּשֶׁב הַיְבוּסִי אֶת בְּנֵי בִנְיָמִין בִּירוּשָׁלַםִ עַד הַיּוֹם הַזֶּה", הָכִי נַמִּי דְּלָא גָּלוּ? וְהָא תַּנְיָא: רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: חֲמִשִּׁים וּשְׁתַּיִם שָׁנָה לֹא עָבַר אִישׁ בִּיהוּדָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ט׳:ט׳) "עַל הֶהָרִים אֶשָּׂא בְכִי וָנֶהִי, וְעַל נְאוֹת מִדְבָּר קִינָה, כִּי נִצְּתוּ מִבְּלִי אִישׁ עוֹבֵר, וְלֹא שָׁמְעוּ קוֹל מִקְנֶה, מֵעוֹף הַשָּׁמַיִם וְעַד בְּהֵמָה נָדְדוּ הָלָכוּ". ׳בְּהֵמָה׳ בְּגִימַטְרִיָּא, הָכִי הֲווּ. וְתַנְיָא, רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: שֶׁבַע שָׁנִים נִתְקַיְּמָה בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל: "גָּפְרִית וָמֶלַח". וְאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: מַאי טַעְמָא דְּרַבִּי יוֹסֵי? דְּאַתְיָא ׳בְּרִית׳ ׳בְּרִית׳. כְּתִיב הָכָא: (דניאל ט׳:כ"ז) "וְהִגְבִּיר בְּרִית לָרַבִּים שָׁבוּעַ אֶחָד", וּכְתִיב הָתָם: (דברים כח) "וְאָמְרוּ עַל אֲשֶׁר עָזְבוּ אֶת בְּרִית ה׳ אֱלֹהֵי אֲבֹתָם". (מה התם, שבוע אחד, אף הכא שבוע אחד) אָמַר לֵיהּ: הָכָא כְּתִיב: ׳שָׁם׳, הָתָם לָא כְּתִיב: ׳שָׁם׳. וְכָל הֵיכָא דִּכְתִיב ׳שָׁם׳ לְעוֹלָם הוּא?! (והאמר רב יוסף: מאי דכתיב) [מֵיתִיבִי]: (ד"ה א ד) "וּמֵהֶם, מִן בְּנֵי שִׁמְעוֹן (אשר) הָלְכוּ לְהַר שֵׂעִיר אֲנָשִׁים חֲמֵשׁ מֵאוֹת, וּפְלַטְיָה, וּנְעַרְיָה, וּרְפָיָה, וְעֻזִּיאֵל בְּנֵי יִשְׁעִי בְּרֹאשָׁם, וַיַּכּוּ אֶת שְׁאֵרִית הַפְּלֵטָה (אשר) לַעֲמָלֵק, וַיֵּשְׁבוּ שָׁם עַד הַיּוֹם הַזֶּה". (הכי נמי דלא גלו? והא אמר מר: דגלו) [וּ]כְבָר עָלָה סַנְחֵרִיב [מֶלֶךְ אַשּׁוּר] וּבִלְבֵּל אֶת כָּל (האומות) [הָאֲרָצוֹת], שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו י׳:י"ג) "וְאָסִיר גְּבוּלֹת עַמִּים"! תְּיוּבְתָּא.

יד מט רַב יְהוּדָה רָמֵי, כְּתִיב: (מלכים א ח׳:ח׳) "וַיַּאֲרִיכוּ הַבַּדִּים וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים". וּכְתִיב: (שם) "וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה", הָא כֵּיצַד? (דוחקין ובולטין בפרוכת) נִרְאִין וְאֵינָן נִרְאִין. תַּנְיָא נַמִּי הָכִי: (ויאריכו הבדים) ["וַיֵּרָאוּ רָאשֵׁי הַבַּדִּים"], יָכוֹל לֹא יְהוּ זָזִין מִמְּקוֹמָן? תַּלְמוּד לוֹמַר: ("ויראו ראשי הבדים")

[״וַיַּאַרְכוּ הַבַּדִּים״]. (אי ״וירא ראשי הבדים״) יָכוֹל יְהוּ מְקָרְעִין וְיוֹצְאִין בַּפָּרֹכֶת? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וְלֹא יֵרָאוּ הַחוּצָה״. (אי ״ולא יראו החוצה״, יכול לא יהו נוגעין? תלמוד לומר: ״וירא״). הָא כֵּיצַד? דּוֹחֲקִין וּבוֹלְטִין, וְיוֹצְאִין בַּפָּרֹכֶת, וְנִרְאִין (כמין שני) [כְּשְׁנֵי] דַּדֵּי אִשָּׁה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ש״ה א) ״צְרוֹר הַמֹּר דּוֹדִי לִי, בֵּין שָׁדַי יָלִין״. אָמַר רַב קְטִינָא: בְּשָׁעָה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל עוֹלִין לָרֶגֶל, (מגלין) [מְגַלְלִין] לָהֶם אֶת הַפָּרֹכֶת, וּמַרְאִין לָהֶם אֶת הַכְּרוּבִים שֶׁהָיוּ מְעוּרִין זֶה בָּזֶה, וְהָיוּ אוֹמְרִים לָהֶם: רְאוּ חִבָּתְכֶם לִפְנֵי הַמָּקוֹם, כְּחִבַּת זָכָר עִם נְקֵבָה.

טו נ אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: בְּשָׁעָה שֶׁנִּכְנְסוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים לַהֵיכָל, מָצְאוּ כְּרוּבִים הַמְעֹרִין זֶה בָּזֶה, הוֹצִיאוּ אוֹתָן לַשּׁוּק, וְאָמְרוּ: יִשְׂרָאֵל הַלָּלוּ, שֶׁבִּרְכָתָן בְּרָכָה וְקִלְלָתָן קְלָלָה, עוֹסְקִין בַּדְּבָרִים הַלָּלוּ? מִיָּד הִזִּילוּם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איכה א׳:ח׳) ״כָּל מְכַבְּדֶיהָ הִזִּילוּהָ, כִּי רָאוּ עֶרְוָתָהּ״.

טז נא פְּסָקָא. וּשְׁתֵּיהֶן הָיְתָה נִקְרֵאת וְכוּ׳. תָּנָא: שֶׁמְּמֶנָּה הֵשְׁתִּית הָעוֹלָם. (תנא) [תְּנַן] כְּמַאן דְּאָמַר: עוֹלָם, מִצִּיּוֹן נִבְרָא, דְּתַנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: עוֹלָם, מֵאֶמְצָעִיתוֹ נִבְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ח:ל״ח) ״בְּצֶקֶת עָפָר לַמּוּצָק וּרְגָבִים יִדָּבָקוּ״. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: מִצְּדָדִין נִבְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לז) ״כִּי לַשֶּׁלֶג יֹאמַר: הֱוֵא אָרֶץ וְגֶשֶׁם מָטָר וְגֶשֶׁם מִטְרוֹת עֻזּוֹ״. רַבִּי יִצְחָק אָמַר: אֶבֶן יָרָה הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא בַּיָּם וּמִמֶּנָּה הֻשְׁתִּית הָעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לח) ״עַל מָה אֲדָנֶיהָ הָטְבָּעוּ? אוֹ מִי יָרָה אֶבֶן פִּנָּתָהּ״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: מִצִּיּוֹן נִבְרָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים נ׳:א׳) ״מִזְמוֹר לְאָסָף אֵל אֱלֹהִים ה׳ דִּבֶּר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמִּזְרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ״. וְאוֹמֵר: (שם) ״מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ״, מִמֶּנּוּ מֻכְלָל יָפְיוֹ שֶׁל עוֹלָם. תַּנְיָא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר [הַגָּדוֹל] אוֹמֵר: תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם, מִשָּׁמַיִם נִבְרְאוּ. תּוֹלְדוֹת הָאָרֶץ, מֵהָאָרֶץ נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית ב׳:ד׳) ״אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהִבָּרְאָם״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: אֵלּוּ וָאֵלּוּ מִצִּיּוֹן נִבְרְאוּ, שֶׁנֶּאֱמַר: ״מִצִּיּוֹן מִכְלַל יֹפִי״, מִמֶּנּוּ מֻכְלָל יָפְיוֹ שֶׁל עוֹלָם.

יז נב אָמַר לֵיהּ הַהוּא מִינָאָה לְרַבִּי חֲנִינָא: הַשְׁתָּא בָּרִי טְמֵאִין אַתּוּן, דִּכְתִיב: (איכה א׳:ט׳) ״טֻמְאָתָהּ בְּשׁוּלֶיהָ״ אָמַר לֵיהּ: תָּא חֲזִי מַאי כְּתִיב בְּהוּ: (ויקרא ט״ז:ט״ז) ״הַשֹּׁכֵן אִתָּם בְּתוֹךְ טֻמְאֹתָם״, אֲפִלּוּ בִּזְמַן שֶׁהֵם טְמֵאִים, שְׁכִינָה עִמָּהֶם

פרק ו

א **יומא פרק ו** - מְסָרוֹ לְמִי שֶׁהָיָה מוֹלִיכוֹ, הַכֹּל כְּשֵׁרִים לְהוֹלִיכוֹ, אֶלָּא שֶׁעָשׂוּ הַכֹּהֲנִים [גְּדוֹלִים] קֶבַע, וְלֹא הָיוּ מַנִּיחִין אֶת יִשְׂרָאֵל לְהוֹלִיכוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: מַעֲשֶׂה וְהוֹלִיכוֹ עַרְסָלָא וְיִשְׂרָאֵל הָיָה. וְכֻלָּם עָשׂוּ לוֹ מִפְּנֵי הַבַּבְלִיִּים שֶׁהָיוּ מְתַלְּשִׁין בְּשִׂעָרוֹ וְאוֹמְרִים לוֹ: טֹל וָצֵא! טֹל וָצֵא!

ב נד שָׁאֲלָה אִשָּׁה חָכְמָה אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: וְכִי מֵאַחַר שֶׁמַּעֲשֶׂה הָעֶגֶל שָׁוִין, מִפְּנֵי מָה אֵין מִיתָתָן שָׁוָה? אָמַר לָהּ: אֵין חָכְמָה לָאִשָּׁה אֶלָּא בַּפֶּלֶךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ה:כ״ה) ״וְכָל אִשָּׁה חַכְמַת לֵב בְּיָדֶיהָ טָווּ״. אִתְּמַר, רַב וְלֵוִי, חַד אָמַר: זִבַּח וְקִטֵּר, בְּסִיף. גִּפֵּף וְנִשַּׁק, בְּמִיתָה. שָׁמַח בְּלִבּוֹ, בְּהַדְרוֹקָן. וְחַד אָמַר: עֵדִים וְהַתְרָאָה, בְּסַיִף. עֵדִים בְּלֹא הַתְרָאָה, בְּמִיתָה. בְּלֹא עֵדִים (והתראה) [וְלֹא הַתְרָאָה], בְּהַדְרוֹקָן. אָמַר רַב יְהוּדָה: (אמר שמואל) שִׁבְטוֹ שֶׁל לֵוִי לֹא עָבַד עֲבוֹדָה זָרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם לב) ״וַיֵּאָסֵד מֹשֶׁה בְּשַׁעַר הַמַּחֲנֶה, וַיֹּאמֶר: מִי לַה׳ אֵלָי, וַיֵּאָסְפוּ אֵלָיו כָּל בְּנֵי לֵוִי״. יָתִיב רַבִּינָא וְקָאָמַר לָהּ לְהָא שְׁמַעְתָּא. (קמיה) אִיתְיְבֵיהּ בְּנֵי רַב פָּפָּא בַּר אַבָּא לְרַבִּינָא: (דברים ל״ג:ט׳) ״הָאֹמֵר לְאָבִיו וּלְאִמּוֹ: לֹא רְאִיתִיו״, אָמַר לְהוּ: ׳אָבִיו׳, אֲבִי אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. ׳אִמּוֹ׳, אִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. ׳אֶחָיו׳, אֶחָיו מֵאִמּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל. ׳בָּנָיו׳, בְּנֵי בִתּוֹ מִיִּשְׂרָאֵל.

ג [שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: חָלָה, מַהוּ שֶׁיְּרַכִּיבוּהוּ עַל כְּתֵפוֹ? אָמַר לָהֶם: יָכוֹל הוּא לְהַרְכִּיב אֲנִי וְאַתֶּם. חָלָה מְשַׁלְּחוֹ, מַהוּ שֶׁיְּשַׁלְּחֻנוּ בְּיַד אַחֵר? אָמַר לָהֶם: אֲהֵא בְּשָׁלוֹם אֲנִי וְאַתֶּם. דְּחָפוֹ וְלֹא מֵת, מַהוּ שֶׁיֵּרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ? אָמַר לָהֶם: (שופטים ה׳:ל״א) ״כֵּן יֹאבְדוּ כָל אוֹיְבֶיךָ ה׳״. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: חָלָה, מְרַכִּיבוֹ עַל כְּתֵפוֹ. חָלָה מְשַׁלְּחוֹ, יְשַׁלְּחֻנוּ בְּיַד אַחֵר. דְּחָפוֹ וְלֹא מֵת, יֵרֵד אַחֲרָיו וִימִיתֶנּוּ]. שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: פְּלוֹנִי, מַהוּ לָעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל פְּלוֹנִי. מַהוּ לְהַצִּיל כְּשֶׁבָּה מִן הָאֲרִי? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל כְּשֶׁבָּה. מַהוּ לְהַצִּיל רוֹעֶה מִן הָאֲרִי? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל הָרוֹעֶה. (שָׁאֲלוּ אֶת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: פְּלוֹנִי, מַהוּ לָעוֹלָם הַבָּא?

ד מִי סְבִירָא לֵיהּ הָא דְּאָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב: נָשִׁים, בִּכְתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין, וּפִילַגְשִׁים, בְּלֹא כְתֻבָּה וְקִדּוּשִׁין, אוֹ לֹא? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל פְּלוֹנִי. וּפְלוֹנִי, מַהוּ לָעוֹלָם הַבָּא? מִי סְבִירָא לֵיהּ הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הָאוֹמֵר: ״שְׁלֹמֹה חָטָא״, אֵינוֹ אֶלָּא טוֹעֶה אוֹ לֹא? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל פְּלוֹנִי. מַהוּ לְהַצִּיל כְּשֶׁבָּה מִן הָאֲרִי? מִי סְבִירָא לֵיהּ, הָא דְּאָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: כָּל הַיּוֹצֵא לְמִלְחֶמֶת בֵּית דָּוִד, גֵּט כְּרִיתוּת כּוֹתֵב לְאִשְׁתּוֹ, אוֹ לֹא? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל הַכְּשֶׁבָּה. מַהוּ לְהַצִּיל רוֹעֶה מִיַּד אֲרִי? מִי סְבִירָא לֵיהּ, דְּחוֹלְקִין כָּבוֹד לַתַּלְמִיד בְּמָקוֹם הָרַב, וְלָאו מוֹרֵד בְּמַלְכוּת הוּא, אוֹ לֹא? אָמַר לָהֶם: לֹא שְׁאַלְתּוּנִי אֶלָּא עַל הָרוֹעֶה). מַמְזֵר, מַהוּ לִירַשׁ? אָמַר לָהֶם: מַהוּ לְיַבֵּם? מַהוּ לָסוּד אֶת בֵּיתוֹ? אָמַר לָהֶם: מַהוּ לָסוּד אֶת קִבְרוֹ? לֹא מִפְּנֵי שֶׁהִפְלִיגָם בִּדְבָרִים, אֶלָּא שֶׁלֹּא אָמַר דָּבָר שֶׁלֹּא שָׁמַע מִפִּי רַבּוֹ.

ה נה תָּנוּ רַבָּנָן: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ קוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית עַל פֶּתַח אוּלָם מִבַּחוּץ. הִלְבִּין, הָיוּ שְׂמֵחִין, לֹא הִלְבִּין, הָיוּ עֲצֵבִין וּמִתְבַּיְּשִׁין. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ עַל פֶּתַח אוּלָם מִבִּפְנִים, וַעֲדַיִן הָיוּ מְצִיצִין וְרוֹאִין. הִלְבִּין, הָיוּ שְׂמֵחִים, לֹא הִלְבִּין, הָיוּ עֲצֵבִין וּמִתְבַּיְּשִׁין. הִתְקִינוּ שֶׁיְּהוּ קוֹשְׁרִין אוֹתוֹ, חָצְיוֹ בַּסֶּלַע וְחָצְיוֹ בֵּין קַרְנָיו. (של שעיר המשתלח) אָמַר רַבִּי נַחוּם בַּר (נפח) (פָּפָּא] מִשּׁוּם רַבִּי אֶלְעָזָר הַקַּפָּר: בָּרִאשׁוֹנָה הָיוּ קוֹשְׁרִין לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית עַל פֶּתַח אוּלָם מִבִּפְנִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר, הָיָה מַלְבִּין, וְיוֹדְעִין שֶׁנִּתְעַשָּׂה מִצְוָתוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו א׳:י״ח) ״אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ״. תַּנְיָא: ׳גְּזֵרָה׳, אֵין ׳גְּזֵרָה׳ אֶלָּא חֲתוּכָה. דָּבָר אַחֵר: אֵין ׳גְּזֵרָה׳ אֶלָּא דָּבָר הַמִּתְגַּזֵּר וְיוֹרֵד. דָּבָר אַחֵר: ׳גְּזֵרָה׳, שֶׁמָּא תֹּאמַר: מַעֲשֶׂה תּוֹרָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״אֲנִי ה׳״, גְּזֵרָתִיו וְאֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶם! תָּנוּ רַבָּנָן: ׳עֲזָאזֵל׳, שֶׁיְּהֵא עַז וְקָשֶׁה, יָכוֹל בַּיְּשׁוּב? תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳בַּמִּדְבָּר׳. וּמִנַּיִן שֶׁבַּצּוּק? תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳גְּזֵרָה׳. תַּנְיָא אִידָךְ: ׳עֲזָאזֵל׳, קָשֶׁה שֶׁבֶּהָרִים, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (יחזקאל י״ז:י״ג) ״וְאֶת אֵילֵי הָאָרֶץ לָקָח״]. תָּנָא דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל: ׳עֲזָאזֵל׳, שֶׁמְּכַפֵּר עַל עֲוֹן עֲזָא וַעֲזָאזֵל. תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא י״ח:ד׳) ״אֶת מִשְׁפָּטַי תַּעֲשׂוּ״, דְּבָרִים שֶׁאִלְמָלֵא לֹא נִכְתְּבוּ, דִּין הוּא שֶׁיִּכָּתְבוּ. אֵלּוּ הֵן: עֲבוֹדָה זָרָה, וְגִלּוּי עֲרָיוֹת, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים, וְגֵזֶל, וּבִרְכַּת הַשֵּׁם. (ויקרא י״ח:ד׳) ״וְאֶת חֻקֹּתַי תִּשְׁמְרוּ״, דְּבָרִים שֶׁהַשָּׂטָן וְהָאוֹם (עובדי כוכבים ומזלות) מְשִׁיבִים עֲלֵיהֶם, וְאֵלּוּ הֵן: אֲכִילַת חֲזִיר, וּלְבִישַׁת שַׁעַטְנֵז, וַחֲלִיצַת יָבָמָה, וְטָהֳרַת מְצֹרָע, וְשָׂעִיר הַמִּשְׁתַּלֵּחַ, ופרה אדומה. וְשָׁמָּא תֹּאמַר: מַעֲשֶׂה תּוֹרָה הֵן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״[אֲנִי ה׳״], אֲנִי ה׳ חָקַקְתִּים, אֵין לְךָ רְשׁוּת לְהַרְהֵר בָּהֶם״!

ו מַתְנִיתִין. אָמְרוּ לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל: הִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר. וּמִנַּיִן הָיוּ יוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר? דִּירְכָאוֹת הָיוּ עוֹשִׁין, וּמְנִיפִין בְּסוּדָרִין, וְיוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא סִימָן גָּדוֹל הָיָה לָהֶם, מִירוּשָׁלַיִם וְעַד בֵּית חִדּוּדוּ שְׁלֹשֶׁת מִילִין, הוֹלְכִין מִיל וְחוֹזְרִין מִיל, וְשׁוֹהִין כְּדֵי מִיל, וְיוֹדְעִין שֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה: וַהֲלֹא סִימָן אַחֵר הָיָה לָהֶם, לָשׁוֹן שֶׁל זְהוֹרִית הָיָה קָשׁוּר עַל פִּתְחוֹ שֶׁל הֵיכָל וּכְשֶׁהִגִּיעַ שָׂעִיר לַמִּדְבָּר הָיָה הַלָּשׁוֹן מַלְבִּין, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו א׳:י״ח) ״אִם יִהְיוּ חֲטָאֵיכֶם כַּשָּׁנִים, כַּשֶּׁלֶג יַלְבִּינוּ״.

פרק ז

א יומא פרק ז - נו בִּגְדֵי כְהֻנָּה, הַיּוֹצֵא בָּהֶן, בַּמִּדִּינָה אָסוּר, וּבַמִּקְדָּשׁ, בֵּין בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, וּבֵין שֶׁלֹּא בִּשְׁעַת עֲבוֹדָה, מֵתָר, מִפְּנֵי שֶׁבִּגְדֵי כְהֻנָּה נִתְּנוּ לְהֶנּוֹת בָּהֶם. וּבַמִּדִּינָה אָסוּר? וְהָתַנְיָא: (באחד) [בַּחֲמִשָּׁה] וְעֶשְׂרִים בְּטֵבֶת, יוֹם הַר גְּרִזִּים הוּא, דְּלָא לְמִסְפַּד בֵּיהּ. יוֹם שֶׁבִּקְּשׁוּ כּוּתִיִּים אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ מֵאֲלֶכְסַנְדְּרוֹס מוֹקְדוֹן לְהַחֲרִיבוֹ, וְנָתַן לָהֶם רְשׁוּת. בָּאוּ וְהוֹדִיעוּ לְשִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק. מֶה עָשָׂה שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק? לָבַשׁ בִּגְדֵי כְהֻנָּה, וְנִתְעַטֵּף בִּבְגְדֵי כְהֻנָּה, וּמִיַּקִּירֵי יְרוּשָׁלַיִם עִמּוֹ, וַאֲבוּקוֹת שֶׁל אוּר בִּידֵיהֶם, וְהָיוּ מְהַלְכִין כָּל הַלַּיְלָה כֻּלּוֹ. הַלָּלוּ מְהַלְכִין מִצַּד זֶה, וְהַלָּלוּ מְהַלְכִין מִצַּד זֶה, עַד שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר. כֵּיוָן שֶׁעָלָה עַמּוּד הַשַּׁחַר, אָמַר לָהֶם: מִי הֵם הַלָּלוּ? אָמְרוּ לוֹ: הַלָּלוּ יְהוּדִים שֶׁמָּרְדוּ בְךָ. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְאַנְטִיפְרַס, זָרְחָה חַמָּה, פָּגְעוּ זֶה בָּזֶה. כֵּיוָן שֶׁרָאָה אֶת שִׁמְעוֹן הַצַּדִּיק, יָרַד מִמֶּרְכַּבְתּוֹ וְהִשְׁתַּחֲוָה לוֹ. אָמְרוּ לוֹ: מֶלֶךְ שֶׁכָּמוֹתְךָ מִשְׁתַּחֲוֶה לִיהוּדִי הַזֶּה? ! אָמַר לָהֶם: דְּמוּת דְּיוֹקְנוֹ שֶׁל זֶה הִיא מְנַצַּחַת לְפָנַי בְּבֵית מִלְחַמְתִּי. אָמַר לָהֶם: לָמָּה בָּאתֶם? אָמְרוּ לוֹ: בַּיִת שֶׁאָנוּ מִתְפַּלְּלִין עָלֶיךָ וְעַל מַלְכוּתְךָ, שֶׁלֹּא תֶּחֱרַב, יַתְעוּךָ כּוּתִיִּים הַלָּלוּ לְהַחֲרִיבוֹ, וְתִתֵּן לָהֶם רְשׁוּת? ! אָמַר לָהֶם: מִי הֵם הַלָּלוּ? אָמְרוּ לוֹ: הַלָּלוּ כּוּתִים (שעוברים) [שֶׁעוֹמְדִים] לְפָנֶיךָ. אָמַר לָהֶם: חֲרֵי הֵם מְסוּרִין בִּידֵיכֶם. מִיָּד נָקְבוּם בְּעִקְּבֵיהֶם, וּתְלָאוּם בְּזַנְבֵי סוּסֵיהֶם, וְהָיוּ מְגָרְרִים אוֹתָם עַל הַקּוֹצִים וְעַל הַבַּרְקָנִים, עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְהַר גְּרִזִּים. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעוּ לְהַר גְּרִזִּים, חָרְשׁוּהוּ וּזְרָעוּהוּ כַּרְשִׁינִין, כְּדֶרֶךְ שֶׁבִּקְּשׁוּ לַעֲשׂוֹת אֶת בֵּית אֱלֹהֵינוּ, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם עֲשָׂאוּהוּ יוֹם טוֹב. אִבָּעִית אֵימָא: רְאוּיִין הֵם לְבִגְדֵי כְהֻנָּה, קָאָמַר. וְאִבָּעִית אֵימָא: (תהילים קי״ט:קכ״ו) ״עֵת לַעֲשׂוֹת לַה׳ הֵפֵרוּ תּוֹרָתֶךָ״.

ב נז [מִשְׁנָה. כֹּהֵן גָּדוֹל הָיָה קוֹרֵא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים בְּסֵפֶר תּוֹרָה וְכוּ׳]. הֵיכָן קוֹרְאִין בּוֹ? בָּעֲזָרָה. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: בְּהַר־הַבַּיִת, שֶׁנֶּאֱמַר: (נחמיה ח׳:ג׳) ״וַיִּקְרָא בּוֹ לִפְנֵי הָרְחוֹב אֲשֶׁר לִפְנֵי שַׁעַר הַמָּיִם, מִן הָאוֹר עַד מַחֲצִית הַיּוֹם, נֶגֶד הָאֲנָשִׁים וְהַנָּשִׁים וְהַמְּבִינִים וְאָזְנֵי כָל הָעָם אֶל סֵפֶר הַתּוֹרָה״. אָמַר רַב חִסְדָּא: בְּעֶזְרַת הַנָּשִׁים. (שם) ״וַיְבָרֶךְ עֶזְרָא אֶת ה׳ הָאֱלֹהִים הַגָּדוֹל, וַיַּעֲנוּ כָל הָעָם: אָמֵן אָמֵן, בְּמֹעַל יְדֵיהֶם, וַיִּקְּדוּ וַיִּשְׁתַּחֲווּ לַה׳ אַפַּיִם אָרְצָה״. מַאי ׳הַגָּדוֹל׳? (אמר רב אסי) [אָמַר רַב יוֹסֵף], אָמַר רַב: שֶׁגִּדְּלוֹ בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. רַב גִּידֵּל אָמַר (רב): (ד״ה א טז) ״בָּרוּךְ ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם״. אָמַר לֵיהּ אַבַּיֵי לְרַב דִּימִי: וְדִלְמָא, שֶׁגִּדְּלוֹ בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ? אָמַר לֵיהּ: אֵין אוֹמְרִים שֵׁם הַמְפֹרָשׁ בִּגְבוּלִין. וְלֹא? ! וְהָכְתִיב: (נחמיה ח׳:ד׳) ״וַיַּעֲמֹד עֶזְרָא הַסּוֹפֵר עַל מִגְדַּל עֵץ אֲשֶׁר עָשׂוּ לַדָּבָר״. וְאָמַר רַב גִּידֵּל: (אמר רב) שֶׁגִּדְּלוֹ בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ? הוֹרָאַת שָׁעָה הָיְתָה. (שם ט) ״וַיָּקֻם עַל מַעֲלֵה הַלְוִיִּם, יֵשׁוּעַ, וּבָנִי, קַדְמִיאֵל, שְׁבַנְיָה, בָּנִי, שֵׁרֵבְיָה, בָּנִי, כְּנָנִי, וַיִּזְעֲקוּ בְקוֹל גָּדוֹל אֶל ה׳ אֱלֹהֵיהֶם״. מַאי אָמוּר? אָמַר רַב, (יהודה) וְאִי תֵּימָא רַבִּי יוֹחָנָן: ״בַּיָּיא בַּיָּיא״, הַיְנוּ הַאי דְּאַחְרְבֵיהּ לְבֵי מִקְדְּשָׁא, וְקַלְיֵיהּ לְהֵיכָלָא, וְקַטְלִינְהוּ לְצַדִּיקַיָּא, וְאַגְלִינְהוּ לְיִשְׂרָאֵל מִן אַרְעָהוֹן, וַעֲדַיִן קָא מְרַקֵּד בֵּינָתָא. כְּלוּם יְהַבְתֵּיהּ נִיהֲלָן, אֶלָּא לְקַבּוּלֵי בֵּיהּ אַגְרָא, לָא אִיהוּ בָּעֵינָן וְלָא אַגְרֵיהּ בָּעֵינָן! נָפַל לְהוּ פִּיתְקָא מֵרְקִיעָא, דְּכָתוּב בֵּהּ: ׳אֱמֶת׳! אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: שְׁמַע מִינָּהּ: חוֹתְמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא ׳אֱמֶת׳. יָתְבִי בְּתַעֲנִיתָא תְּלָתָא יוֹמֵי וּתְלָתָא לֵילֵי, מַסְרֵיהּ נִיהֲלִינְהוּ, נָפַק, אָתָא כִּי גּוּרְיָא דִּנּוּרָא מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים. אָמַר לֵיהּ נָבִיא [לְיִשְׂרָאֵל]: הַיְנוּ הוּא

יִצְרָא דַּעֲבוֹדַת כּוֹכָבִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה ה׳:ח׳) ״וַיֹּאמֶר: זֹאת הָרִשְׁעָה״ וְגוֹ׳. בַּהֲדֵי דְּתָפְסוּ לֵיהּ, אִישְׁתַּמִּיט בֵּינֵיתָא מִן מַזֵּיהוֹרָמָא קָלָא, אָזַל קָלֵיהּ אַרְבַּע מְאָה פַּרְסֵי, אֲמְרֵי: הֵיכִי נַעֲבִיד לֵיהּ! דִּילְמָא סַכְּוֹשָׁלוֹם מְרַחֲמֵי עֲלֵיהּ מִן שְׁמַיָּא. אָמַר לְהוּ נָבִיא: שַׁדְיוּהוּ בְּדוּדָא דְּאִבְרָא, וְחַפְיוּהוּ לְפוּמָא בְּאִבְרָא, דְּשָׁאִיב קָלָא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וַיֹּאמֶר: זֹאת הָרִשְׁעָה, וַיַּשְׁלֵךְ אֹתָהּ אֶל תּוֹךְ הָאֵיפָה, וַיַּשְׁלֵךְ אֶת אֶבֶן הָעוֹפֶרֶת אֶל פִּיהָ״. אֲמְרִי: הוֹאִיל וְעֵת רָצוֹן הוּא, נִבְּעֵי רַחֲמֵי עַל יִצְרָא דַּעֲבֵרָה, בָּעוּ רַחֲמֵי וְאִמְסַר בִּידֵיהוּ. אָמַר לְהוּ נָבִיא: חָזוּ, דְּאִי קָטִילְתּוּן לְהַהוּא, (גברא, איחרב כולי) [כַּלְיָא] עָלְמָא. חַבְּשׁוּהוּ (גבייהו) תְּלָתָא יוֹמֵי, אִבְּעִי בֵּיעֲתָא בַּת יוֹמָא לְחוֹלֶה בְּכָל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, וְלֹא אִישְׁתַּכַּח. אֲמְרֵי: הֵיכִי נַעֲבִיד? נֵיקְטְלֵיהּ! אִיחְרִיב כּוּלֵיהּ עָלְמָא! נִבְּעֵי רַחֲמֵי לְפַלְגָא? פַּלְגָא מֵרְקִיעָא לָא יַהֲבֵי! כַּחְלִינְהוּ לְעֵינֵיהּ וּשְׁבָקוּהוּ, (ואתנו ביה) [וַאֲהַנֵי (כי היכי) דְּלָא מִיגְרֵילֵיהּ לְאִינִישׁ בִּקְרוּבְתָּא.

ג בְּמַעֲרָבָא מַתְנוּ הָכִי: (אמר) רַב גִּידֵל אָמַר: (רב) [גְּדוֹל], שֶׁגִּדְּלוֹ בַּשֵּׁם הַמְפֹרָשׁ. רַב מַתְנָא אָמַר: (נחמיה ט׳:ל״ב) ״הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא״, וְהָא דְּרַב מַתְנָא אַתְיָא כִּדְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי, דְּאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: לָמָּה נִקְרָא שְׁמָם: ׳אַנְשֵׁי כְּנֶסֶת הַגְּדוֹלָה׳? שֶׁהֶחֱזִירוּ אֶת הָעֲטָרָה לְיָשְׁנָהּ. [אָתָא] מֹשֶׁה, אָמַר: (דברים י׳:י״ז) ״הָאֵל הַגָּדוֹל הַגִּבּוֹר וְהַנּוֹרָא״. אָתָא יִרְמְיָה אָמַר: עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת (מרקדים) [מְקַרְקְרִין]בְּהֵיכָלוֹ. אַיֵּה נוֹרְאוֹתָיו? לֹא אָמַר: ״נוֹרָא״. אָתָא דָּנִיֵּאל וְאָמַר: גּוֹיִם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזָּלוֹת מְשַׁתַּעְבְּדִין בְּבָנָיו. אַיֵּה גְּבוּרוֹתָיו? לֹא אָמַר: ״גִּבּוֹר״. אַתּוּ (אנשי כנסת הגדולה) אֲמְרוּ: אַדְרַבָּה! זוֹ הִיא גְּבוּרָתוֹ, (ואלו נוראותיו. זו היא גבורתו) שֶׁכּוֹבֵשׁ אֶת כַּעֲסוֹ, וְנוֹתֵן אֹרֶךְ אַפַּיִם לָרְשָׁעִים, וְאֵלּוּ הֵם נוֹרְאוֹתָיו! שֶׁאִלְמָלֵא נוֹרְאוֹתָיו, אָמָּה אַחַת, הֵיאַךְ יְכוֹלָה לְהִתְקַיֵּם בֵּין שִׁבְעִים אֻמּוֹת? וְרַבָּנָן, הֵיכִי סָמְכִי אַדַּעְתַּיְהוּ וְעָקְרֵי מַה דְּאָמַר מֹשֶׁה? אָמַר רַבִּי יִצְחָק בְּרַבִּי אֶלְעָזָר: [מַתּוֹךְ] שֶׁיּוֹדְעִים בְּהַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא שֶׁאֱמִתִּי הוּא, לְפִיכָךְ לֹא כִּזְּבוּ לוֹ.

ד נח אָתֵי מְשַׁלַּח מְצָאוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בַּשּׁוּק, אוֹמֵר לוֹ: אִישִׁי כֹּהֵן גָּדוֹל, עֲשִׂינוּ שְׁלִיחוּתְךָ. מְצָאוֹ בְּבֵיתוֹ, אוֹמֵר לוֹ: מְחַיֶּה חַיִּים, עֲשִׂינוּ שְׁלִיחוּתוֹ. אָמַר (רבא) [רַבָּה]: כִּי מִפְטְרִירַבָּנָן מֵהֲדֵי בְּפוּמְבְּדִיתָא, אֲמְרֵי הָכִי: מְחַיֶּה חַיִּים יִתֵּן (לנו) [לָךְ] חַיִּים אֲרֻכִּים טוֹבִים וּמְתֻקָּנִים. (אמר רבה: כי מפטרי רבנן מבי רב נחמן בשכנציב, אמרי הכי: מחיה חיים יתן לך חיים ארוכים טובים ומתוקנים)

ה נט (תהילים קט״ז:ט׳) ״אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה׳ בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים״. אָמַר רַב יְהוּדָה: זֶה מָקוֹם שְׁוָקִים. (משלי ג׳:ב׳) ״כִּי אֹרֶךְ יָמִים וּשְׁנוֹת חַיִּים וְשָׁלוֹם יוֹסִיפוּ לָךְ״, וְכִי יֵשׁ שָׁנִים שֶׁל חַיִּים, וְיֵשׁ שָׁנִים שֶׁאֵינָם שֶׁל חַיִּים? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר: אֵלּוּ שְׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם, שֶׁמִּתְהַפְּכִין לוֹ מֵרָעָה לְטוֹבָה. (שם ח) ״אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא״ וְגוֹ׳, אָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: אֵלּוּ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁיּוֹשְׁבִים וְדוֹמִים כְּנָשִׁים וְעוֹשִׂין גְּבוּרָה כָּאֲנָשִׁים. וְאָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: הָרוֹצֶה (שינסך) [לְנַסֵּךְ] יַיִן עַל גַּבֵּי הַמִּזְבֵּחַ, יְמַלֵּא גְּרוֹנָם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים יַיִן, שֶׁנֶּאֱמַר: ״אֲלֵיכֶם אִישִׁים אֶקְרָא״. וְאָמַר רַבִּי בֶּרֶכְיָה: אִם רוֹאֶה אָדָם שֶׁתּוֹרָה פּוֹסֶקֶתמִזַּרְעוֹ, יֵלֵךְ וְיִשָּׂא בַּת תַּלְמִיד חָכָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב י״ד:ח׳-ט׳) ״אִם יַזְקִין בָּאָרֶץ שָׁרְשׁוֹ [וּבֶעָפָר יָמוּת גִּזְעוֹ], מֵרֵיחַ מַיִם יַפְרִיחַ״.

ו ס פִּסְקָא. וְיוֹם טוֹב הָיָה עוֹשֶׂה לְאוֹהֲבָיו וְכוּ׳. תָּנוּ רַבָּנָן: מַעֲשֶׂה בְּכֹהֵן גָּדוֹל אֶחָד שֶׁיָּצָא מִבֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְהָווּ קָא אָזְלֵי כּוּלֵי עָלְמָא בַּתְרֵיהּ, כַּד חָזְיוּהָ לִשְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן דַּהֲווּ קָא אָתוּ, שָׁבְקוּהוּ לְדִידֵיהּ וְאָזְלוּ לְבָתַר שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן. לְסוֹף אָתוּ שְׁמַעְיָה וְאַבְטַלְיוֹן לְאִפְּטוּרֵי מִינֵּיהּ דְּכֹהֵן גָּדוֹל, אָמַר לְהוֹן: ייתוּן בְּנֵי עַמְמִין לְשָׁלְם. אָמְרוּ לֵיהּ: ייתוּן בְּנֵי עַמְמִין לְשָׁלְם, דְּעַבְדֵי עוּבְדָא דְּאַהֲרֹן, וְלָא לִיתוּ בְּנֵי אַהֲרֹן לְשָׁלְם, דְּלָא עַבְדֵי עוּבְדָא דְּאַהֲרֹן.

ז סא אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁלֹשָׁה זֵרִים הֵם: שֶׁל מִזְבֵּחַ, שֶׁל שֻׁלְחָן, וְשֶׁל אָרוֹן. שֶׁל מִזְבֵּחַ, זָכָה אַהֲרֹן וּנְטָלוֹ. שֶׁל שֻׁלְחָן, זָכָה דָּוִד וּנְטָלוֹ. שֶׁל אָרוֹן, עֲדַיִן הוּא מֻנָּח, כָּל הָרוֹצֶה לִטֹּל, יָבוֹא וְיִטֹּל. שֶׁמָּא תֹּאמַר: פָּחוּת שֶׁבָּהֶן הוּא. תַּלְמוּד לוֹמַר: (משלי ג) ״בִּי מְלָכִים יִמְלֹכוּ״ וְגוֹ׳. רַבִּי יוֹחָנָן רָמֵי: כְּתִיב: ׳זָר׳ וְקָרֵינָן ׳זֵר׳? זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ ׳זֵר׳, לֹא זָכָה, (נעשית לו) זָרָה הֵימֶנָּה. רַבִּי יוֹחָנָן רָמֵי: כְּתִיב: (דברים י׳:א׳-ב׳) ״וְאֶעֱשֶׂיתָ לְךָ אֲרוֹן עֵץ״, וּכְתִיב: (שמות כ״ה:י׳) ״וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שִׁטִּים״? מִכָּאן לְתַלְמִיד חָכָם, שֶׁבְּנֵי עִירוֹ מְצַוִּים לַעֲשׂוֹת [לוֹ] מִלְאכְתּוֹ. (שם) ״מִבֵּית וּמִחוּץ תְּצַפֶּנּוּ״. אָמַר רָבָא: כָּל תַּלְמִיד חָכָם שֶׁאֵין תּוֹכוֹ כְּבָרוֹ, אֵינוֹ תַּלְמִיד חָכָם. אַבַּיֵי, וְאִי תֵּימָא (רבא) [רַבָּה] בַּר עוּלָא אָמַר: (אף) נִקְרָא: ׳תּוֹעֵבָה׳, שֶׁנֶּאֱמַר: (באיוב) (איוב ט״ו:ט״ז) ״אַף כִּי נִתְעָב וְנֶאֱלָח, אִישׁ שׁוֹתֶה כַמַּיִם עַוְלָה״.

ח סב אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: מַאי דִּכְתִיב: (משלי י״ז:ט״ז) ״לָמָּה זֶּה מְחִיר בְּיַד כְּסִיל לִקְנוֹת חָכְמָה, וְלֵב אָיִן״? אוֹי לָהֶם (לתלמידי חכמים) [לְשׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים] שֶׁעוֹסְקִין בַּתּוֹרָה, וְאֵין בָּהֶם יִרְאַת שָׁמַיִם. מַכְרִיז רַבִּי יַנַּאי: חֲבָל עַל מַאן דְּלֵית לֵיהּ דַּרְתָּא, וְתַרְעָא לְדַרְתֵּיהּ עָבִיד. אָמַר לְהוּ רָבָא לְרַבָּנָן: בְּמָטוּתָא מִינַיְכוּ, לָא תֵּירְתּוּ תַּרְתֵּי גֵּיהִנֹּם. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֵוִי: מַאי דִּכְתִיב: (דברים ד׳:מ״ד) ״וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׂם מֹשֶׁה״? זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם חַיִּים. לֹא זָכָה, נַעֲשֵׂית לוֹ סַם מִיתָה. וְהֵינוּ דְּאָמַר רָבָא: (מאן דזכי הויא ליה) [דְּאוּמָן לָהּ], סַמָּא דְּחַיֵּי, דְּלָא (זכה תהוי) [דְּאוּמָן לָהּ], סַמָּא דְּמוֹתָא. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי: רַבִּי יוֹנָתָן רָמֵי, כְּתִיב: (תהילים י״ט:ט׳) ״פִּקּוּדֵי ה׳ יְשָׁרִים מְשַׂמְּחֵי לֵב״, וּכְתִיב: (שם יח) ״אִמְרַת ה׳ צְרוּפָה״? זָכָה, מְשַׂמַּחְתּוֹ, לֹא זָכָה, צוֹרַפְתּוֹ לְמִיתָה. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אָמַר: מִגּוּפֵיהּ דִּקְרָא נַפְקָא, זָכָה צוֹרַפְתּוֹ לְחַיִּים. לֹא זָכָה צוֹרַפְתּוֹ לְמִיתָה. (שם יט) ״יִרְאַת

ה׳ טְהוֹרָה עוֹמֶדֶת לָעַד״. אָמַר רַבִּי (נחוניא) [חֲנִינָא]: זֶה הַלּוֹמֵד תּוֹרָה בְּטָהֳרָה, מַאי הִיא? נוֹשֵׂא אִשָּׁה, וְאַחַר כָּךְ, לוֹמֵד תּוֹרָה. (תהילים י״ט:ח׳) ״עֵדוּת ה׳ נֶאֱמָנָה מַחְכִּימַת פֶּתִי״. אָמַר רַבִּי חִיָּא [בַּר אַבָּא]: נֶאֱמָנָה הִיא לְהָעִיד בְּלוֹמְדֶיהָ.

ט סג מִשְׁנָה. כֹּהֵן גָּדוֹל מְשַׁמֵּשׁ בִּשְׁמוֹנָה (בגדים) [כֵּלִים]. וְהֶדְיוֹט בְּאַרְבָּעָה וְכוּ׳. בְּאֵלּוּ נִשְׁאָלִין בְּאוּרִים וְתֻמִּים, וְאֵין נִשְׁאָלִין בָּהֶם לְהֶדְיוֹט אֶלָּא לַמֶּלֶךְ. (ולבית דין) [וּלְאַב בֵּית־דִּין]. וּלְמִי שֶׁצָּרִךְ הַצִּבּוּר בּוֹ. [גְּמָרָא]. תָּנוּ רַבָּנָן: כֵּיצַד שׁוֹאֲלִין? הַשּׁוֹאֵל פָּנָיו כְּלַפֵּי הַנִּשְׁאָל, וְהַנִּשְׁאָל פָּנָיו כְּלַפֵּי הַשְּׁכִינָה. הַשּׁוֹאֵל אוֹמֵר: (שמואל א ל׳:ט״ו) ״אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה״? (האשיגנו) הַנִּשְׁאָל אוֹמֵר: רְדֹף! ״כֹּה אָמַר ה׳ עֲלֵה וְהַצָּלַח״! רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר: לֹא הָיָה צָרִיךְ לוֹמַר: ״כֹּה אָמַר ה׳״, אֶלָּא: ״עֲלֵה וְהַצָּלַח״! אֵין שׁוֹאֲלִין בְּקוֹל, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ״ז:כ״א) ״וְשָׁאַל לוֹ״ (״במשפט האורים״) וְאֵינוֹ מְהַרְהֵר בְּלִבּוֹ, מִשּׁוּם שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) (״על פיו יצאו, ועל פיו יבאו״) [״וְשָׁאַל לוֹ״ וְגוֹ׳]. אֶלָּא כְּדֶרֶךְ שֶׁדִּבְּרָה חַנָּה בִּתְפִלָּתָהּ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל א א׳:י״ג) ״וְחַנָּה הִיא מְדַבֶּרֶת עַל לִבָּהּ״. וְאֵין שׁוֹאֲלִין שְׁנֵי דְּבָרִים כְּאֶחָד, וְאִם שָׁאַל, אֵין מַחֲזִירִין לוֹ אֶלָּא אֶחָד, וְאֵין מַחֲזִירִין לוֹ אֶלָּא רִאשׁוֹן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כג) ״הַיַסְגִּרֻנִי בַּעֲלֵי קְעִילָה בְיָדוֹ? הֲיֵרֵד שָׁאוּל (קעילה) כַּאֲשֶׁר שָׁמַע עַבְדֶּךָ? ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, הַגֶּד נָא לְעַבְדֶּךָ! וַיֹּאמֶר ה׳: יֵרֵד״. וְהָא אָמְרַתְּ: אֵין מַחֲזִירִין אֶלָּא רִאשׁוֹן? אֶלָּא, דָּוִד שָׁאַל (דף עג ע״ב) שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, וְהֶחֱזִירוּ לוֹ כְּסֵדֶר. כֵּיוָן שֶׁיָּדַע שֶׁשָּׁאַל שֶׁלֹּא כְּסֵדֶר, חָזַר וְשָׁאַל כְּסֵדֶר, שֶׁנֶּאֱמַר: ״וַיֹּאמֶר דָּוִד: הֲיַסְגִּרוּ בַּעֲלֵי קְעִילָה אוֹתִי וְאֶת אֲנָשַׁי בְּיַד שָׁאוּל? וַיֹּאמֶר ה׳: יַסְגִּירוּ״. וְאִם הוּצְרַךְ הַדָּבָר לִשְׁנַיִם, מַחֲזִירִין לוֹ לִשְׁנַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם ל) ״וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה׳ לֵאמֹר: אֶרְדֹּף אַחֲרֵי הַגְּדוּד הַזֶּה? הַאַשִּׂגֶנּוּ? וַיֹּאמֶר לוֹ: רְדֹף, כִּי הַשֵּׂג תַּשִּׂיג! וְהַצֵּל תַּצִּיל״! וְאַף עַל פִּי שֶׁגְּזֵרַת נָבִיא חוֹזֶרֶת, גְּזֵרַת אוּרִים וְתֻמִּים אֵינָהּ חוֹזֶרֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כז) ״בְּמִשְׁפַּט הָאוּרִים״. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָם ״אוּרִים וְתֻמִּים״? ׳אוּרִים׳, שֶׁמְּאִירִים אֶת דִּבְרֵיהֶם. ׳תֻּמִּים׳, שֶׁמַּשְׁלִימִין לְדִבְרֵיהֶם. וְאִם תֹּאמַר: בְּגִבְעַת בִּנְיָמִין, מִפְּנֵי מַה לֹּא הִשְׁלִימוּ? (להם? מפני) [הֵם] שֶׁלֹּא בִּחֲנוּ אִם לִנְצֹחַ אִם לִנָּצַח. וּבְאַחֲרוֹנָה שֶׁבְּחָנוּ, הִסְכִּימוּ! (והשלימו להם) שֶׁנֶּאֱמַר: (שופטים כ׳:כ״ח) ״וּפִינְחָס בֶּן אֶלְעָזָר (הכהן) [בֶּן אַהֲרֹן] עֹמֵד לְפָנָיו בַּיָּמִים הָהֵם לֵאמֹר: הַאוֹסִף עוֹד (לגשת) [לָצֵאת] לַמִּלְחָמָה עִם [בְּנֵי] בִנְיָמִין אָחִי אִם אֶחְדָּל? וַיֹּאמֶר ה׳: (עלה) [עֲלוּ]! כִּי מָחָר אֶתְּנֶנּוּ בְיָדֶךָ״. כֵּיצַד נַעֲשֶׂית? רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: בּוּלְטוֹת. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן לָקִישׁ אוֹמֵר: מִצְטָרְפוֹת. הָא לָא כְּתִיב [בְּהוּ] צָדֶ״י? אָמַר [רַב] שְׁמוּאֵל בְּרַבִּי יִצְחָק: ״אַבְרָהָם, יִצְחָק, וְיַעֲקֹב״ כְּתִיב שָׁם. וְהָא לָא כְּתִיב טֵי״ת? אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב: ״שִׁבְטֵי יְשֻׁרוּן״ כְּתִיב שָׁם. מֵיתִיבִי: כָּל כֹּהֵן שֶׁמְּדַבֵּר בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּשְׁכִינָה שׁוֹרָה עָלָיו, שׁוֹאֲלִים בּוֹ. שֶׁהָרֵי שָׁאַל צָדוֹק וְעָלָה לוֹ, וְשָׁאַל אֶבְיָתָר וְלֹא עָלָה לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמואל ב ט״ו:כ״ד) ״וַיַּעַל אֶבְיָתָר״. דְּמִסַּיֵּיעַ סִיּוּעֵי בַּהֲדֵיהּוּ.

י סד פִּסְקָא. וְאֵין נִשְׁאָלִין בָּהֶם לְהֶדְיוֹט, אֶלָּא לַמֶּלֶךְ (ולבית דין) [וּלְאַב בֵּית־ דִּין], וּלְמִי שֶׁצָּרִךְ הַצִּבּוּר בּוֹ. מְנָא הַנֵי מִילֵי? אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ, אָמַר קְרָא: (במדבר כ״ז:כ״א) ״וְלִפְנֵי אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן יַעֲמוֹד וְשָׁאַל לוֹ״ וְגוֹ׳, ׳הוּא׳, זֶה מֶלֶךְ. ״וְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִתּוֹ״, זֶה מְשׁוּחַ מִלְחָמָה, ״וְכָל הָעֵדָה״, זוֹ סַנְהֶדְרִין.

פרק ח

א **יומא פרק ח** - תָּנוּ רַבָּנָן: (ויקרא טז) ״תְּעַנּוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם״. יָכוֹל, יֵשֵׁב בַּחַמָּה אוֹ בַּצִּנָּה, כְּדֵי שֶׁיְּצְטַעֵר? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״וְכָל מְלָאכָה לֹא תַעֲשׂוּ״. מַה מְּלָאכָה, שֶׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה, אַף עִנּוּי נֶפֶשׁ, שֶׁב וְאַל תַּעֲשֶׂה. וְאֵימָא: הֵיכָא דְּיָתֵיב בֵּי שְׁמֶשָׁא וְחָמִים לֵיהּ, לָא נֵימָא לֵיהּ: קוּם תּוּב בְּטוּלָא! יָתֵיב בְּטוּלָא וְקָרִיר לֵיהּ, לָא נֵימָא לֵיהּ: קוּם תּוּב בְּשִׁמְשָׁא! דּוּמְיָא דִּמְלָאכָה! מַה מְּלָאכָה, לֹא חִלְּקָתְ בָּהּ, אַף עִנּוּי לֹא תַּחֲלֹק בּוֹ.

ב סה כְּתִיב: (דברים ח) ״הַמַּאֲכִלְךָ מָן בַּמִּדְבָּר [לְמַעַן עַנֹּתְךָ]״. (וכתיב: (שם) ״ויענך ויעיבך״) רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִי, חַד אָמַר: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ, לְמִי שֶׁאֵין לוֹ פַּת בְּסַלּוֹ. וְחַד אָמַר: אֵינוֹ דּוֹמֶה מִי שֶׁרוֹאֶה וְאוֹכֵל, לְמִי שֶׁאֵינוֹ רוֹאֶה וְאוֹכֵל. אָמַר רַב יוֹסֵף: מִכָּאן רֶמֶז לַסּוּמִין, שֶׁאוֹכְלִין וְאֵינָן שְׂבֵעִין. אָמַר רַבִּי זֵירָא: מַאי קְרָאָה: (קהלת ו) ״טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ״. אָמַר אַבַּיֵי: הִלְכָךְ, מַאן דְּאִית לֵיהּ סְעוּדְתָא, לָא נֵיכְלֵהּ אֶלָּא בֵּימָמָא. רֵישׁ לָקִישׁ אָמַר: ״טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם״ בְּאִשָּׁה, יוֹתֵר מִגּוּפוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, שֶׁנֶּאֱמַר: ״טוֹב מַרְאֵה עֵינַיִם מֵהֲלָךְ נָפֶשׁ״. (משלי כג) ״כִּי יִתֵּן בַּכּוֹס עֵינוֹ יִתְהַלֵּךְ בְּמֵישָׁרִים״. רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִי, חַד אָמַר: כָּל הַנּוֹתֵן עֵינוֹ בְּכוֹסוֹ, כָּל הָעוֹלָם [כֻּלּוֹ] דּוֹמֶה עָלָיו כְּמִישׁוֹר. וְחַד אָמַר: כָּל הַנּוֹתֵן עֵינוֹ בְּכוֹסוֹ, כָּל הָעֲרָיוֹת דּוֹמוֹת עָלָיו כְּמִישׁוֹר. (שם יב) ״דְּאָגָה בְלֵב אִישׁ יַשְׁחֶנָּה״. רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִי, חַד אָמַר: יְסִיחֶנָּה מִדַּעְתּוֹ. וְחַד אָמַר: יְשִׂיחֶנָּה לַאֲחֵרִים. (ישעיה סה) ״וְנָחָשׁ עָפָר לַחְמוֹ״. רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִי. חַד אָמַר: אֲפִלּוּ אוֹכֵל כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, טוֹעֵם בָּהֶם טַעַם עָפָר. וְחַד אָמַר: אֲפִלּוּ אוֹכֵל כָּל מַעֲדַנֵּי עוֹלָם, אֵין דַּעְתּוֹ (מתקררת) [מְיֻשֶּׁבֶת], עַד שֶׁיֹּאכַל עָפָר.

ג תַּנְיָא: אָמַר רַבִּי יוֹסֵי: בּוֹא וּרְאֵה, שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם; [מִדַּת] בָּשָׂר־וָדָם, מַקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ, יוֹרֵד עִמּוֹ עַד לְחַיָּיו, אֲבָל הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא אֵינוֹ כֵן! קִלֵּל אֶת הַנָּחָשׁ, עוֹלָה לַגַּג, מְזוֹנוֹתָיו עִמּוֹ, יוֹרֵד לַקַּרְקַע, מְזוֹנוֹתָיו עִמּוֹ. קִלֵּל אֶת כְּנַעַן, אוֹכֵל מַה שֶּׁרַבּוֹ אוֹכֵל, וְשׁוֹתֶה מַה שֶּׁרַבּוֹ שׁוֹתֶה. קִלֵּל אֶת הָאִשָּׁה, הַכֹּל רָצִין אַחֲרֶיהָ. קִלֵּל אֶת הָאָדָמָה, הַכֹּל נִזּוֹנִין הֵימֶנָּה. (במדבר יא) ״זָכַרְנוּ אֶת הַדָּגָה אֲשֶׁר נֹאכַל בְּמִצְרַיִם חִנָּם״. רַב וּשְׁמוּאֵל, חַד אָמַר:

דָּגִים, וְחַד אָמַר: עֲרָיוֹת. מַאן דְּאָמַר: דָּגִים, דִּכְתִיב: ׳נֹאכַל׳. וּמַאן דְּאָמַר: עֲרָיוֹת, דִּכְתִיב: ׳חִנָּם׳. (בשלמא למאן דאמר: ׳דגים׳, היינו דאמר: ׳נאכל׳, אלא) וּלְמַאן דְּאָמַר: ׳עֲרָיוֹת׳ (מאי) [הָא כְּתִיב]: ׳נֹאכַל׳! לִישְׁנָא מַעֲלָיְא נָקֵט, דִּכְתִיב: (משלי ל) ״כֵּן דֶּרֶךְ אִשָּׁה מְנָאֲפֶת, אָכְלָה וּמָחֲתָה פִיהָ [וְאָמְרָה: לֹא פָעַלְתִּי אָוֶן״]. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: ׳עֲרָיוֹת׳, הַיְינוּ דִּכְתִיב: ׳חִנָּם׳, אֶלָּא, לְמַאן דְּאָמַר: ׳דָּגִים׳, מַאי ׳חִנָּם׳? דַּהֲווּ מַשְׁכְּחֵי וּמַיְתֵי מֵהֶפְקֵרָא, דְּאָמַר מַר: כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל שׁוֹאֲבִין מַיִם, הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהֶם [בְּתוֹךְ הַמַּיִם] דָּגִים קְטַנִּים בְּכְדֵיהֶם. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: ׳דָּגִים׳, אֲבָל עֲרָיוֹת לָא פָּרְצֵי בְּהוּ, הַיְינוּ דִּכְתִיב: (ש״ה ד) ״גַּן נָעוּל אֲחוֹתִי כַּלָּה״ [וְגוֹ׳]. אֶלָּא לְמַאן דְּאָמַר: ׳עֲרָיוֹת׳, מַאי: (משתבח בהו קרא בהנך דאסירא בהו, לא פרצי בהו, היינו דכתיב: ״גן נעול״, דבאשת איש לא פקרין[״מַעְיָן חָתוּם״? מֵהֲנָךְ דַּאֲסִירִין, לָא פָּרִיצֵי בְּהוּ]. בִּשְׁלָמָא לְמַאן דְּאָמַר: ׳עֲרָיוֹת׳, הַיְינוּ דִּכְתִיב: (במדבר יא) ״וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה אֶת הָעָם בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו״, עַל עִסְקֵי מִשְׁפְּחוֹתָיו, שֶׁנֶּאֶסְרוּ לָהֶם לִשְׁכַּב אֶצְלָם. אֶלָּא, לְמַאן דְּאָמַר: ׳דָּגִים׳, מַאי (״וישמע משה את העם) [״בֹּכֶה לְמִשְׁפְּחֹתָיו״]? הָא וְהָא חֲזָאי בְּהוּ! (במדבר יא) ״אֶת הַקִּשָּׁאִים וְאֶת הָאֲבַטִּחִים וְאֶת הֶחָצִיר וְאֶת הַבְּצָלִים וְאֶת הַשּׁוּמִים״. רַבִּי אַמִּי וְרַבִּי אַסִי. חַד אָמַר: כָּל הַמִּינִים כֻּלָּם, טָעֲמוּ בַּמָּן טַעֲמָן, וְאוֹתָן חֲמִשָּׁה הַמִּינִים לֹא טָעֲמוּ טַעֲמָן. וְחַד אָמַר: כָּל הַמִּינִים כֻּלָּם טָעֲמוּ טַעֲמָן וּמַמָּשָׁן, וְאוֹתָן חֲמִשָּׁה הַמִּינִים טַעֲמָן וְלֹא מַמָּשָׁן. (שמות טז) ״וְהוּא כְּזֶרַע גַּד לָבָן״.

ד אָמַר רַבִּי אַסִי: (אמר רבי יוחנן) עָגֹל כְּגִגְדָּא, וְלָבָן כְּמַרְגָּלִית. תָּנוּ רַבָּנָן: ׳גַּד׳, דּוֹמֶה לְזֶרַע פִּשְׁתָּן בִּגְבִעוֹלִין. וַחֲכָמִים אוֹמְרִים: ׳גַּד׳, דּוֹמֶה לִדְבָרִי אַגָּדָה הַמּוֹשְׁכִין לִבּוֹ שֶׁל אָדָם כַּמַּיִם. וְתַנְיָא אִידָךְ: ׳גַּד׳, שֶׁהָיָה מַגִּיד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, אִם בָּן תִּשְׁעָה לָרִאשׁוֹן, אִם בֶּן שִׁבְעָה לָאַחֲרוֹן. וְ׳לָבָן׳, שֶׁמַּלְבִּין עֲוֹנוֹתֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. תַּנְיָא. רַבִּי יוֹסֵי אוֹמֵר: כְּשֵׁם שֶׁהַנָּבִיא הָיָה מַגִּיד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מַה שֶּׁבַּחוֹרִים וּמַה שֶּׁבַּסְּדָקִים, כָּךְ הַמָּן מַגִּיד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מַה שֶּׁבַּחוֹרִים וּמַה שֶּׁבַּסְּדָקִים. כֵּיצַד? שְׁנַיִם שֶׁבָּאוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה לַדִּין, זֶה אוֹמֵר: עַבְדִּי גְּנַבְתָּ, וְזֶה אוֹמֵר: אַתָּה מְכַרְתּוֹ לִי. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: ״דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט״! לְמָחָר, אִם נִמְצָא עִמּוֹ בְּבֵית רַבּוֹ רִאשׁוֹן, בְּיָדוּעַ שֶׁזֶּה גְּנָבוֹ. נִמְצָא עִמּוֹ בְּבֵית שֵׁנִי, בְּיָדוּעַ שֶׁזֶּה מְכָרוֹ לוֹ. וְכֵן אִישׁ וְאִשָּׁה שֶׁבָּאוּ לִפְנֵי מֹשֶׁה לַדִּין. הוּא אוֹמֵר: הִיא סָרְחָה עָלַי. וְהִיא אוֹמֶרֶת: הוּא סָרַח עָלַי. אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: ״דִּינוּ לַבֹּקֶר מִשְׁפָּט״! [לְמָחָר], אִם נִמְצָא עִמּוֹ בְּבֵית בַּעְלָהּ, בְּיָדוּעַ שֶׁהִיא סָרְחָה עָלָיו. וְאִם נִמְצָא עִמּוֹ בְּבֵית אָבִיהָ, בְּיָדוּעַ שֶׁהוּא סָרַח עָלֶיהָ. (נוסח אחר: אם נמצא עומרה בבית בעלה, בידוע שהוא סרח עליה. ואם נמצא בבית אביה, בידוע שהיא סרחה עליו) כְּתִיב: (במדבר יא) ״וּבְרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לָיְלָה״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שמות טז) ״וַיְצָא הָעָם וְלָקְטוּ״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (במדבר יא) ״שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ״ וְגוֹ׳. הָא כֵּיצַד? צַדִּיקִים, יוֹרֵד לָהֶם עַל פֶּתַח בָּתֵּיהֶם. בֵּינוֹנִים, יָצָא הָעָם וְלָקְטוּ. רְשָׁעִים, שָׁטוּ הָעָם וְלָקְטוּ. [כְּתִיב: ׳לֶחֶם׳, וּכְתִיב: ׳עֲגוֹת׳, וּכְתִיב: ׳וְטָחַנוּ׳, הָא כֵּיצַד? צַדִּיקִים, ׳לֶחֶם׳, בֵּינוֹנִים, ׳עֲגוֹת׳, רְשָׁעִים, ׳טָחַנוּ בָּרֵיחַיִם׳. (במדבר יא) ״אוֹ דָּגוֹ בַּמִּדְכָּה״, אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב, וְאִיתֵימָא רַבִּי חָמָא בְּרַבִּי חֲנִינָא: מְלַמֵּד שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל עִם הַמָּן תַּכְשִׁיטֵי נָשִׁים, דָּבָר שֶׁנִּדּוֹדְ בַּמִּדּוֹכָה. (שם) ״וּבִשְּׁלוּ בַּפָּרוּר״, אָמַר רַבִּי חָמָא: מְלַמֵּד שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל עִם הַמָּן צִיקֵי קְדֵרָה]. (שמות לו) ״וְהֵם הֵבִיאוּ אֵלָיו עוֹד נְדָבָה בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר״, מַאי ״בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר״? אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: (מן היורד להם לישראל בבקר בבקר הוריד להם) [מִדָּבָר שֶׁיָּרַד לָהֶם בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר, מְלַמֵּד שֶׁיָּרְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל] אֲבָנִים טוֹבוֹת וּמַרְגָּלִיּוֹת [עִם הַמָּן] (שנאמר): (שם לה) ״וְהַנְּשֹׂאִם הֵבִיאוּ [אֵת אַבְנֵי הַשֹּׁהַם״]. (ו)תָּנָא: נְשִׂיאִים מַמָּשׁ, וְכֵן הַכָּתוּב אוֹמֵר: (משלי כה) ״נְשִׂיאִים וְרוּחַ וְגֶשֶׁם אָיִן״. (במדבר יא) ״וְהָיָה טַעְמוֹ כְּטַעַם לְשַׁד הַשָּׁמֶן״, אָמַר רַבִּי אַבָּהוּ: אַל תִּקְרֵי ׳לְשַׁד׳ אֶלָּא: ׳שַׁד׳. מַה שַּׁד זֶה מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה גְּוָנִים, אַף הַמָּן מִתְהַפֵּךְ לְכַמָּה טְעָמִים. אִיכָּא דְּאָמְרִי: שַׁד מַמָּשׁ. מַה שַּׁד זֶה, כָּל זְמַן שֶׁהַתִּינוֹק מְמַשְׁמֵשׁ בּוֹ, מוֹצֵא בּוֹ כַּמָּה טְעָמִים, אַף הַמָּן, כָּל זְמַן שֶׁיִּשְׂרָאֵל אוֹכְלִין אוֹתוֹ, מוֹצְאִין בּוֹ כַּמָּה טְעָמִים. (שמות טז) ״וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה: בְּתֵת ה׳ לָכֶם בָּעֶרֶב בָּשָׂר לֶאֱכֹל וְלֶחֶם בַּבֹּקֶר לִשְׂבַּע״.

ה תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: לֶחֶם שֶׁשָּׁאֲלוּ כַּהֹגֶן, נִתַּן לָהֶם כַּהֹגֶן. בָּשָׂר שֶׁשָּׁאֲלוּ שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן, נִתַּן לָהֶם שֶׁלֹּא כַּהֹגֶן. מִכָּאן לִמְדָה תּוֹרָה דֶּרֶךְ אֶרֶץ, שֶׁלֹּא יֹאכַל אָדָם בָּשָׂר אֶלָּא בָּעֶרֶב. וְהָא אָמַר אַבַּיֵי: הַאי מַאן דְּאִית לֵיהּ סְעוּדְתָא, לָא נֵיכְלֵיהּ אֶלָּא בֵּימָמָא! מַאי ׳יְמָמָא׳? כְּעֵין יְמָמָא [קַאמְרִינַן]. אָמַר רַב אַחָא בַּר יַעֲקֹב, אָמַר רַב חִסְדָּא: בַּתְּחִלָּה הָיוּ יִשְׂרָאֵל דּוֹמִין לְתַרְנְגוֹלִין שֶׁמְּנַקְּרִין בָּאַשְׁפָּה, עַד שֶׁבָּא מֹשֶׁה וְקִבֵּץ לָהֶם זְמַן סְעוּדָתָם. (במדבר יא) ״הַבָּשָׂר עוֹדֶנּוּ בֵּין שִׁנֵּיהֶם״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (שם) ״עַד חֹדֶשׁ יָמִים״, הָא כֵּיצַד? בֵּינוֹנִים, (נידונים) לְאַלְתַּר [מֵתוּ]. רְשָׁעִים, מִצְטַעֲרִים וְהוֹלְכִים עַד חֹדֶשׁ יָמִים. (שם) ״וַיִּשְׁטְחוּ לָהֶם שָׁטוֹחַ״, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: אַל תִּקְרֵי: ׳וַיִּשְׁטְחוּ׳, אֶלָּא ׳וַיִּשְׁחֲטוּ׳. מְלַמֵּד, שֶׁנִּתְחַיְּבוּ שׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שְׁחִיטָה. ׳שָׁטוֹחַ׳, תָּנָא מִשְׁמֵיהּ דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן קָרְחָה: אַל תִּקְרֵי ׳שָׁטוֹחַ׳, אֶלָּא ׳שְׁחוּט׳, מְלַמֵּד שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל עִם הַמָּן דָּבָר שֶׁטָּעוּן שְׁחִיטָה. אָמַר לוֹ רַבִּי (יוסי): וְכִי מִכָּאן אַתָּה לָמֵד? (שטעון שחיטה) וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: (תהלים עח) ״וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם כָּעָפָר שְׁאֵר, וּכְחוֹל יַמִּים עוֹף כָּנָף״. וְתַנְיָא, רַבִּי אוֹמֵר (מה תלמוד לומר): (דברים יב) ״וְזָבַחְתָּ [וְגוֹ׳] כַּאֲשֶׁר צִוִּיתִךָ״, מְלַמֵּד שֶׁנִּטְּטָה מֹשֶׁה עַל הַוֵּשֶׁט, וְעַל הַקָּנָה, וְעַל רֹב אֶחָד בָּעוֹף, וְעַל רֹב שְׁנַיִם בַּבְּהֵמָה. אֶלָּא מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳שָׁטוֹחַ׳? מְלַמֵּד שֶׁיָּרַד לָהֶם מַשְׁטִיחִי מַשְׁטִיחִין.

ו כְּתִיב: (שמות טז) ״לֶחֶם׳, וּכְתִיב: ״שֶׁמֶן׳, וּכְתִיב: ׳דְּבַשׁ׳. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי חֲנִינָא: הָא כֵּיצַד? לַנְּעָרִים לֶחֶם, לַזְּקֵנִים שֶׁמֶן, לַתִּינוֹקוֹת דְּבַשׁ. כְּתִיב: ׳שְׁלָו׳ וְקָרִינַן ׳סְלָו׳. אָמַר רַבִּי חֲנִינָא: צַדִּיקִים אוֹכְלִים אוֹתוֹ בְּשַׁלְוָה וּרְשָׁעִים אוֹכְלִין אוֹתוֹ וְדוֹמִים לָהֶם כְּסַלְוִים. אָמַר רַב חָנָן בַּר (אבא) [רָבָא]: אַרְבָּעָה מִינֵי שְׁלָו

הֵן, וְאֵלּוּ הֵן: שִׁיבְלִי, וְקִיבְלִי, פֶּסְיוֹנִי, וּשְׁלָו. מַעֲלִי מְכוּלְהוּ ׳שִׁיבְלִי׳. גְּרִיעָא דְּכוּלְהוּ ׳שְׁלָו׳, וַהֲוֵי כִּי צַפָּרְתָּא, וּמַלְתִּי לֵיהּ, וּמוֹתְבֵיהּ לֵיהּ בְּתַנּוּרָא, וְתָפַח וְרָבֵי, עַד דְּמַלִּי לֵיהּ לְתַנּוּרָא. וּמַסְקֵי לֵיהּ, וּמוֹתְבֵי לֵיהּ (אתריסר) [אַתְלֵיסַר] רֵיפְתֵי. וּבַתְרַיְיתָא דְּכוּלְהוּ, לָא מִתְאַכְלָת אֶלָּא עַל יְדֵי תַּעֲרוֹבֶת. רַב יְהוּדָה מַשְׁכַּח לֵיהּ בֵּינֵי דָּנֵי. רַב חִסְדָּא, מַשְׁכַּח לֵיהּ בֵּינֵי צִיבֵי. רָבָא הֲוָה רָגִיל, מַיְתֵי לֵיהּ צַיְדָא כָּל יוֹמָא מֵאַגְמָא, הַהוּא יוֹמָא לָא אַיְתֵי לֵיהּ. אָמַר: מַאי הַאי? סָלִיק לְאֵיגָּרָא שַׁמְעֵיהּ לִינּוּקָא דְּקָאָמַר: (חבקוק ג) ״שָׁמַעְתִּי וַתִּרְגַּז בִּטְנִי״ וְגוֹ׳. אָמַר: שְׁמַע מִינָּהּ, נָח נַפְשֵׁיהּ דְּרַב חִסְדָּא, (והיינו דאמרי אינשי:) וּבְדִיל רַבָּה אָכִיל תַּלְמִידָא. כְּתִיב: (במדבר יא) ״וּבֶרֶדֶת הַטַּל עַל הַמַּחֲנֶה לָיְלָה, יֵרֵד הַמָּן עָלָיו״, וּכְתִיב: (שמות טז) ״וַתַּעַל שִׁכְבַת הַטָּל״. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: טַל מִלְמַעְלָה, וְטַל מִלְמַטָּה, וְנִרְאֶה כְּמוֹ שֶׁמַּנָּח בְּקוּפְסָא. ״דַּק מְחֻסְפָּס״, אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: דָּבָר שֶׁנִּמּוֹחַ עַל פִּסַּת הַיָּד. וְרַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: דָּבָר שֶׁנִּבְלַע בְּמָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים. ״דַּק מְחֻסְפָּס״, טוּבָא הֲוֵי! אָמַר רַבִּי נַחְמָן בַּר יִצְחָק: ׳מְחֻסְפָּס׳ כְּתִיב! תָּנוּ רַבָּנָן: (תהלים עח) ״לֶחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ״, לֶחֶם שֶׁמַּלְאָכֵי הַשָּׁרֵת אוֹכְלִין אוֹתוֹ, דִּבְרֵי רַבִּי עֲקִיבָא. וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לָהֶם: צְאוּ וְאִמְרוּ לְרַבִּי עֲקִיבָא: עֲקִיבָא, טָעִיתָ, וְכִי מַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת אוֹכְלִים לֶחֶם? וַהֲלֹא כְּבָר נֶאֱמַר: (דברים ט) ״לֶחֶם לֹא אֲכַלְתִּי״ [וְגוֹ׳], אֶלָּא, מָה אֲנִי מְקַיֵּם ״לֶחֶם אַבִּירִים״? אַל תִּקְרֵי ״לֶחֶם אַבִּירִים״, אֶלָּא ״לֶחֶם אֲבָרִים״, לֶחֶם שֶׁנִּבְלַע בְּמָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים. וְאֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: (שם כג) ״וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֶנֶךָ״ וְגוֹ׳? בְּדְבָרִים שֶׁתַּגְּרֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם מוֹכְרִים לָהֶם. רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן (פתרוס) [פַּרְטָא] אוֹמֵר: אֲפִלּוּ דְּבָרִים שֶׁתַּגְּרֵי אֻמּוֹת הָעוֹלָם מוֹכְרִין לָהֶם, מָן מְפִיקִין. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֶנֶךָ״? לְאַחַר שֶׁפָּרְחוּ. אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: אֲנִי אָמַרְתִּי, שֶׁיִּהְיוּ יִשְׂרָאֵל לְפָנַי כְּמַלְאֲכֵי הַשָּׁרֵת, וְאַתֶּם לֹא עֲשִׂיתֶם כָּךְ, עֲכְשָׁיו אֲנִי מַטְרִיחַ אֶתְכֶם שֶׁלֹּשׁ פַּרְסָאוֹת, דִּכְתִיב: (במדבר לג) ״וַיַּחֲנוּ עַל הַיַּרְדֵּן מִבֵּית הַיְשִׁימֹת עַד אָבֵל הַשִּׁטִּים״, וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חָנָה, [אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן]: לְדִידִי חָזֵי לִי הַהוּא דּוּכְתָּא, וּתְלָתָא פַּרְסֵי הֲוָא. וְתָנָא: כְּשֶׁהֵן נִפְנִין, אֵין נִפְנִין לֹא לִפְנֵיהֶם וְלֹא לְצִדֵּיהֶם אֶלָּא לַאֲחוֹרֵיהֶם. (במדבר יא) ״וְעַתָּה נַפְשֵׁנוּ יְבֵשָׁה אֵין כֹּל״, אָמְרוּ: עָתִיד מָן זֶה שֶׁיִּתְפַּח בְּמֵעֵיהֶם וְיַהֲרֹגֵם, כְּלוּם יֵשׁ לְךָ יְלוּד אִשָּׁה שֶׁמַּכְנִיס וְאֵינוֹ מוֹצִיא? וּכְשֶׁנֶּאֶמְרוּ הַדְּבָרִים לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, אָמַר לָהֶם: אַל תִּקְרֵי ׳אַבִּירִים׳ אֶלָּא ׳אֲבָרִים׳, דָּבָר שֶׁנִּבְלַע בְּמָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֶנֶךָ״? דְּבָרִים שֶׁמְּבִיאִים לָהֶם: אַל תִּקְרֵי ׳אַבִּירִים׳ אֶלָּא ׳אֲבָרִים׳, דָּבָר שֶׁנִּבְלַע בְּמָאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים. אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם: ״וְיָתֵד תִּהְיֶה לְךָ עַל אֲזֶנֶךָ״? דְּבָרִים שֶׁמְּבִיאִים לָהֶם מִמְּדִינַת הַיָּם. דָּבָר אַחֵר: ״לֶחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ״, זֶה יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁיָּרַד לוֹ מָן כְּנֶגֶד כָּל יִשְׂרָאֵל. כְּתִיב הָכָא: ״לֶחֶם אַבִּירִים אָכַל אִישׁ״, וּכְתִיב הָתָם: (שם כז) ״אִישׁ אֲשֶׁר רוּחַ בּוֹ״. וְאֵימָא מֹשֶׁה? דִּכְתִיב: (שם יב) ״וְהָאִישׁ מֹשֶׁה עָנָו מְאֹד״? דָּנִין ׳אִישׁ׳, מֵ׳אִישׁ׳, וְאֵין דָּנִין ׳אִישׁ׳ מֵ׳הָאִישׁ׳.

ז שָׁאֲלוּ תַּלְמִידָיו אֶת רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר יוֹחַאי: מִפְּנֵי מָה לֹא הָיָה יוֹרֵד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל מָן פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה? אָמַר לָהֶם: אֶמְשֹׁל לָכֶם מָשָׁל, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה, לְמֶלֶךְ בָּשָׂר וָדָם שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן, וְקָבַע עָלָיו פַּרְנָסָתוֹ פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה. וְלֹא הָיָה מַקְפִּיל פְּנֵי אֲבִיו אֶלָּא פַּעַם אַחַת בַּשָּׁנָה. עָמַד וְקָבַע לוֹ פַּרְנָסָתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם, לֹא רָאוּי לְאוֹתוֹ בֵּן שֶׁיַּקְפִּיל פְּנֵי אָבִיו בְּכָל יוֹם וְיוֹם? וְאַף כָּךְ יִשְׂרָאֵל, מִי שֶׁיֵּשׁ לוֹ אַרְבָּעָה וַחֲמִשָּׁה בָּנִים, הָיָה דּוֹאֵג וְאוֹמֵר: שֶׁמָּא לְמָחָר אֵין הַמָּן יוֹרֵד, וְנִמְצְאוּ בְּנֵיהֶם וּבְנוֹתֵיהֶם מֵתִים בְּרָעָב. וְנִמְצְאוּ כָּל יִשְׂרָאֵל מְכַוְּנִים אֶת לִבָּם לַאֲבִיהֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם. דָּבָר אַחֵר: (מן) שֶׁאוֹכְלִין אוֹתוֹ כְּשֶׁהוּא חַם. דָּבָר אַחֵר: מִפְּנֵי מַשּׁוּי הַדֶּרֶךְ. וּכְבָר הָיָה רַבִּי טַרְפוֹן [וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל] וּזְקֵנִים יוֹשְׁבִים וְעוֹסְקִים בְּפָרָשַׁת הַמָּן, וְהָיָה רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם. נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי וְאָמַר: מָן שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, הָיָה גָּבוֹהַּ שִׁשִּׁים אַמָּה. אָמַר לוֹ רַבִּי טַרְפוֹן: מוֹדָעִי, עַד מָתַי אַתָּה מְגַבֵּב דְּבָרִים, וּמֵבִיא עָלֵינוּ? אָמַר לוֹ: רַבִּי, מִקְרָא אֲנִי דּוֹרֵשׁ. (בראשית ז׳:כ׳) *) ״חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמָּיִם״ וְגוֹ׳. וְכִי חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה בָּעֲמֶק, חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה (בשפלה) [בֶּהָרִים]? וְכִי מַיָּא, שׁוּרֵי שׁוּרֵי הֲווּ קָיְמֵי? וְתוּ, תֵּיבוֹתָא, הֵיכִי סַגְיָא? אֶלָּא, מֵעִיקָּרָא כְּתִיב: (שם) ״נִבְקְעוּ כָּל מַעְיְנוֹת תְּהוֹם רַבָּה״, עַד דְּשָׁווּ מַיָּא לְטוּרֵי, וְלִבְסוֹף (כתיב) (שם) ״חֲמֵשׁ עֶשְׂרֵה אַמָּה מִלְמַעְלָה גָּבְרוּ הַמָּיִם״ וְגוֹ׳. וְכִי אֵיזוֹ מִדָּה מְרֻבָּה, מִדָּה טוֹבָה, אוֹ מִדַּת פֻּרְעָנוּת? תֵּנֵי אוֹמֵר: מִדָּה טוֹבָה מְרֻבָּה מִמִּדַּת פֻּרְעָנוּת! בְּמִדַּת פֻּרְעָנוּת הוּא אוֹמֵר: (שם) ״וַאֲרֻבֹּת הַשָּׁמַיִם נִפְתָּחוּ״. וּבְמִדָּה טוֹבָה כְּתִיב: (תהילים ע״ח:כ״ד) ״וַיַּמְטֵר עֲלֵיהֶם מָן לֶאֱכֹל״, וְתָנָא: כַּמָּה אֲרֻבּוֹת יֵשׁ בְּדֶלֶת? אַרְבַּע אַרְבַּע. חֲרֵי כָּאן שְׁמוֹנָה. נִמְצָא מָן שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל גָּבוֹהַּ שִׁשִּׁים אַמָּה. תַּנְיָא, אִיסִי בֶּן יְהוּדָה אוֹמֵר: מָן שֶׁיָּרַד לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, מִתְגַּבֵּר וְעוֹלֶה עַד שֶׁרוֹאִין אוֹתוֹ כָּל מַלְכֵי מִזְרָח וּמַעֲרָב, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם כג) ״תַּעֲרֹךְ לְפָנַי שֻׁלְחָן נֶגֶד צוֹרְרָי וְגוֹ׳, [כּוֹסִי רְוָיָה״]. אָמַר אַבָּיֵי: שְׁמַע מִינָּהּ, כַּסָּא דְּדָוִד לְעָלְמָא דְּאָתֵי מְאתַן וְעֶשְׂרִין וְחַד לוּגָא מַחֲזִיק, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״כּוֹסִי רְוָיָה״. ״רְוָיָה״ בְּגִימַטְרִיָּא הָכִי הֲוֵי. (מי דמי) [הָא לָא דָּמְיָא]! הָתָם אַרְבָּעִים יוֹם, וְהָכָא חֲדָא שַׁעְתָּא? הָתָם לְכוּלֵי עָלְמָא, הָכָא לְיִשְׂרָאֵל לְחוּדֵיהּ! אִם כֵּן נָפִישׁ לְהוּ טְפֵי! אֶלָּא רַבִּי אֶלְעָזָר הַמּוֹדָעִי ׳פְּתִיחָה׳, ׳פְּתִיחָה׳ גָּמַר.

ח סו כְּתִיב: (הושע ד) ״זְנוּת וְיַיִן וְתִירוֹשׁ יִקַּח לֵב״, אַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ׳יַיִן׳? וְאַמַּאי קָרֵי לֵיהּ ׳תִּירוֹשׁ׳? אָמַר רַבִּי יִצְחָק: ׳יַיִן׳, שֶׁמְּבִיא יְלָלָה לָעוֹלָם. ׳תִּירוֹשׁ׳, שֶׁכָּל הַמִּתְגָּרֶה בּוֹ נַעֲשָׂה רָשׁ. רַב כַּהֲנָא רָמֵי, כְּתִיב: ׳תִּירָשׁ׳, וְקָרֵינַן: ׳תִּירוֹשׁ׳? זָכָה נַעֲשָׂה רֹאשׁ, לֹא זָכָה נַעֲשָׂה רָשׁ. רָבָא רָמֵי, כְּתִיב: ׳יְשַׁמַּח׳, וְקָרֵינַן ׳יְשַׁמֵּח׳? זָכָה מְשַׁמְּחוֹ, לֹא זָכָה מְשַׁמְּמוֹ. וְהַיְנוּ דְּאָמַר רָבָא: חַמְרָא וְרֵיחָנֵי פַּקְחִין. סִיכָּה אִקְרֵי עִנּוּי, דִּכְתִיב בְּדָנִיֵּאל: (דניאל י) ״וְסוֹךְ לֹא סַכְתִּי״ וּכְתִיב: (שם) ״אַל תִּירָא דָּנִיֵּאל, כִּי מִן הַיּוֹם [הָרִאשׁוֹן] אֲשֶׁר נָתַתָּ אֶת לִבְּךָ לְהָבִין וּלְהִתְעַנּוֹת לִפְנֵי אֱלֹהֶיךָ, נִשְׁמְעוּ דְּבָרֶיךָ״.

ט סז ״וַאֲנִי בָּאתִי בִּדְבָרֶיךָ, וְשַׁר מַלְכוּת פָּרַס״ וְגוֹ׳. מַאי: ״וַאֲנִי בָּאתִי בִּדְבָרֶיךָ״? [הַיְנוּ] דִּכְתִיב: (יחזקאל ח) ״וְשִׁבְעִים אִישׁ מִזִּקְנֵי בֵית יִשְׂרָאֵל, וְיַאֲזַנְיָהוּ בֶן שָׁפָן עֹמֵד בְּתוֹכָם, עֹמְדִים לִפְנֵיהֶם וְאִישׁ מִקְטַרְתּוֹ בְיָדוֹ, וַעֲתַר עֲנַן הַקְּטֹרֶת עֹלֶה״, וּכְתִיב: (שם) [״וַיִּשְׁלַח תַּבְנִית יָד וַיִּקָּחֵנִי בְּצִיצִת רֹאשִׁי״ וְגוֹ׳]. ״וַיָּבֵא אוֹתִי אֶל חֲצַר בֵּית ה׳ הַפְּנִימִית, וְהִנֵּה פֶתַח הֵיכַל ה׳ בֵּין הָאוּלָם וּבֵין הַמִּזְבֵּחַ, כְּעֶשְׂרִים וַחֲמִשָּׁה אִישׁ, אַחֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳, וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה, וְהֵמָּה מִשְׁתַּחֲוִיתֶם קֵדְמָה לַשָּׁמֶשׁ״. מִמַּשְׁמַע שֶׁנֶּאֱמַר: ״וּפְנֵיהֶם קֵדְמָה״, אֵינִי יוֹדֵעַ שֶׁאַחוֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה׳? אֶלָּא, מַה תַּלְמוּד לוֹמַר: ״וַאֲחֹרֵיהֶם אֶל הֵיכַל ה״״? מְלַמֵּד שֶׁהָיוּ מַפְרִיעִים אֶת עַצְמָם, וּמַתְרִיזִין כְּלַפֵּי מַטָּה. אָמַר לוֹ הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לְמִיכָאֵל: מִיכָאֵל, סָרְחָה אַמְתֶּךָ! אָמַר לְפָנָיו: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, דַּיָּם לַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם. אָמַר לֵיהּ: חֲרִינִי שׁוֹרֵף אוֹתָם וְאֶת הַטּוֹבִים שֶׁבָּהֶם! מִיָּד: (שם י) ״וַיֹּאמֶר אֶל הָאִישׁ לְבֻשׁ הַבַּדִּים, וַיֹּאמֶר: בֹּא אֶל בֵּינוֹת לַגַּלְגַּל, אֶל תַּחַת לַכְּרוּב, וּמַלֵּא חָפְנֶיךָ גַּחֲלֵי־אֵשׁ מִבֵּינוֹת לַכְּרֻבִים, וּזְרֹק עַל הָעִיר. וַיָּבֹא לְעֵינָי״. (וכתיב) [מִיָּד]:

י (שם) ״וַיִּשְׁלַח הַכְּרוּב אֶת יָדוֹ מִבֵּינוֹת לַכְּרוּבִים אֶל הָאֵשׁ אֲשֶׁר בֵּינוֹת הַכְּרֻבִים, וַיִּשָּׂא וַיִּתֵּן אֶל חָפְנֵי לְבֻשׁ הַבַּדִּים. וַיִּקַּח וַיֵּצֵא״. אָמַר רַב (חמא) [חַנָּא] בַּר (כהנא) [בִּיזְנָא], אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן חֲסִידָא: אִלְמָלֵא לֹא נִצְטַוְּתָה גֶּחָלִים מִיָּדוֹ שֶׁל מִיכָאֵל לְיָדוֹ שֶׁל גַּבְרִיאֵל, לֹא נִשְׁתַּיֵּר מִשּׁוֹנְאֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שָׂרִיד וּפָלִיט, וּכְתִיב: (שם ט) ״וְהִנֵּה הָאִישׁ לְבֻשׁ הַבַּדִּים אֲשֶׁר הַקֶּסֶת בְּמָתְנָיו מֵשִׁיב דָּבָר לֵאמֹר: עָשִׂיתִי כְּכֹל אֲשֶׁר צִוִּיתָנִי״. (אמר רבי יוחנן: באותה שעה אפקוה לגבריאל מאחורי הפרגוד[אַמַּאי לָא עָבַדְתְּ] כַּד פַּקְדוּךְ? וְעוֹד, אִי עָבַדְתְּ, (כד פקדוך, לא איבעי לך לאהדורי?) לֵית לָךְ: ״אֵין מְשִׁיבִין עַל הַקַּלְקָלָה״? (בההיא שעתא עיילי) [אַתְיָא] לְדַבִּיאֵל שָׂרָא דְּפַרְסָאֵי, וְאוּקְמֵיהּ בְּדוּכְתֵּיהּ, (ספרים אחרים: בחריקיה) וְשִׁמֹּשׁ עָשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: (דניאל י׳:י״ג) ״וְשַׂר מַלְכוּת פָּרַס עָמַד לְנֶגְדִּי עֶשְׂרִים וְאֶחָד יוֹם״. (וְגוֹ׳. אמרו: אתיהיבו) [״וְהִנֵּה מִיכָאֵל, אֶחָד הַשָּׂרִים הָרִאשֹׁונִים בָּא לְעָזְרֵנִי, וַאֲנִי נוֹתַרְתִּי שָׁם אֵצֶל מַלְכֵי פָּרַס״. יְהָבוּ לֵיהּ] עֶשְׂרִים וְחַד מַלְאָכֵי, וּפַרְוָותָא דְּמַשְׁמְהִיג. אָמַר לָהֶם: כְּתְבוּ לְיִשְׂרָאֵל בְּכַרְגָּא! כָּתְבוּ לֵיהּ. כִּתְבוּ לִי רַבָּנָן בְּכַרְגָּא! כָּתְבוּ לֵיהּ, בְּעִידָנָא דְּצָעֵי לְמִיחְתָּם לֵיהּ, עָמַד גַּבְרִיאֵל מֵאַחֲרֵי הַפָּרֹכֶת, אָמַר: (תהילים קכ״ז:ב׳) ״שָׁוְא לָכֶם מַשְׁכִּימֵי קוּם, מְאַחֲרֵי שֶׁבֶת, אֹכְלֵי לֶחֶם הָעֲצָבִים, כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא״. [מַאי ״כֵּן יִתֵּן לִידִידוֹ שֵׁנָא״?] אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אֵלּוּ נְשׁוֹתֵיהֶן שֶׁל תַּלְמִידֵי חֲכָמִים, שֶׁמְּנַדְּדוֹת שֵׁנָה מֵעֵינֵיהֶן בָּעוֹלָם הַזֶּה, וְזוֹכוֹת לְחַיֵּי עוֹלָם הַבָּא. לָא אַשְׁגְּחוּ בֵּיהּ. הֲדַר אָמַר: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם! אִם יִהְיוּ כָּל חַכְמֵי עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים בְּכַף מֹאזְנַיִם, וְדָנִיֵּאל אִישׁ חֲמוּדוֹת בְּכַף שְׁנִיָּה, [לֹא נִמְצָא] מַכְרִיעַ אֶת כֻּלָּם? אָמַר הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: מִי הוּא זֶה שֶׁמְּלַמֵּד זְכוּת עַל בָּנַי? אָמְרוּ לֵיהּ: גַּבְרִיאֵל, אָמַר לְהוּ: נִיעוּל! עַיְלוּהָ. וְהַיְנוּ דִּכְתִיב: ״וַאֲנִי בָּאתִי בִּדְבָרֶיךָ״. כִּי אָתָא, אַשְׁכְּחֵיהּ דַּהֲוָה נָקִיט פִּיתְקָא בִּידֵיהּ דְּדַבִּיאֵל, בָּעָא לְמִירְמָא מִינֵיהּ, בָּלְעָהּ. אִיכָּא דְּאָמְרִי: מִכְתָּב הֲוָה כְּתִיב, מִחְתָּם לָא הֲוָה חָתִים. וְאִיכָּא דְּאָמְרִי: מִחְתָּם נַמִּי חָתְמָהּ, וְאַיְדֵי דְּבָלְעָהּ, אִימְחִיק לָהּ מִינָּהּ. הַיְנוּ דְּאִיכָּא בְּמַלְכוּתָא דְּפַרְסָאֵי, (שני פרסאי) אִיכָּא דְּיָהֵיב כַּרְגָּא, וְאִיכָּא דְּלָא יָהֵיב. (דניאל י׳:כ׳) ״וַאֲנִי יוֹצֵא, וְהִנֵּה שַׂר יָוָן בָּא״, (אמר:) עַוֵי עַוֵי וְלָא אַשְׁגְּחוּ בֵּיהּ.

יא סח מַאי דִּכְתִיב: (ירמיהו ב׳:כ״ה) ״מִנְעִי רַגְלֵךְ מִיָּחֵף וּגְרוֹנֵךְ מִצְּמָאָה״? מִנְעִי עַצְמֵךְ מֵחֵטְא, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹאוּ רַגְלַיִךְ לִידֵי יְחוּף. מִנְעִי לְשׁוֹנֵךְ מִדְּבָרִים בְּטֵלִים, כְּדֵי שֶׁלֹּא יָבוֹא גְּרוֹנֵךְ לִידֵי צְמָאָה.

יב סט אָמַר רַבִּי פִּנְחָס [מְשׁוּם רַב הוּנָא] צְפוֹרָאָה: מַעְיָן הַיּוֹצֵא מִבֵּית קָדְשֵׁי הַקָּדָשִׁים, בְּתְחִלָּה דּוֹמֶה כְּמִין קַרְנֵי חֲגָבִים, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח הַהֵיכָל, נַעֲשָׂה כְּחוּט שֶׁל שְׁתִי, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח הָאוּלָם, נַעֲשָׂה כְּחוּט שֶׁל עֶרֶב, כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח הָעֲזָרָה, נַעֲשָׂה כְּפִי פַּךְ קָטָן, [וַהֲיְנוּ דִּתְנַן, רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן יַעֲקֹב אוֹמֵר: מַיִם מְפַכִּין עֲתִידִין לִהְיוֹת יוֹצְאִין מִתַּחַת מִפְתַּן הַבַּיִת]. מִכָּאן וָאֵילָךְ, מִתְגַּבֵּר וְעוֹלֶה, עַד שֶׁמַּגִּיעַ לְפֶתַח בֵּית דָּוִד. כֵּיוָן שֶׁהִגִּיעַ לְפֶתַח בֵּית דָּוִד, נַעֲשָׂה כְּנַחַל שׁוֹטֵף, שֶׁבּוֹ רוֹחֲצִין זָבִין וְזָבוֹת, נִדּוֹת וְיוֹלְדוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (זכריה י״ג:א׳) ״בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה מָקוֹר נִפְתָּח לְבֵית דָּוִד, וּלְיֹשְׁבֵי יְרוּשָׁלַם לְחַטָּאת וּלְנִדָּה״. (דבי רבי אליעזר בן יעקב תנא: מים מפכים עתידין להיות יוצאין מתחת מפתן הבית. אמר רב יהודה: אף מלאך המות אין לו רשות לעבור לשם, כתיב הכא: (ישעיהו ל״ג:כ״א) ״בל תלך בו אני־שיט״, וכתיב התם: (איוב א) ״משוט בארץ״)

יג תָּנוּ רַבָּנָן: תִּינוֹקוֹת מַתָּרִין בְּכֶלֶן, חוּץ מִנַּעְילַת הַסַּנְדָּל. מַאי שְׁנָא נַעְילַת הַסַּנְדָּל? דְּאָמְרִי: אִינְשֵׁי עָבְדוּ לֵיהּ. הָנָךְ נַמִּי [אָמְרִי]: אִינְשֵׁי עָבְדוּ לֵיהּ! וְרַחִיצָה וְסִיכָה, אִימַּר, מֵאֶתְמוֹל עָבְדוּ לֵיהּ, סַנְדָּל, לָא אֶפְשָׁר דְּמֵאֶתְמוֹל עָבְדוּ לֵיהּ, דְּאָמַר שְׁמוּאֵל: הַאי מַאן דְּבָעֵי לְמִיטְעַם טַעְמָא דְּמִיתוּתָא, לִיסַּיֵּים מְסָאנָא וְלִיגְנֵי. וְהָא, מַתָּרִין לְכַתְּחִלָּה קָתָנֵי! אֶלָּא, הָנָךְ, דְּלָאו רְבִיתַיְהוּ, גָּזְרוּ בְּהוּ רַבָּנָן, הָנָךְ, דִּרְבִיתַיְהוּ הוּא, לָא גָּזְרוּ בֵּיהּ רַבָּנָן. דְּאָמַר אַבַּיֵי: אָמְרָה לִי אֵם: הַאי רְבִיתָא דִּינוּקָא, מַיָּא חַמִּימֵי וּמִשְׁחָא, גְּדַל פּוּרְתָּא, בֵּיעָתָא בְּכוּתְחָאגְּדַל פּוּרְתָּא, תְּבִירֵי מָאנֵי, כִּי הָא דְּרַבָּה זַבִּין לְהוּ מָאנֵי גְּזִיזֵי דְּפַחְרָא לְבְנֵיהּ, וּמַתְבִּיר לְהוּ.

יד אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁעוּרִין וְעֲנָשִׁין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. ״עֲנָשִׁין״? מִכְתָּב כְּתִיבִי! אֶלָּא הָכִי קָאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: שְׁעוּרִין שֶׁל עֲנָשִׁין, הֲלָכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינַי. אֲחֵרִים אוֹמְרִים: בֵּית דִּינוֹ שֶׁל יַעְבֵּץ תִּקְּנוּם. וְהָכְתִיב: (ויקרא כ״ז:ל״ד) ״אֵלֶּה הַמִּצְוֹת״, שֶׁאֵין נָבִיא רַשַּׁאי לְחַדֵּשׁ דָּבָר מֵעַתָּה? אֶלָּא שִׁכְחוּם, וְחָזְרוּ וְיִסְּדוּם.

טו ע תַּנְיָא: (ויקרא כ״ג:ל״ב) ״וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ״, יָכוֹל, [יַתְחִיל וְ]יִתְעַנֶּה בְּתִשְׁעָה? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בָּעֶרֶב״, אִי ״בָּעֶרֶב״, יָכוֹל מִשֶּׁתֶּחְשַׁךְ? תַּלְמוּד לוֹמַר: ״בְּתִשְׁעָה״, הָא כֵּיצַד? מַתְחִיל וּמִתְעַנֶּה מִבְּעוֹד יוֹם. מִכָּאן, שֶׁמּוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. אֵין לִי אֶלָּא בִּכְנִיסָתוֹ, בִּיצִיאָתוֹ מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״מֵעֶרֶב עַד עֶרֶב״. אֵין לִי אֶלָּא יוֹם הַכִּפּוּרִים, שַׁבָּתוֹת וְיָמִים טוֹבִים מִנַּיִן? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״תִּשְׁבְּתוּ שַׁבַּתְּכֶם״, בְּכָל מָקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ: ׳שְׁבִת׳, מוֹסִיפִין מֵחֹל עַל הַקֹּדֶשׁ. וְתַנָּא דְּ׳עֶצֶם׳ ׳עֶצֶם׳, הַאי בְּ״תִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ״, מַאי עָבִיד לֵיהּ? מַצְרִיךְ לֵיהּ לְהַאי קְרָא, לְכִדְתָנֵי חִיָּא בַּר רַב [מַדִּיפְתִּי]: ״וְעִנִּיתֶם אֶת נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּתִשְׁעָה לַחֹדֶשׁ״, וְכִי בְּתִשְׁעָה מִתְעַנִּין? וַהֲלֹא בֶּעָשׂוֹר מִתְעַנִּין! אֶלָּא, לוֹמַר לְךָ: כָּל הָאוֹכֵל וְשׁוֹתֶה בְּתִשְׁעָה בּוֹ, מַעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִתְעַנָּה תִּשְׁעִי וַעֲשִׂירִי. (ובמסכת עירובין פרק בכל מערבין (עירובין דף מ ע״ב) כתוב ענין דומה לזה) רַב וּשְׁמוּאֵל, דְּאַמְרֵי תַּרְוַיְיהוּ: אֵין אוֹמֵר זְמַן, אֶלָּא בְּשֶׁלֹּשׁ רְגָלִים וְכוּ׳. מֵיתִיבִי: (קהלת י״א:ב׳) ״תֵּן חֵלֶק לְשִׁבְעָה וְגַם לִשְׁמוֹנָה״, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: ׳לְשִׁבְעָה׳, אֵלּוּ שִׁבְעַת יְמֵי בְּרֵאשִׁית, ׳לִשְׁמוֹנָה׳, אֵלּוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי מִילָה. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אוֹמֵר: ׳לְשִׁבְעָה׳, אֵלּוּ שִׁבְעַת יְמֵי הַפֶּסַח, ׳לִשְׁמוֹנָה׳, אֵלּוּ שְׁמוֹנַת יְמֵי הֶחָג. כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר: ׳וְגַם׳, לְרַבּוֹת עֲצֶרֶת וְרֹאשׁ הַשָּׁנָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים. מַאי לָאו, לוֹמַר ׳זְמַן׳? לֹא, לִבְרָכָה).

טז תָּנוּ רַבָּנָן: מִי שֶׁאָחָזוֹ בּוּלְמוּס, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ דְּבַשׁ וְכָל מִינֵי מְתִיקָה. שֶׁהַדְּבַשׁ וְכָל מִינֵי מְתִיקָה מְאִירִין מְאוֹר עֵינָיו שֶׁל אָדָם. וְאַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר, זֶכֶר לַדָּבָר: (שמואל א י״ד:כ״ט-ל׳) ״רְאוּ נָא כִּי אָרוּ עֵינַי, כִּי טָעַמְתִּי מְעַט הַדְּבַשׁ הַזֶּה״, וּמַאי ״אַף עַל פִּי שֶׁאֵין רְאָיָה לַדָּבָר״? דְּהָתָם לָאו בּוּלְמוּס אַחְזֵיהּ. אָמַר אַבַּיֵי: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְאַחַר אֲכִילָה, אֲבָל קֹדֶם אֲכִילָה, מִיגְרַר גָּרִיר, דִּכְתִיב: (שם ל) ״וַיִּמְצְאוּ אִישׁ מִצְרִי בַּשָּׂדֶה, וַיְקִחוּ אֹתוֹ אֶל דָּוִד, וַיִּתְּנוּ לוֹ לֶחֶם וַיֹּאכַל, וַיַּשְׁקוּהוּ מָיִם. וַיִּתְּנוּ לוֹ פֶּלַח דְּבֵלָה וּשְׁנֵי צִמֻּקִים וַיֹּאכַל, (וישת) וַתָּשָׁב רוּחוֹ אֵלָיו, כִּי לֹא אָכַל לֶחֶם, וְלֹא שָׁתָה מַיִם שְׁלֹשָׁה יָמִים וּשְׁלֹשָׁה לֵילוֹת״. אָמַר רַב נַחְמָן, אָמַר שְׁמוּאֵל: מִי שֶׁאָחָזוֹ בּוּלְמוּס, מַאֲכִילִין אוֹתוֹ אַלְיָה בִּדְבַשׁ. רַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ אָמַר: אַף סֹלֶת נְקִיָּה בִּדְבַשׁ. רַב פָּפָּא אָמַר: אֲפִלּוּ קִימְחָא דְּשַׁעֲרֵי בִּדּוּבְשָׁא. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: פַּעַם אַחַת אָחָזַנִי בּוּלְמוּס, וְרָצִיתִי לְמִזְרָחָה שֶׁל תְּאֵנָה, וְקִיַּמְתִּי בְּעַצְמִי (קהלת ז׳:י״ב) ״הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ״, דְּתָנֵי רַב יוֹסֵף: הָרוֹצֶה לִטְעֹם טַעַם תְּאֵנָה, יִפְּנֶה לְמִזְרָחָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״ג:י״ד) ״וּמִמֶּגֶד תְּבוּאֹת שָׁמֶשׁ״. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי הֲווּ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא, אַחְזֵיהּ בּוּלְמוּס לְרַבִּי יְהוּדָה, קַפְּחֵיהּ לְרוֹעֶה, אַכְלֵיהּ לְרִיפְתָּא. אָמַר לֵיהּ רַבִּי יוֹסֵי: קַפַּחְתָּ אֶת הָרוֹעֶה. כִּי מָטוּ לְמָתָא, אַחְזוֹ בּוּלְמוּס לְרַבִּי יוֹסֵי, אַהַדְּרוּהָ בְּלֶגֵי וְצָעֵי. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה: אֲנִי קִפַּחְתִּי אֶת הָרוֹעֶה, וְאַתָּה קִפַּחְתָּ אֶת הָעִיר כֻּלָּהּ.

יז עא וְתוּ, רַבִּי מֵאִיר וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי, הֲווּ קָאָזְלִי בְּאוֹרְחָא, רַבִּי מֵאִיר הֲוָה דַּיִיק בִּשְׁמָא, רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי לָא הֲווּ דַּיְקֵי בִּשְׁמָא. כִּי מָטוּ לְהַהוּא דּוּכְתָּא, בָּעוּ אוֹשְׁפִּיזָא, [יָהֲבוּ לְהוּ]. אָמְרוּ לֵיהּ: מַה שְׁמָךְ? אָמַר לְהוּ: ׳כִּידּוֹר׳. אָמַר (להו רבי מאיר): שְׁמַע מִינָּהּ: אָדָם רָשָׁע הוּא, דִּכְתִיב: (דברים ל״ב:כ׳) ״כִּי דוֹר תַּהְפֻּכוֹת הֵמָּה״. רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסֵי אַשְׁלִימוּ לֵיהּ כִּיסַיְיהוּ, רַבִּי מֵאִיר לָא אַשְׁלִים לֵיהּ כִּיסֵיהּ. אָזַל (רבי מאיר) אוֹתְבֵיהּ בְּכַדָּא, וְקָבְרֵיהּ בְּקִבְרָא דַּאֲבוּהָּ דְּהַהוּא גַּבְרָא בְּרִישֵׁיהּ. אִיתְחֲזִי לֵיהּ אֲבוּהָּ בְּחֶלְמָא: ״תָּא שָׁקִיל כִּיסָא, דְּמַנַּח בְּרִישֵׁיהּ דְּהַהוּא גַּבְרָא״. לְמָחָר (אתא לקמיה דרבי מאיר) אָמַר לְהוּ: הָכִי אִיתְחֲזִי לִי בְּחֶלְמָאי. אָמְרוּ לֵיהּ: חֶלְמֵי דְּבֵי־שִׁמְשֵׁי, (בטלי אינון) [לֵית בָּהֶן מַמָּשָׁא]. אָזַל רַבִּי מֵאִיר נַטְרֵיהּ כּוּלֵי יוֹמָא. לְאוֹרְתָּא שַׁקְלֵי לְכִיסֵיהּ, וְאָתָא. לְמָחָר, אָמְרוּ לֵיהּ: הַב לָן כִּיסִין. אָמַר לְהוּ: לֹא הֲיוּ דְּבָרִים מְעוֹלָם. אָמַר לְהוּ רַבִּי מֵאִיר: אַמַּאי לָא תִּבְדְּקוּ בִּשְׁמָא? אָמְרוּ לֵיהּ: אַמַּאי לָא אָמְרַתְּ לָן מַר? אָמַר לְהוּ: אֵימוּר דְּאָמְרֵי אֲנָא, אַחֲשָׁשָׁא, אַחְזוּקֵי, מִי אָמְרֵי? מַשְׁכּוּהָ וְעַיְילוּהוּ לַחֲנוּתָא, (אשקיוה חמרא) חָזוּ טָלָפְחֵי (בדיקניה) [אַשְׁפָּמֵיהּ]. אָזְלוּ וְיָהֲבוּ סִימָנָא לְדְבֵיתְהוּ, וְשַׁקְלוּהוּ לְכִיסַיְיהוּ, [וְאַיְתוּ]. אָזַל אִיהוּ וְקָטְלָה לְאִתְּתֵיהּ. הַיְינוּ (דתנן) [דְּתַנְיָא]: מַיִם הָרִאשׁוֹנִים הֵאֲכִילוּ בְּשַׂר חֲזִיר, מַיִם הָאַחֲרוֹנִים הָרְגוּ אֶת הַנֶּפֶשׁ. לְסוֹף הֲווּ דַּיְקֵי בִּשְׁמָא. כִּי מָטוּ לְבֵיתֵיהּ דְּגַבְרָא דִּשְׁמֵיהּ ׳בְּלָה׳. לָא עַיְילִי לְגַבֵּיהּ. אָמְרוּ: שְׁמַע מִינָּהּ, רָשָׁע הוּא, דִּכְתִיב: (יחזקאל כג) ״וְאַמַּר לַבָּלָה נֹאֻפִים״.

יח עב תָּנוּ רַבָּנָן: חֲמִשָּׁה דְּבָרִים נֶאֶמְרוּ בְּכֶלֶב שׁוֹטֶה: פִּיו פָּתוּחַ, וְרִירוֹ נוֹטֵף, וְאָזְנָיו סְרוּחוֹת, וּזְנָבוֹ מֻנַּחַת לוֹ בֵּין יַרְכוֹתָיו, וּמְהַלֵּךְ עַל צַדֵּי רְשׁוּת הָרַבִּים, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: אַף נוֹבֵחַ וְאֵין קוֹלוֹ נִשְׁמָע. מִמַּאי חֲזֵי? רַב אָמַר: נָשִׁים כַּשָּׁפָנִיּוֹת מְשַׁחֲקוֹת בּוֹ. שְׁמוּאֵל אָמַר: רוּחַ רָעָה שׁוֹרָה עָלָיו. מַאי בֵּינַיְיהוּ? אִיכָּא בֵּינַיְיהוּ לְמִיקְטְלֵיהּ בְּדָבָר הַנִּזְרָק. תַּנְיָא כְּוָותֵיהּ דִּשְׁמוּאֵל: כְּשֶׁהוֹרְגִין אוֹתוֹ, אֵין הוֹרְגִין אוֹתוֹ אֶלָּא בְּדָבָר הַנִּזְרָק, דְּחָיֵיף בֵּיהּ מִסְתַּכֵּן. דְּנָכִית לֵיהּ מָאתַיִם. דְּחָיֵיף בֵּיהּ מִסְתַּכֵּן, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? נִשְׁלַח מָאנֵיהּ (ונשדינהו קמיה) וְנִירְהוֹט. כִּי הָא דְּרַב הוּנָא בְּרֵיהּ דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ, הֲוָה קָאֵי בְּשׁוּקָא, חָף בֵּיהּ [חַד מִינַיְיהוּ בְּשׁוּקָא]. שָׁלַח מָאנֵיהּ (ושדא קמיה) וְרָהַט. אָמַר: קִימְתִּי בְּעַצְמִי: (קהלת ז׳:י״ב) ״הַחָכְמָה תְּחַיֶּה בְּעָלֶיהָ״. דְּנָכִית לֵיהּ, מָאתַיִם, מַאי תַּקַּנְתֵּיהּ? אָמַר אַבַּיֵי: נִיתֵּי מַשְׁכָּא דְּאַפָּא דִּיכְרָא, וְנִיכְתּוֹב עֲלָהּ: אֲנָא פְּלוֹנִי בַּר פְּלוֹנִיתָא, אַמַּשְׁכָא דְּאַפָּא דִּיכְרָא כָּתִיבְנָא עֲלָךְ: קַנְנִי, קִנְדִי, קְלוֹרִיס, קַנְתִּי. וַאֲמָרֵי לָהּ: קַנְדִי, קַנְסִי, קְלִירוֹס יָהּ יָ ה ה׳ צְבָ־אוֹת אֱמֶן אֱמֶן סֶלָה. וְנִשְׁלַח מָאנֵיהּ וְנִקְבְּרִינְהוּ בְּקִבְרָא (בפרשת דרכים) עַד תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא. לְבָתַר הָכִי, נִיפְקִינְהוּ, וְנִיקְלִינְהוּ לְמָאנֵיהּ, וְנִיבְדּוֹר קִיטְמָא בְּפָרָשַׁת דְּרָכִים, וּבְתוֹךְ תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא לָא יִשְׁתֶּה מַיָּא אֶלָּא בְּגוּבְתָּא דִּנְחָשָׁא, דִּילְמָא חָזוּ לֵיהּ בָּבוּאָה דְּשֵׁד וּמִסְתַּכֵּן. כִּי הָא דְּאַבָּא בַּר מַרְתָּא, דְּהוּא אַבָּא בַּר מַנְיוּמֵי, עָבְדָה לֵיהּ אִימֵּיהּ גּוּבְתָּא דִּדְהָבָא, וְאִתְּסִי.

יט רַבִּי יוֹחָנָן: חָשׁ בְּצַפְּרִינָא, אָזַל גַּבֵּהּ דְּהַהִיא מַטְרוֹנִיתָא, עָבְדָא לֵיהּ מִילְתָא, חַמְשָׁא וּמַעֲלֵי שַׁבְּתָא. אָמַר לָהּ: בְּשַׁבָּת מַאי? אָמְרָה לֵיהּ: לָא צְרִיכַת. אִי מִצְטָרִיכְנָא, מַאי? אָמְרָה לֵיהּ: אִישְׁתַּבַּע לִי דְּלָא מְגַלֵּית. אִישְׁתַּבַּע ״לֵאלָהָא דְיִשְׂרָאֵל לָא מְגַלֵּינָא״. (גליא ליה) נָפַק, דָּרְשָׁהּ בְּפִירְקָא. וְהָא אִישְׁתַּבַּע לָהּ? ״לֵאלָהָא דְיִשְׂרָאֵל לָא מְגַלֵּינָא״, הָא לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, מְגַלֵּינָא. וְהָא אִיכָּא חִלּוּל הַשֵּׁם? דְּמַגְלֵי לָהּ מֵעִיקָּרָא. מַאי עָבְדָא לֵיהּ? אָמַר רַב אַחָא בְּרֵיהּ דְּרַב אַמִּי: מֵי־שְׁאוֹר, וְשֶׁמֶן־זַיִת, וָמֶלַח. [רַב יֵימַר אָמַר: שְׁאוֹר גּוּפֵיהּ, שֶׁמֶן־זַיִת וּמֶלַח]. רַב אַשִׁי אָמַר: מִישְׁחָא דְּגַדָּפָא דְּאַוְוזָא. אָמַר אַבַּיֵי: אֲנָא עַבְדִית לְכוּלְּהוּ וְלָא אִתְּסָאי, עַד דְּאָמַר לִי הַהוּא טַיָּעָא: אַיְתִי קַשְׁיָיתָא דְּזֵיתָא דְּלָא מָלוּ תִּילְתָא, וְקַלִּינְהוּ בְּנוּרָא, אַמְּרָא חַדְתָּא, וַאֲדַבִּיק בְּכָכֵי דְּדָרֵיהּ. עַבְדִי הָכִי וְאִתְּסָאי. מַאי הֲוֵי? מֵחֲמִימֵי חֲמִימֵי דְּחִשֵּׁי, וּמִשִּׁיוּרֵי כַּסָּא דְּהַרְסָנָא. וּמַאי סִימָנֵיהּ? רָמֵי מִידֵּי בְּכָכֵיהּ וְאָתָא דְּמָא מִבֵּי דָּרֵי. רַבִּי יוֹחָנָן, כִּי חָשׁ בְּצַפְּרִינָא, עָבַד הָכִי בְּשַׁבְּתָא, וְאִתְּסִי.

כ וְרַבִּי יוֹחָנָן, הֵיכִי עָבִיד הָכִי? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: שַׁאנִי צַפְּרִינָא, הוֹאִיל וּמַתְחִיל בַּפֶּה וְגוֹמֵר בִּבְנֵי מֵעַיִם.

כא תָּנוּ רַבָּנָן: מְפַקְּחִין פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ בְּשַׁבָּת. וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח. וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין. הָא כֵּיצַד? רָאָה תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לַיָּם, פּוֹרֵשׂ מְצוּדָּה וּמַעֲלֵהוּ, וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין. וְאַף עַל גַּב דְּקָא צָיֵד כַּוָּרֵי. רָאָה תִּינוֹק שֶׁנָּפַל לְבוֹר, עוֹקֵר חוּלְיָא וּמַעֲלֵהוּ, וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין, וְאַף עַל גַּב דְּקָא מְתַקֵּן דַּרְגָּא. רָאָה שֶׁנִּנְעֲלָה דֶּלֶת בִּפְנֵי תִּינוֹק, שׁוֹבְרָהּ וּמוֹצִיאוֹ, וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין, וְאַף עַל גַּב דְּקָא מְתַקֵּן דַּרְגָּא. רָאָה שֶׁנִּנְעֲלָה דֶּלֶת בִּפְנֵי תִּינוֹק, שׁוֹבְרָהּ וּמוֹצִיאוֹ, וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין, וְאַף עַל גַּב דְּקָא מִיכַוֵּין לְמִתְבַּר בְּשִׁיפֵי. מְכַבִּין וּמַפְסִיקִין מִפְּנֵי הַדְּלֵקָה בְּשַׁבָּת, וְהַזָּרִיז, הֲרֵי זֶה מְשֻׁבָּח, וְאֵין צָרִיךְ לִטֹּל רְשׁוּת מִבֵּית־דִּין, וְאַף עַל גַּב דְּקָא מְכַוֵּין לְמִכְבֵּי.

כב תָּנוּ רַבָּנָן: עַד הֵיכָן הוּא בּוֹדֵק? עַד חָטְמוֹ, וְיֵשׁ אוֹמְרִים: עַד לִבּוֹ. בָּדַק וּמָצָא עֶלְיוֹנִים מֵתִים, לֹא יֹאמַר: כְּבָר מֵתוּ הַתַּחְתּוֹנִים. מַעֲשֶׂה הָיָה, וּמָצְאוּ עֶלְיוֹנִים מֵתִים, וְתַחְתּוֹנִים חַיִּים. לֵימָא הָנֵי תַּנָּאֵי, דְּתַנְיָא, מֵהֵיכָן הַוָּלָד נוֹצָר? מֵרֹאשׁוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ע״א:ו׳) ״מִמְּעֵי אִמִּי אַתָּה גּוֹזִי״, וְאוֹמֵר: (ירמיהו ז׳:כ״ט) ״גְּזִי נִזְרֵךְ וְהַשְׁלִיכִי״. אַבָּא שָׁאוּל אוֹמֵר: מִטַּבּוּרוֹ, וּמִשַּׁלְחַ שָׁרָשָׁיו אֵילָךְ וָאֵילָךְ. אֲפִלּוּ תֵּימָא, אַבָּא שָׁאוּל, עַד כָּאן לָא קָאָמַר אַבָּא שָׁאוּל הָתָם, אֶלָּא לְעִנְיַן יְצִירָה, דְּכָל מִידֵּי, מִמְּצִיעָתֵיהּ מִתְצַר. אֲבָל לְעִנְיַן פִּקּוּחַ נֶפֶשׁ, אֲפִלּוּ אַבָּא שָׁאוּל מוֹדֶה, דְּעִקָּר חִיּוּתָא, בְּאַפֵּיהּ הוּא, דִּכְתִיב: (בראשית ז׳:כ״ב) ״כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו״. אָמַר רַב פָּפָּא: מַחֲלֹקֶת, מִמַּטָּה לְמַעְלָה, אֲבָל מִמַּעְלָה לְמַטָּה, כֵּיוָן דְּבָדַק לֵיהּ עַד חָטְמוֹ, שׁוּב אֵינוֹ צָרִיךְ, דִּכְתִיב: ״כֹּל אֲשֶׁר נִשְׁמַת רוּחַ חַיִּים בְּאַפָּיו״.

כג וּכְבָר הָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, [וְרַבִּי עֲקִיבָא], וְרַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה, מְהַלְּכִין בַּדֶּרֶךְ, וְלֵוִי הַסַּדָּר, וְרַבִּי יִשְׁמָעֵאל בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה מְהַלְּכִין אַחֲרֵיהֶן. נִשְׁאֲלָה שְׁאֵלָה זוֹ לִפְנֵיהֶם: מְנַיִן לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת? נַעֲנָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל וְאָמַר: (שמות כ״ב:א׳) ״אִם בַּמַּחְתֶּרֶת יִמָּצֵא הַגַּנָּב וְהֻכָּה וָמֵת״, וּמַה זֶּה, שֶׁסְּפֵק עַל מָמוֹן בָּא, סָפֵק עַל נְפָשׁוֹת בָּא, וּשְׁפִיכוּת דָּמִים מְטַמֵּא אֶת הָאָרֶץ, וְגוֹרֵם לַשְּׁכִינָה שֶׁתִּסְתַּלֵּק מִיִּשְׂרָאֵל, נִתָּן לְהַצִּילוֹ בְּנַפְשׁוֹ, קַלְוָחֹמֶר לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. נַעֲנָה רַבִּי עֲקִיבָא [וְאָמַר]: (שם כא) ״וְכִי יָזִיד אִישׁ עַל רֵעֵהוּ וְגוֹ׳, מֵעִם מִזְבְּחִי תִּקָּחֶנּוּ לָמוּת״, ״מֵעִם מִזְבְּחִי״ וְלֹא מֵעַל מִזְבְּחִי. וְאָמַר רַבָּה בַּר בַּר חַנָּה, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: לֹא שָׁנוּ אֶלָּא לְהָמִית, אֲבָל לְהַחֲיוֹת, אֲפִלּוּ מֵעַל מִזְבְּחִי. וּמַה זֶּה, שֶׁסְּפֵק יֵשׁ מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו, סָפֵק אֵין מַמָּשׁ בִּדְבָרָיו, וַעֲבוֹדָה חֲמוּרָה דּוֹחָה שַׁבָּת, קַלְוָחֹמֶר לְפִקּוּחַ נֶפֶשׁ, שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. נַעֲנָה רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר: וּמַה מִּילָה, שֶׁהוּא אֶחָד מִמָּאתַיִם אַרְבָּעִים וּשְׁמוֹנָה אֵבָרִים שֶׁבָּאָדָם, דּוֹחָה אֶת הַשַּׁבָּת, קַלְוָחֹמֶר לְכָל גּוּפוֹ, שֶׁדּוֹחֶה אֶת הַשַּׁבָּת. רַבִּי יוֹסֵי בַּר יְהוּדָה אוֹמֵר: (שם לא) ״אֶת שַׁבְּתֹתַי תִּשְׁמֹרוּ״, יָכוֹל לַכֹּל? תַּלְמוּד לוֹמַר: ׳אַף׳, חֹלֶק. רַבִּי (יוחנן) [יוֹנָתָן] בֶּן יוֹסֵף אוֹמֵר: (שם) ״כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם״, מְסוּרָה הִיא בְּיֶדְכֶם, וְלֹא אַתֶּם מְסוּרִים בְּיָדָהּ. רַבִּי שִׁמְעוֹן בֶּן מְנַסְיָא אוֹמֵר: (שם) ״וְשָׁמְרוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַשַּׁבָּת״, אָמְרָה תּוֹרָה חָלֵל עָלָיו שַׁבָּת אַחַת, כְּדֵי שֶׁיִּשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת הַרְבֵּה. אָמַר רַב יְהוּדָה, אָמַר רַב יְהוֹשֻׁעַ: אִי הֲוָאי הָתָם, הֲוָה אַמִינָא: דִּידִי, עַדִיפָא מִדִּידְהוּ: (ויקרא י״ח:ה׳) ״וָחַי בָּהֶם״, וְלֹא שֶׁיָּמוּת בָּהֶם. אָמַר רָבָא: לְכוּלְּהוּ אִית לְהוּ פִּירְכָא, בַּר מִדְּשְׁמוּאֵל, דְּלֵית לֵיהּ פִּירְכָא.

כד עג תניא רַבִּי אֶלְעָזָר אוֹמֵר: אִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר ״וְנִקָּה״, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר: (שמות לד) ״לֹא יְנַקֶּה״, וְאִי־אֶפְשָׁר לוֹמַר ״לֹא יְנַקֶּה״, שֶׁכְּבָר נֶאֱמַר ״וְנִקָּה״. הָא כֵּיצַד? מְנַקֶּה הוּא לַשָּׁבִים, וְאֵינוֹ מְנַקֶּה לְשֶׁאֵינָן שָׁבִים. שָׁאַל רַבִּי מַתְיָא בֶּן חָרָשׁ אֶת רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּרוֹמִי: שָׁמַעְתָּ אַרְבָּעָה חִלּוּקֵי כַּפָּרָה, שֶׁהָיָה רַבִּי יִשְׁמָעֵאל דּוֹרֵשׁ? אָמַר לוֹ: שִׁלְשָׁה הֵן, וּתְשׁוּבָה עִם כָּל אֶחָד וְאֶחָד. עָבַר אָדָם עַל מִצְוַת עֲשֵׂה, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, (מוחלין לו מיד) [אֵינוֹ זָז מִשָּׁם, עַד שֶׁמּוֹחֲלִין לוֹ], שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ג׳:כ״ב) ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים, אֶרְפָּא מְשׁוּבֹתֵיכֶם״, עָבַר אָדָם עַל מִצְוַת לֹא תַּעֲשֶׂה וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה תּוֹלָה, וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא ט״ז:ל׳) ״כִּי בַיּוֹם הַזֶּה יְכַפֵּר עֲלֵיכֶם לְטַהֵר אֶתְכֶם״. עָבַר אָדָם עַל כְּרִיתוֹת וּמִיתוֹת בֵּית־דִּין, וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, תְּשׁוּבָה וְיוֹם הַכִּפּוּרִים תּוֹלִין וְיִסּוּרִים מְמָרְקִין, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהלים פט) ״וּפָקַדְתִּי בְשֵׁבֶט פִּשְׁעָם״ וְגוֹ׳, אֲבָל מִי שֶׁיֵּשׁ חִלּוּל הַשֵּׁם בְּיָדוֹ, אֵין כֹּחַ לֹא בִּתְשׁוּבָה לִתְלוֹת, וְלֹא בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים לְכַפֵּר, וְלֹא בְּיִסּוּרִין לְמָרֵק, אֶלָּא כֻּלָּן תּוֹלִין וּמִיתָה מְמָרֶקֶת, שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו כ״ב:י״ד) ״וְנִגְלָה בְאָזְנֵי ה׳ צְבָאוֹת, אִם יְכֻפַּר הֶעָוֹן הַזֶּה לָכֶם עַד תְּמֻתוּן״ וְגוֹ׳. הֵיכִי דָּמֵי חִלּוּל הַשֵּׁם? אָמַר רַב: כְּגוֹן אֲנָא, דְּשָׁקֵילְנָא בִּשְׂרָא מִבֵּי טַבְחָא, וּלְאַלְתַּר לָא יָהֲבְנָא דְּמֵי. [אָמַר אַבַּיֵי]: וְהַנֵּי מִילֵּי, בְּאִתָּרָא דְּלָא

תָּבְעִי, אֲבָל בָּאתְרָא דְּתָבְעִי, לֵית לָן בָּהּ. אָמַר רַבִינָא: הָא מָתָא מְחַסְיָא, אַתְרָא דְּתָבְעֵי הוּא. אַבַּיֵי, כִּי הֲוָה שָׁקִיל בְּשָׁרָא מִבֵּי תְּרֵי שׁוּתְּפֵי, יָהֵיב זוּזָא (לחד) [לְהַאי, וְזוּזָא לְהַאי], וְקָרְבִינְהוּ אַהֲדָדֵי, וְעָבֵיד לְהוּ חֲשָׁבָנָא. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר: כְּגוֹן אֲנָא, דְּאַזְלִינָא אַרְבַּע אַמּוֹת בְּלֹא תְּפִלִּין וּבְלֹא תּוֹרָה. (רב יצחק בר אבדימי) [דְּבֵי רַבִּי יַנַּאי] אָמַר: כָּל שֶׁחֲבֵרָיו בּוֹשִׁין מִשְּׁמוּעָתוֹ. הֵיכִי דָּמֵי? אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: כְּגוֹן דְּאַמְרֵי אִינְשֵׁי: שָׁרָא לֵיהּ מָרֵיהּ לְפִלַנְיָא. אַבַּיֵי אָמַר: כִּדְתַנְיָא: (דברים ו׳:ה׳) ״וְאָהַבְתָּ אֵת ה׳ אֱלֹהֶיךָ״, שֶׁיִּהֵא שֵׁם שָׁמַיִם מִתְאַהֵב עַל יָדֶךָ; שֶׁיִּהֵא אָדָם קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה וּמְשַׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים וְדִבּוּרוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וּמַקָּחוֹ וּמַתָּנוֹ בַּשּׁוּק נָאֶה, וְנוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בֶּאֱמוּנָה. מָה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרִים עָלָיו? אַשְׁרֵי פְּלוֹנִי, שֶׁלָּמַד תּוֹרָה, אַשְׁרֵי אָבִיו, שֶׁלִּמְּדוֹ תּוֹרָה, אַשְׁרֵי רַבּוֹ, שֶׁלִּמְּדוֹ תּוֹרָה. אוֹי לָהֶם לִבְנֵי אָדָם, שֶׁלֹּא לָמְדוּ תּוֹרָה, רְאִיתֶם פְּלוֹנִי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה, כַּמָּה יָפִים דְּרָכָיו, כַּמָּה מְתֻקָּנִים מַעֲשָׂיו. עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (ישעיהו מ״ט:ג׳) ״וַיֹּאמֶר לִי: עַבְדִּי אָתָּה, יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר״, וּבִזְמַן שֶׁאָדָם קוֹרֵא וְשׁוֹנֶה [וּמְשַׁמֵּשׁ תַּלְמִידֵי חֲכָמִים], וְאֵין דִּבּוּרוֹ בְּנַחַת עִם הַבְּרִיּוֹת, וְאֵין מַתָּנוֹ וּמַקָּחוֹ נָאֶה בַּשּׁוּק, וְאֵינוֹ נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן בֶּאֱמוּנָה, מַה הַבְּרִיּוֹת אוֹמְרוֹת עָלָיו? אוֹי לוֹ לְפְלוֹנִי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה, אוֹי לוֹ לְאָבִיו שֶׁלִּמְּדוֹ תּוֹרָה, אוֹי לוֹ לְרַבּוֹ שֶׁלִּמְּדוֹ תּוֹרָה, אַשְׁרֵי בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא לָמְדוּ תּוֹרָה, פְּלוֹנִי שֶׁלָּמַד תּוֹרָה, [רְאוּ] כַּמָּה מְקֻלְקָלִים דְּרָכָיו. עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (יחזקאל ל״ו:כ׳) ״בָּאֳמֹר לָהֶם: עַם ה׳ אֵלֶּה, וּמֵאַרְצוֹ יָצָאוּ״.

כה עד אָמַר רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמְּבִיאָה רְפוּאָה לָעוֹלָם. שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ג׳:י״ד) ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים״ (ארפה) וְגוֹ׳. רַבִּי חָמָא בַּר חֲנִינָא רָמֵי, כְּתִיב: (שם) ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים״, דְּמַעִיקָּרָא שׁוֹבָבִים אַתֶּם, וּכְתִיב: (שם) ״אֶרְפֶּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם״! לָא קַשְׁיָא, כָּאן מֵאַהֲבָה, כָּאן מִיִּרְאָה. (אמר) רַב יְהוּדָה (רב אמי) רָמֵי, כְּתִיב: (ירמיהו ג׳:כ״ב) ״שׁוּבוּ בָנִים שׁוֹבָבִים אֶרְפֶּה מְשׁוּבֹתֵיכֶם״, וּכְתִיב: (שם) ״כִּי אָנֹכִי בָּעַלְתִּי בָכֶם, [וְלָקַחְתִּי אֶתְכֶם אֶחָד מֵעִיר וּשְׁנַיִם מִמִּשְׁפָּחָה״]. לָא קַשְׁיָא, כָּאן, מֵאַהֲבָה (ומיראה) [אוֹ מִיִּרְאָה], כָּאן, עַל יְדֵי יִסּוּרִין.

כו עה אָמַר רַבִּי לֵוִי: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמַּגַּעַת עַד כִּסֵּא הַכָּבוֹד, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע י״ד:ב׳) ״שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה׳ אֱלֹהֶיךָ״ וְגוֹ׳. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁהִוּוֹחָה אֶת לֹא תַּעֲשֶׂה שֶׁבַּתּוֹרָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (ירמיהו ג׳:א׳) ״[לֵאמֹר], הֵן יְשַׁלַּח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ, וְהָלְכָה מֵאִתּוֹ וְהָיְתָה לְאִישׁ אַחֵר״ וְגוֹ׳, עַד ״וְשׁוּב אֵלַי, נְאֻם ה׳״. (לא־קשיא, הא ביחיד, והא בצבור) אָמַר רַבִּי (יוסי הגלילי) [יוֹחָנָן]: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, (שמביאה גאולה) [שֶׁמְּקָרֶבֶת אֶת הַגְּאֻלָּה], שֶׁנֶּאֱמַר: (ישעיהו נ״ט:כ׳) ״וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל, וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע [בְּיַעֲקֹב]״. מַאי טַעְמָא, ״וּבָא לְצִיּוֹן גּוֹאֵל״? מְשׁוּם ״וּלְשָׁבֵי פֶשַׁע בְּיַעֲקֹב״. (אמר רבי יונתן: גדולה תשובה שמקרבת גאולה לעולם. שנאמר: (שם נו) ״שמרו משפט ועשו צדקה, כי קרובה ישועתי לבא, וצדקתי להגלות״)

כז עו אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת (להם) [לוֹ] כִּשְׁגָגוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע י״ד:ב׳) ״שׁוּבָה יִשְׂרָאֵל עַד ה׳ אֱלֹהֶיךָ, כִּי כָשַׁלְתָּ בַּעֲוֹנֶךָ״. הָא ׳עָוֹן׳, מֵזִיד הוּא! וְקָרֵי לֵיהּ ׳מִכְשׁוֹל׳. אֵינִי? וְהָא אָמַר רֵישׁ לָקִישׁ: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁזְּדוֹנוֹת נַעֲשׂוֹת (להם) [לוֹ] כִּזְכֻיּוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ל״ג:י״ט) ״וּבְשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ וְגוֹ׳, עֲלֵיהֶם הוּא יִחְיֶה״. לָא קַשְׁיָא, כָּאן מֵאַהֲבָה, כָּאן מִיִּרְאָה. אָמַר רַבִּי שְׁמוּאֵל בַּר נַחְמָנִי, אָמַר רַבִּי יוֹנָתָן: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, שֶׁמַּאֲרֶכֶת יְמֵי וְשָׁנוֹתָיו שֶׁל אָדָם. שֶׁנֶּאֱמַר: (שם יח) ״[בְּשׁוּב רָשָׁע מֵרִשְׁעָתוֹ] (חיו) יִחְיֶה״. אָמַר רַבִּי יִצְחָק: אַמְרֵי בְּמַעֲרָבָא מִשְּׁמֵיהּ (דרבא) [דְּרַבָּה] בַּר מָרִי: בּוֹא וּרְאֵה שֶׁלֹּא כְּמִדַּת הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם; מִדַּת בָּשָׂר־וָדָם, אָדָם מַקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ [בְּדְבָרִים], סָפֵק מִתְפַּיֵּס מִמֶּנּוּ, סָפֵק אֵין מִתְפַּיֵּס מִמֶּנּוּ. וְאִם תִּמְצָא לוֹמַר, מִתְפַּיֵּס מִמֶּנּוּ, סָפֵק מִתְפַּיֵּס מִמֶּנּוּ בִּדְבָרִים, (ספק מתפייס ממנו בממון) [סָפֵק אֵין מִתְפַּיֵּס בִּדְבָרִים]. אֲבָל (מדת) הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא, (אינו כן) אָדָם עוֹבֵר עֲבֵרָה בַּסֵּתֶר, מִתְפַּיֵּס מִמֶּנּוּ בִּדְבָרִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (הושע י״ד:ג׳) ״קְחוּ עִמָּכֶם דְּבָרִים וְשׁוּבוּ אֶל ה׳״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא שֶׁמַּחֲזִיק לוֹ טוֹבָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וְקַח טוֹב״. וְלֹא עוֹד אֶלָּא, (שדומה כמי שבנה מזבח והקריב) [שֶׁמַּעֲלֶה עָלָיו הַכָּתוּב כְּאִלּוּ הִקְרִיב] עָלָיו קָרְבָּן, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״וּנְשַׁלְּמָה פָרִים שְׂפָתֵינוּ״. וְשָׁמָּא תֹּאמַר: פָּרֵי חוֹבוֹת? תַּלְמוּד לוֹמַר: (שם) ״אֹהֲבֵם נְדָבָה״. (אמר מר זוטרא בר טוביה, אמר רב:) [תַּנְיָא, הָיָה רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר]: גְּדוֹלָה תְּשׁוּבָה, (שאפילו) [שֶׁבִּשְׁבִיל] יָחִיד שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה, מוֹחֲלִין לוֹ וּלְכָל הָעוֹלָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (שם) ״אֶרְפֶּה מְשׁוּבָתָם, אֹהֲבֵם נְדָבָה, כִּי שָׁב אַפִּי מִמֶּנּוּ״. ׳מֵהֶם׳ לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא ׳מִמֶּנּוּ׳. הֵיכִי דָּמֵי בַּעַל תְּשׁוּבָה? [אָמַר רַב יְהוּדָה]: כְּגוֹן, שֶׁבָּא דִּבֵּר עֲבֵרָה לְיָדוֹ, פַּעַם רִאשׁוֹנָה וּשְׁנִיָּה (ופירש) [וְנִצַּל] הֵימֶנָּה. מַחְוִי רַב יְהוּדָה: בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, וּבְאוֹתָהּ אִשָּׁה, וּבְאוֹתוֹ פֶּרֶק. אָמַר רַב יְהוּדָה: רַב רָמֵי, כְּתִיב: (משלי כ״ח:י״ג) ״מְכַסֶּה פְשָׁעָיו לֹא יַצְלִיחַ, וּמוֹדֶה וְעֹזֵב״ וְגוֹ׳. וּכְתִיב: (תהילים ל״ב:א׳) ״אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה״? לָא קַשְׁיָא, כָּאן, בְּחֶטְא מְפֹרָסָם, כָּאן, בְּחֶטְא שֶׁאֵינוֹ מְפֹרָסָם. רַב זוּטְרָא בַּר טוֹבִיָּה אָמַר [רַב נַחְמָן]: כָּאן, בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, כָּאן, בַּעֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ.

כח עז תַּנְיָא, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה: עָבַר אָדָם עֲבֵרָה פַּעַם רִאשׁוֹנָה, מוֹחֲלִין לוֹ. שְׁנִיָּה, מוֹחֲלִין לוֹ. שְׁלִישִׁית, מוֹחֲלִין לוֹ. רְבִיעִית, אֵין מוֹחֲלִין לוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (עמוס ב׳:ו׳) ״כֹּה אָמַר ה׳: עַל שְׁלֹשָׁה פִּשְׁעֵי יִשְׂרָאֵל וְעַל אַרְבָּעָה לֹא אֲשִׁיבֶנּוּ״. וְאוֹמֵר: (איוב ל״ג:כ״ט) ״הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל, פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר״. מַאי ׳וְאוֹמֵר׳? וְכִי תֵּימָא: הַנֵּי מִילֵּי בְּצִבּוּר, אֲבָל בְּיָחִיד, לֹא. תָּא שְׁמַע: ״הֵן כָּל אֵלֶּה יִפְעַל אֵל, פַּעֲמַיִם שָׁלוֹשׁ עִם גָּבֶר״. תָּנוּ רַבָּנָן: עֲבֵרוֹת שֶׁהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים זֶה, לֹא יִתְוַדֶּה עֲלֵיהֶם יוֹם הַכִּפּוּרִים אַחֵר. וְאִם שָׁנָה בָּהֶן, צָרִיךְ שֶׁיִּתְוַדֶּה עֲלֵיהֶם בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים אַחֵר. וְאִם לֹא שָׁנָה בָּהֶן,

[וְחָזַר] וְהִתְוַדָּה עֲלֵיהֶן, עָלָיו הַכָּתוּב אוֹמֵר: (משלי כ״ו:י״א) ״כְּכֶלֶב שָׁב עַל קֵאוֹ, כְּסִיל שׁוֹנֶה בְאִוַּלְתּוֹ״. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּרַבִּי (יהודה) [יַעֲקֹב] אוֹמֵר: כָּל שֶׁכֵּן! חֲבֵרַי זֶה מְשֻׁבָּח, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים נ״א:ה׳) ״כִּי פְשָׁעַי אֲנִי אֵדָע, וְחַטָּאתִי נֶגְדִּי תָמִיד״, אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם, ״כְּכֶלֶב שָׁב עַל קֵאוֹ״? כִּדְרַב הוּנָא, דְּאָמַר רַב הוּנָא: כֵּינִן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵרָה וְשָׁנָה בָּהּ, הֻתְּרָה לוֹ, סָלְקָא דַּעְתָּךְ? ! אֶלָּא אֵימָא: נַעֲשֵׂית לוֹ כְּהֶתֵּר.

כט תַּנְיָא, רַבִּי יְהוּדָה בֶּן בָּבָא אוֹמֵר: וְצָרִיךְ אֶת הַחֵטְא, שֶׁנֶּאֱמַר: (שמות ל״ב:ל״א) ״אָנָּא, חָטָא הָעָם הַזֶּה חֲטָאָה גְדוֹלָה, וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב״. רַבִּי עֲקִיבָא אוֹמֵר: אֵינוֹ צָרִיךְ, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ב:א׳) ״אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה״, אֶלָּא מָה אֲנִי מְקַיֵּם, ״וַיַּעֲשׂוּ לָהֶם אֱלֹהֵי זָהָב״? כִּדְרַבִּי יַנַּאי, דְּאָמַר רַבִּי יַנַּאי: אָמַר מֹשֶׁה לִפְנֵי הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא: רִבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, בְּשָׁבִיל כֶּסֶף וְזָהָב שֶׁהִשְׁפַּעְתָּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁבָּלוּ שִׁפְתוֹתֵיהֶם מִלּוֹמַר ׳דַּי׳, גָּרַם לָהֶם לַעֲשׂוֹת אֱלֹהֵי זָהָב.

ל עַד שְׁנֵי פַּרְנָסִים טוֹבִים עָמְדוּ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל, וְאֵלּוּ הֵם: מֹשֶׁה וְדָוִד. מֹשֶׁה אָמַר: יִכָּתֵב סוֹרְחָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (דברים ל״ב:נ״א) (״על אשר מעלתם בי בתוך בני ישראל במי מריבת קדש מדבר צין, על אשר לא קדשתם אותי בתוך בני ישראל״) [״צַיִן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי״ וְגוֹ׳]. דָּוִד אָמַר: לֹא יִכָּתֵב סוֹרְחָנִי, שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ל״ב:א׳) ״אַשְׁרֵי נְשׂוּי פֶּשַׁע כְּסוּי חֲטָאָה״. מָשָׁל דְּמֹשֶׁה וְדָוִד, לְמָה הַדָּבָר דּוֹמֶה? לִשְׁתֵּי נָשִׁים שֶׁלּוֹקוֹת בְּבֵית־דִּין. אַחַת קַלְקָלָה, וְאַחַת אָכְלָה פֵּגֵי שְׁבִיעִית. זוֹ שֶׁאָכְלָה פֵּגֵי שְׁבִיעִית, אָמְרָה לָהֶם: בְּבַקָּשָׁה מִכֶּם, הוֹדִיעוּ עַל מַה הִיא לוֹקָה, כְּדֵי שֶׁלֹּא יֹאמְרוּ: עַל מַה שֶּׁזּוֹ לוֹקָה זוֹ לוֹקָה. מִיָּד הֵבִיאוּ פֵּגֵי שְׁבִיעִית, וְתָלוּ לָהּ בְּצַוָּארָהּ, וְהִכְרִיזוּ עָלֶיהָ: עַל כָּךְ הִיא לוֹקָה.

לא עט מְפַרְסְמִין אֶת הַחֲנֻפִּים מִפְּנֵי חִלּוּל הַשֵּׁם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ג׳:כ׳) ״וּבְשׁוּב צַדִּיק מִצִּדְקוֹ וְעָשָׂה עָוֶל, וְנָתַתִּי מִכְשׁוֹל לְפָנָיו, הוּא יָמוּת, כִּי לֹא הִזְהַרְתּוֹ״ וְגוֹ׳. תְּשׁוּבַת הַמַּחְלָטִין מְעַכֶּבֶת אֶת הַפַּרְעָנוּת, וַאֲפִלּוּ לְאַחַר שֶׁנֶּחְתַּם גְּזַר דִּינָם שֶׁל פַּרְעָנוּת. שַׁלְוַת רְשָׁעִים סוֹפָהּ תַּקָּלָה, וְהָרְשׁוּת מְקֻבֶּרֶת אֶת בְּעָלֶיהָ, עָרֹם נִכְנָס לָהּ, וְעָרֹם יוֹצֵא מִמֶּנָּה. וּלְוַאי, שֶׁתְּהֵא יְצִיאָה כְּבִיאָה. רַב, כִּי הֲוָה נָפֵיק לְמֵידַן דִּינָא, אָמַר הָכִי: בִּצְבוּ נַפְשָׁאי לְקִטָלָא נַפֵּיק, וּצְבִי בֵּיתִי לֵית אֲנָא עָבִיד, וְרֵיקָן לְבֵיתִי אֵיעוֹל. (ערום אכנס לה, וערום אצא ממנה) וּלְוַאי, שֶׁתְּהֵא בִּיאָה כִּיצִיאָה. כִּי הֲוָה חָזֵי אַמְבּוּהָא דְּאָזִיל בַּתְרֵיהּ, אָמַר הָכִי: (איוב כ׳:ו׳-ז׳) ״אִם יַעֲלֶה לַשָּׁמַיִם שְׂיאוֹ, וְרֹאשׁוֹ לָעָב יַגִּיעַ, כְּגֵלְלוֹ לָנֶצַח יֹאבֵד, רֹאָיו יֹאמְרוּ: אַיּוֹ״. מַר זוּטְרָא, (חסידא) כִּי הֲווּ מְכַתְּפֵי לֵיהּ בְּשַׁבְּתָא דְּרִיגְלָא, אָמַר: (משלי כ״ז:כ״ד) ״כִּי לֹא לְעוֹלָם חֹסֶן״ וְגוֹ׳.

לב פ ״שְׂאֵת פְּנֵי רָשָׁע לֹא טוֹב״. (משלי י״ח:ה׳) לֹא טוֹב [לָהֶם] לָרְשָׁעִים, שֶׁנּוֹשְׂאִין לָהֶם פָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה. לֹא טוֹב לוֹ לְאַחְאָב (בן עמרי), שֶׁנָּשָׂא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לוֹ פָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (מלכים א כ״א:כ״ט) ״הֲרָאִיתָ כִּי נִכְנַע אַחְאָב מִלְּפָנָי, לֹא אָבִיא הָרָעָה בְיָמָיו״. (טוב) (משלי י״ח:ה׳) ״לְהַטּוֹת צַדִּיק בַּמִּשְׁפָּט״, טוֹב לָהֶם לַצַּדִּיקִים, שֶׁלֹּא נָשָׂא לָהֶם הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא פָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה. אַשְׁרֵיהֶם לְמֹשֶׁה וְאַהֲרֹן, שֶׁלֹּא נָשָׂא הַקָּדוֹשׁ בָּרוּךְ הוּא לָהֶם פָּנִים בָּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כ׳:י״ב) ״יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי״ וְגוֹ׳. הָא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי, עֲדַיִן לֹא הִגִּיעַ זְמַנְכֶם לִפָּטֵר מִן הָעוֹלָם.

לג אַשְׁרֵיהֶם לַצַּדִּיקִים! לֹא דַּיָּן שֶׁזּוֹכִין לְעַצְמָן, אֶלָּא שֶׁמְּזַכִּין לְבָנֶיהֶם וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. (הרבה) [שֶׁכַּמָּה] בָּנִים הָיוּ לוֹ לְאַהֲרֹן, שֶׁרְאוּיִין לִשָּׂרֵף כְּנָדָב וַאֲבִיהוּא? שֶׁנֶּאֱמַר: (ויקרא י׳) ״הַנּוֹתָרִים״, אֶלָּא שֶׁזְּכוּת אֲבוֹתָם עָמְדָה לָהֶם. אוֹי לָהֶם לָרְשָׁעִים, לֹא דַּיָּן שֶׁמְּחַיְּבִין עַצְמָן, אֶלָּא שֶׁמְּחַיְּבִין לִבְנֵיהֶם וְלִבְנֵי בְנֵיהֶם עַד סוֹף כָּל הַדּוֹרוֹת. הַרְבֵּה בָּנִים הָיוּ לוֹ לְכָנַעַן, שֶׁהָיוּ רְאוּיִין לִסָּמֵךְ כְּטָבִי עַבְדּוֹ שֶׁל רַבָּן גַּמְלִיאֵל, אֶלָּא שֶׁחוֹבַת אֲבִיהֶם גָּרְמָה לָהֶם.

לד פא כָּל הַמְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, אֵין חֵטְא בָּא עַל יָדוֹ, וְכָל הַמַּחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. כָּל הַמְזַכֶּה אֶת הָרַבִּים, אֵין חֵטְא בָּא עַל יָדוֹ, מַאי טַעְמָא? שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא בְּגֵיהִנֹּם, וְתַלְמִידָיו בְּגַן־עֵדֶן. שֶׁנֶּאֱמַר: (תהילים ט״ז:י׳) ״כִּי לֹא תַעֲזֹב נַפְשִׁי לִשְׁאוֹל, לֹא תִתֵּן חֲסִידְךָ לִרְאוֹת שָׁחַת״. וְכָל הַמַּחֲטִיא אֶת הָרַבִּים, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, שֶׁלֹּא יְהֵא הוּא בְּגֵיהִנֹּם, וְתַלְמִידָיו בְּגַן־עֵדֶן, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ח:י״ז) ״אָדָם עָשֵׁק בְּדַם נָפֶשׁ עַד בּוֹר יָנוּס, אַל יִתְמְכוּ בוֹ״.

לה פב מִשְׁנָה. הָאוֹמֵר: ״אֶחֱטָא וְאָשׁוּב, אֶחֱטָא וְאָשׁוּב״, אֵין מַסְפִּיקִין בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה. ״אֶחֱטָא וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר״, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּינוֹ לְבֵין חֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. אֶת זוֹ דָּרַשׁ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: (ויקרא ט״ז:ל׳) ״מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ״. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַמָּקוֹם, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ. אָמַר רַבִּי עֲקִיבָא: אַשְׁרֵיכֶם יִשְׂרָאֵל! לִפְנֵי מִי אַתֶּם מִטַּהֲרִין? וּמִי מְטַהֵר אֶתְכֶם? אֲבִיכֶם שֶׁבַּשָּׁמַיִם, שֶׁנֶּאֱמַר: (יחזקאל ל״ו:כ״ה) ״וְזָרַקְתִּי עֲלֵיכֶם מַיִם טְהוֹרִים וּטְהַרְתֶּם, מִכֹּל טֻמְאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל גִּלּוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם״. וְאוֹמֵר: (ירמיה יז) ״מִקְוֵה יִשְׂרָאֵל ה׳״, מָה הַמִּקְוֶה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים, אַף הַקָּבָ״ה מְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל.

לו גמ׳. אֶחֱטָא וְאָשׁוּב, אֶחֱטָא וְאָשׁוּב, תְּרֵי זִימְנֵי לָמָּה לִי? כִּדְרַב הוּנָא [אָמַר רַב], דְּאָמַר רַב הוּנָא, [אָמַר רַב]: כֵּיוָן שֶׁעָבַר אָדָם עֲבֵרָה וְשָׁנָה בָּהּ, הֻתְּרָה לוֹ. ״,הֻתְּרָה לוֹ״, סַלָּקָא דַּעְתָּךְ? אֶלָּא נַעֲשֵׂית לוֹ כְּהֶתֵּר! אֶחֱטָא וְיוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר! לֵימָא מַתְנִיתִין דְּלָא כְּרַבִּי, דְּתַנְיָא [רַבִּי אוֹמֵר]: עַל כָּל עֲבֵרוֹת שֶׁבַּתּוֹרָה, בֵּין עָשָׂה תְּשׁוּבָה, בֵּין לֹא עָשָׂה תְּשׁוּבָה, יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר. אֲפִלּוּ תֵּימָא רַבִּי, אַגַּב שַׁאנִי. רָמֵי לֵיהּ רַב יוֹסֵף בַּר חַבּוּ לְרַבִּי אַבָּהוּ, תְּנַן: עֲבֵרוֹת שֶׁבֵּין אָדָם לַחֲבֵרוֹ, אֵין יוֹם הַכִּפּוּרִים מְכַפֵּר, עַד שֶׁיְּרַצֶּה אֶת חֲבֵרוֹ, דִּכְתִיב: (ויקרא ט״ז:ל׳) ״מִכֹּל חַטֹּאתֵיכֶם לִפְנֵי ה׳ תִּטְהָרוּ״, וְהָא כְּתִיב: (שמואל א ב׳:כ״ה) ״אִם יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ, וּפִלְלוֹ אֱלֹהִים״. מַאן ״אֱלֹהִים״? דַּיָּנָא! אִי הָכִי, אֵימָא סֵיפָא: (שם) ״וְאִם לַה׳ יֶחֱטָא אִישׁ, מִי יִתְפַּלֶּל לוֹ״? אֶלָּא הָכִי קָאָמַר: ״אִם יֶחֱטָא אִישׁ לְאִישׁ, וּפִלְלוֹ״, אֱלֹהִים יִמְחל לוֹ. ״וְאִם לַה׳ יֶחֱטָא אִישׁ, מִי יִתְפַּלֶּל לוֹ״? תְּשׁוּבָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים!

לז פג אמר רַבִּי יִצְחָק: כָּל הַמַּקְנִיט אֶת חֲבֵרוֹ, אֲפִלּוּ בִּדְבָרִים, צָרִיךְ לְפַיְּסוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי ו׳:א׳-ב׳) ״בְּנִי, אִם עָרַבְתָּ לְרֵעֶךָ, תָּקַעְתָּ לַזָּר כַּפֶּיךָ״, וּכְתִיב: (שם) ״נוֹקַשְׁתָּ בְאִמְרֵי פִיךָ, נִלְכַּדְתָּ בְּאִמְרֵי פִיךָ. עֲשֵׂה זֹאת אֵפוֹא בְּנִי וְהִנָּצֵל, כִּי בָאתָ בְכַף רֵעֶךָ, לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ״. אִם מָמוֹן יֵשׁ לוֹ בְּיָדְךָ, הַתֵּר לוֹ פִּסַּת יָד, וְאִם לָאו, הַרְבֵּה עָלָיו רֵעִים. אָמַר רַב חִסְדָּא: וְצָרִיךְ לְפַיְּסוֹ בְּשָׁלֹשׁ שׁוּרוֹת שֶׁל שִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב ל״ג:כ״ז) ״יָשֹׁר עַל אֲנָשִׁים וַיֹּאמֶר: חָטָאתִי, וְיָשָׁר הֶעֱוֵיתִי, וְלֹא שָׁוָה לִי״. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כָּל הַמְבַקֵּשׁ מָטוּ מֵחֲבֵרוֹ, אַל יְבַקֵּשׁ מִפְּנֵי יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פְּעָמִים, שֶׁנֶּאֱמַר: (בראשית נ׳:י״ז) ״כֹּה תֹּאמְרוּ לְיוֹסֵף: אָנָּא שָׂא נָא פֶּשַׁע אַחֶיךָ וְחַטָּאתָם״ וְגוֹ׳. [״וְעַתָּה שָׂא נָא״ וְגוֹ׳]. וְאִם מֵת, אָמַר רַב יוֹסֵף בַּר חַבּוּ: מֵבִיא עֲשָׂרָה בְּנֵי אָדָם וּמַעֲמִידָן עַל קִבְרוֹ, וְאוֹמֵר: חָטָאתִי לֵאלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלִפְלוֹנִי זֶה שֶׁחָבַלְתִּי בּוֹ.

לח פד רבי יִרְמְיָה, הֲוָה לֵיהּ מִילְתָא לְרַבִּי אַבָּא בְּהַהֲדֵיהּ, אָזַל וְיָתִיב אַדְּשָׁא דְּרַבִּי אַבָּא, (נפקא אמתיה, ושדיא לה כנישא[בַּהֲדֵי דְּשָׁדְיָא אַמְתָא] מַיָּא, (אקיקלתאמָטָא זַרְזִיפֵי דְּמַיָּא אַרִישֵׁיהּ.

לט אָמַר: עֲשָׂאוּנִי אַשְׁפָּה, וְקָרֵי אַנַפְשֵׁיהּ: (תהילים קי״ג:ז׳) ״מֵאַשְׁפֹּת יָרִים אֶבְיוֹן״ (שבקיה וקא אזיל) שָׁמַע רַבִּי אַבָּא, נָפַק (אבתריה, אדהכי, הדר רבי יִרְמְיָה אפיה, ואתא בתריה, אמר ליה: לא צריכא, השתא עלי רמי) [לְאַפֵּיהּ, אָמַר לֵיהּ: הַשְׁתָּא צְרִיכְנָא לְמֵיפַק אַדַּעְתָּךְ], דִּכְתִיב: (משלי ו׳:ג׳) ״לֵךְ הִתְרַפֵּס וּרְהַב רֵעֶיךָ״. רַבִּי זֵירָא, כָּל מַאן דַּהֲוָה לֵיהּ מִלְתָא בַּהֲדֵיהּ, הֲוָה מַמְצֵי לֵיהּ נַפְשֵׁיהּ, וְחָלִיף וְתָנֵי קַמֵּיהּ, וּמַמְצֵי לֵיהּ, כִּי הֵיכִי דְּנַיְיתֵי וְנֵיפּוֹק לֵיהּ מַדַּעְתֵּיהּ.

מ פה רַב, הֲוָה לֵיהּ מִלְתָא בַּהֲדֵי הַהוּא טַבְחָא, אָזַל תְּרֵיסַר יַרְחֵי שַׁתָּא, לָא אָתָא. כִּי מָטָא מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי וְלָא אָתָא, אָמַר: אֵיזִיל אֲנָא לְפַיְּסֵיהּ. פָּגַע בֵּיהּ רַב הוּנָא, אָמַר לֵיהּ: הֵיכָא קָאָזֵיל מַר? אָמַר לֵיהּ: לְפַיּוּסֵי לְפִלָנְיָא. אָמַר: אָזֵיל אַבָּא לְמֵיקְטַל גַּבְרָא! אָזַל קָרָא אַבָּבָא. אָמַר לֵיהּ: [אַבָּא אַתְּ]? זִיל, לֵית לִי מִלְתָא בַּהֲדָךְ. הֲוָה קָא פָּלִיג רֵישָׁא, אִישְׁתַּמִּיט (נרגא) [נַּרְמָא], מַחְיֵיהּ אַרֵישֵׁיהּ וְקַטְלֵיהּ.

מא פו רב הֲוָה פָּסִיק סִידְרָא קַמֵּיהּ דְּרַבִּי. [עַיִל] אָתָא רַבִּי חִיָּא, הָדַר לְרֵישָׁא. עַיִל בַּר קַפָּרָא, הָדַר לְרֵישָׁא. אָתָא רַבִּי שִׁמְעוֹן בַּר רַבִּי, הָדַר לְרֵישָׁא. אָתָא רַבִּי חֲנִינָא (בר) [בְּרַבִּי] חָמָא, אָמַר לֵיהּ: כָּל דְּאָתֵי, נִימָא: הָדַר לְרֵישָׁא? נָקֵט רַבִּי חֲנִינָא מִלְתָא בַּהֲדֵיהּ. אָזַל רַב לְגַבֵּיהּ תְּרֵיסַר מַעֲלֵי יוֹמָא דְּכִפּוּרֵי, וְלָא אִיפַּיֵּס. וְהֵיכִי עָבִיד הָכִי? וְהָאָמַר רַבִּי יוֹסֵי בַּר חֲנִינָא: כָּל הַמְבַקֵּשׁ מָטוּ מֵחֲבֵרוֹ, אַל יְבַקֵּשׁ מִפְּנֵי יוֹתֵר מִשָּׁלֹשׁ פְּעָמִים. רַב שַׁאנִי. וְרַבִּי חֲנִינָא, הֵיכִי עָבִיד הָכִי? וְהָאָמַר רָבָא: כָּל הַמַּעֲבִיר עַל מִדּוֹתָיו, מַעֲבִירִין לוֹ עַל כָּל פְּשָׁעָיו! אֶלָּא, רַבִּי חֲנִינָא, חֶלְמָא חָזָא לֵיהּ לְרַב, דְּזָקְפֵי לֵיהּ בְּדִיקְלָא, וּגְמִירִי: מַאן דְּזָקְפֵי לֵיהּ בְּדִיקְלָא, רֵישָׁא חֲוֵי. אָמַר: *)) אִדַּחְיֵיהּ וְלָא נְדַחַיָּן.

מב פז תָּנוּ רַבָּנָן: הָרוֹאֶה קְרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, יוֹרֵד וְטוֹבֵל, וְלָעֶרֶב יִשְׁפְּשֵׁף. תָּנָא (דבי רבי ישמעאל) [תָּנָא קַמֵּיהּ דְּרַב נַחְמָן]: הָרוֹאֶה קְרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, עֲוֹנוֹתָיו מְחוּלִין לוֹ. וְהָא תַּנְיָא: עֲוֹנוֹתָיו סְדוּרִין לוֹ! מַאי ׳סְדוּרִין׳? סְדוּרִין לְמָחֳל. תָּנֵי (תנא קמיה דרב נחמן בר יצחק) [דְּבֵי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל]: הָרוֹאֶה קְרִי בְּיוֹם הַכִּפּוּרִים, יִדְאַג כָּל הַשָּׁנָה כֻּלָּהּ. וְאִם עָלְתָה לוֹ שָׁנָה, מַבְטָח לוֹ שֶׁהוּא בֶּן עוֹלָם הַבָּא. אָמַר רַב נַחְמָן בַּר יִצְחָק: תֵּדַע, שֶׁכָּל הָעוֹלָם כֻּלּוֹ רָעֵב וְהוּא שָׂבֵעַ. כִּי אָתָא רַב דִּימִי אָמַר: (אמרי במערבא) מַפִּישׁ חַיֵּי, סַגֵּי, וּמַסְגֵּי. (במסכת תענית פ׳ ב׳ מאמר קצר בענין תשובה יאות לסדרו בסוף מסכת זו) תָּנוּ רַבָּנָן: אָדָם שֶׁיֵּשׁ בְּיָדוֹ עֲבֵרָה וּמִתְוַדֶּה, וְאֵינוֹ חוֹזֵר בָּהּ, לְמָה הוּא דּוֹמֶה? לְאָדָם שֶׁתּוֹפֵס בְּיָדוֹ שֶׁרֶץ, שֶׁאֲפִלּוּ טוֹבֵל בְּכָל מֵימוֹת שֶׁבָּעוֹלָם, לֹא עָלְתָה לוֹ טְבִילָה. זְרָקוֹ מִיָּדוֹ, מִיָּד עָלְתָה לוֹ טְבִילָה, שֶׁנֶּאֱמַר: (משלי כ״ח:י״ג) ״וּמוֹדֶה וְעֹזֵב יְרֻחָם״, וְאוֹמֵר: (איכה ג׳:מ״א) ״נִשָּׂא לְבָבֵנוּ אֶל כַּפָּיִם אֶל אֵל בַּשָּׁמָיִם״.

מג הַדָּרָן עֲלָךְ פֶּרֶק יוֹם הַכִּפּוּרִים וּסְלִיקָא לָהּ מַסֶּכֶת יוֹמָא